

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

ŠARŪNAS VEGYS
(MAGISTRANTŪROS NUOLATINIŲ STUDIJŲ VERSLO TEISĖS PROGRAMA)

**CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SUTARČIŲ YPATUMAI IR JŲ
ĮGYVENDINIMO PROBLEAMOS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc. dr. Edvardas Sinkevičius

Vilnius, 2010

TURINYS

ĮVADAS	3
1. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMAS. ISTORINĖ RAIDA, SAMPRATA BEI PASKIRTIS VISUOMENINIUOSE SANTYKIUOSE	7
1.1 CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO ISTORINĖ RAIDA.....	7
1.2 CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SAMPRATA LIETUVOJE	8
1.3 CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO TIKSLAI IR PASKIRTIS.....	12
1.4 CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO POŽYMIAI.....	14
1.5 CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SUTARTIS IR JOS VIETA DRAUDIMO SUTARČIŲ TEISĖS SISTEMOJE	17
2. DRAUDŽIAMIEJI ĮVYKIAI CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIME	21
2.1 DRAUDĖJO CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS NUSTATYMO REIKŠMĖ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SUTARTYJE.....	22
2.2 DRAUDIMINĖS APSAUGOS GALIOJIMO LAIKOTARPIS CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SUTARTYJE.....	25
2.3 BŪTINŲJŲ DRAUDŽIAMOJO ĮVYKIO POŽYMIŲ NUSTATYMO PROBLEMATIKA CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SUTARTYJE	34
3. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SUTARTIES DALYVIŲ TEISIŲ IR PAREIGŲ SANTYKIO NUSTATYMAS	41
3.1 TIESIOGINIS IEŠKINYS KAIP NUKENTĖJUSIOJO TEISIŲ APSAUGOS GARANTAS	41
3.2 DRAUDIKO BEI DRAUDĖJO TEISĖS IR PAREIGOS PAGAL CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SUTARTĮ, SUSIJUSIOS SU DRAUDIMO IŠMOKOS NUSTATYMO BEI MOKĖJIMO TVARKA	48
3.2.1 DRAUDIMO IŠMOKOS DYDIS IR JOS APSKAIČIAVIMO TVARKA.....	49
3.2.2 DRAUDIMO IŠMOKOS MOKĖJIMAS.....	54
IŠVADOS	57
PASIŪLYMAI	58
ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS	60
SANTRAUKA	71
SUMMARY	71

IVADAS

Civilinės atsakomybės draudimo sutartis savo esme yra vienas iš mechanizmų, kuriuo siekiama sumažinti atlygintinos žalos neigiamus padarinius atsakingo už žalą asmens turtinei padėčiai. Šia sutartimi teisės subjektai solidarizuojausi tarpusavyje mokėdami draudimo įmokas ir taip sušvelnindami vieno iš subjektų kilusios civilinės atsakomybės negatyvias pasekmes, taip bent iš dalies apsidrausdami nuo nenumatytų gyvenimo aplinkybių ypatingai didelio neigiamo poveikio savo interesams. Šiame darbe bus stengiamasi nustatyti kokia yra teisėta bei sąžiningą santykių dalyvaujančių subjektų interesų pusiausvyra ir kokia civilinės atsakomybės draudimo sutarčių koncepcija labiausiai atitinka šiuolaikinės modernios visuomenės poreikius.

Temos naujumas ir problematika

Civilinės atsakomybės draudimo sutartys nagrinėtos Lietuvos ir užsienio autorių straipsniuose, moksliniuose bei periodiniuose leidiniuose, aptariamais pagrindiniai tokių sutarčių požymiai ir tikslai, tačiau dažnai analizuotas pats civilinės atsakomybės draudimas, o šio draudiminio teisinio santykio dalyvių teisės ir pareigos konkrečioje sutartyje, tokių sutarčių ypatumai atsižvelgiant į standartines draudikų siūlomas taisykles ir jų įgyvendinimo problemas, išlieka išsamiai neaptarti. Lietuvoje teoriniai civilinės atsakomybės draudimo sutarčių aspektai, draudiminių įvykių nustatymo teorijos bei kontinentinės ir bendrosios teisės nuostatų, reglamentuojančių civilinės atsakomybės draudimo sutartis palyginimas, išsamiausiai nagrinėtas T. Kontauto. Praktinės civilinės atsakomybės draudimo sutarčių analizės plotmėje galima išskirti D. Ambrasienę ir E. Sinkevičių, kurie nagrinėjo vežėjo civilinės atsakomybės draudimo sutarčių problemas. Indėlių į civilinės atsakomybės draudimo probleminių klausimų nagrinėjimą įnešė L. V. Papirtis¹, S. Bulka², J. Čepinskis, D. Raškinis, R. Stankevičius, A. Šernius³, J. Okmanas⁴. Atskirų civilinės atsakomybės draudimo bei jų sutarčių rūšių ypatumus nagrinėjo E. Baranauskas⁵, S. Cirtautienė⁶, V. Keršulienė⁷, K. Bagdonavičius⁸, A. Kabišaitis⁹ ir kt. Kaip

¹ PAPIRTIS, L. V.; BULKA, S. Civilinės atsakomybės draudimas: interesų derinimo problemos // Vilnius. Jurisprudencija: mokslo darbai. 2001, t. 23 (15).

² BULKA, S. Draudiminis įvykis kaip profesinės civilinės atsakomybės draudimo paskirties įgyvendinimo problema // Jurisprudencija: mokslo darbai. 2001, t. 23 (15).

³ ČEPINSKIS, J.; RAŠKINIS D.; STANKEVIČIUS, R., ŠERNIUS, A. Draudimas. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 1999.

⁴ Okmanas J. Civilinės atsakomybės draudimas atsakomybės nepanaikina // Veidas, 1998, Nr. 46.

⁵ BARANAUSKAS, E. Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai // Jurisprudencija. 2003, T. 37 (29), P. 59-65.

⁶ CIRTAUTIENĖ, S. Sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės draudimas (draudiko atsakomybę lemiantys veiksniai) // Justitia. 2005, Nr. 2 (56).

⁷ KERŠULIENĖ, V. Statinio projektuotojų ir rangovų privalomojo civilinės atsakomybės draudimo teisinio reglamentavimo aspektai // Baltijos šalių žurnalas apie darną. 2005, t. 11, Nr. 3, P. 190-196. Prieiga per internetą: <http://www.draudimas.com/?id=402114>

⁸ BAGDONAVIČIUS, K. Transporto priemonių savininkų (valdytojų) civilinės atsakomybės draudimas ir transporto priemonių draudimas // Keturi ratai. 1996, Nr. 4, P. 26-27.

užsienio autoriai, palietę aktualias civilinės atsakomybės draudimo sutarčių problemas, paminėtini M. Clarke¹⁰, J. Birds, V. J. Hird¹¹ I. Youngman¹².

Civilinės atsakomybės draudimo sutarčių traktavimas doktrinoje ir įstatymų leidėjo požiūris į atskirus tokių sutarčių aspektus dažnai skiriasi, todėl teismams sprendžiant probleminius klausimus belieka vadovautis savo teisine sąmone siekiant priimti teisingą sprendimą. Be to, kai kurios sritys nėra išsamiai reglamentuotos ir konkretaus šių sričių turinio formavimas yra paliktas doktrinai ir teismų praktikai.

Temos aktualumas.

Civilinės atsakomybės draudimo sutartys yra viena iš perspektyviausių ir greičiausiai besivystančių draudimo sutarčių rūšių. Šiuolaikinis gyvenimo tempas yra labai spartus, todėl ir netikėtos žalos kilimo rizika išauga proporcingai atliekamiems veiksams. Tobulėjant šiuolaikinėms technologijoms, vykstant rinkų globalizacijos bei integracijos procesams, atitinkamai keičiasi asmenų veiklos ir vartojimo įpročiai, sutarčių sudarymas dažnai yra standartizuotas ir nukreiptas į didelį asmenų skaičių, siekiant taupyti laiko ir ekonominius išteklius. Toks sutarčių sudarymo mechanizmas yra neabejotinai naudingas sandorio šalims, tačiau turi būti neišvengiamai kontroliuojamas valstybės institucijų siekiant užkirsti kelią piktnaudžiavimo teisėmis atvejams. Draudikas, kaip verslininkas, ir dažniausiai sąlyginai su draudėju stiprią ekonominę padėtį turintis subjektas, siekia kuo didesnio pelno savo įmonei, o valstybė, kaip kontroliuojantis subjektas, privalo užtikrinti socialinį tokių įmonių indėlį į formuojamus visuomeninius santykius protingu ekonominės galios ribojimu. Valstybės kontrolė civilinės atsakomybės draudimo sutarčių atveju turėtų pasireikšti per silpnesnės šalies apsaugos nustatymo principus imperatyvių teisės normų pagalba. Sudarant civilinės atsakomybės draudimo sutartis teisės aktai nenustato pagrindinių principų tokių sutarčių sudarymo turiniui, todėl remiantis sutarties laisvės principu šalys iš esmės yra laisvos susitarti dėl sutarties sąlygų, kas esant esminei draudiko bei draudėjo ekonominei nelygybei gali sukelti nemažų problemų nustatant teisingą bei sąžiningą teisių ir pareigų pusiausvyrą draudimo sutartyje. Esant nepakankamam teisiniam reglamentavimui ir vienai iš sutarties šalių nepateisinus savo turėtų lūkesčių sudarant konkrečią sutartį, kilusias problemas tenka spręsti teismams, kurių darbo krūvis nuolat daugėjant teisminių ginčų ir taip yra nemažas. Siekiant sumažinti ginčų apimtį bei nustatyti pamatines civilinės atsakomybės draudimo sutarties turiniui taikomas taisyklės

⁹ KABIŠAITIS, A. Gydytojo veiksmų standarto samprata ir reikšmė taikant gydytojų civilinę atsakomybę Lietuvoje ir užsienio valstybėse // Teisė. 2003, Nr. 49, P. 38-51.

¹⁰ CLARKE, M. Policies and Perceptions of Insurance Law in the Twenty – First Century. Cambridge: Oxford University Press, 2005.

¹¹ BIRDS, J.; HIRD, N, J. Birds' Modern Insurance Law. Sixth Edition. London: Sweet & Maxwell, 2004, P. 350-409.

¹² YOUNGMAN, I. Directors' and Officers' Liability Insurance. Cambridge: Woodhead Publishing, 1999.

atsižvelgiant į jų specifinius bruožus, būtina apibendrinti minėtų sutarčių ypatumus bei pateikti galimus įgyvendinimo problemų sprendimo būdus.

Hipotezė – civilinės atsakomybės draudimo sutarčių teisinis reglamentavimas Lietuvoje yra nepakankamas siekiant užtikrinti objektyvią teisių ir pareigų pusiausvyrą tarp sutarties dalyvių.

Darbo tikslas ir uždaviniai

Šio darbo tikslas – sistemingai išnagrinėti civilinės atsakomybės draudimo sutarčių ypatumus ir įgyvendinimo problematiką apibrėžtose darbo ribose ir atsižvelgiant į esamą teisinį reguliavimą nustatyti jo spragas bei pateikti pasiūlymų dėl galimų problemų sprendimo būdų.

Atsižvelgiant į darbo tikslą, pasirinktos temos visapusiškam atskleidimui apibrėžtose ribose yra keliami tokie uždaviniai:

1. Išnagrinėti civilinės atsakomybės draudimo sutarties instituto formavimosi Lietuvos teisės sistemoje procesą.
2. Pateikti civilinės atsakomybės draudimo sutarties sampratą, tikslus bei esminius požymius.
3. Atskleisti draudžiamąjį įvykio nustatymo ypatumus civilinės atsakomybės draudimo sutartyse.
4. Išanalizuoti draudimo santykio dalyvių teisių ir pareigų apimtį nustatymo ypatumus bei įgyvendinimo problematiką civilinės atsakomybės draudimo sutarčių kontekste.

Darbo objektas bei ribos

Darbo objektas - civilinės atsakomybės draudimo sutartys.

Darbo dalykas - civilinės atsakomybės draudimo sutarties samprata, požymiai, tikslai, ypatumai bei įgyvendinimo problematika. Nagrinėjant civilinės atsakomybės draudimo sutartį bus stengiamasi paliesti svarbiausius ir daugiausiai problemų keliančius sutarties aspektus, tokius kaip pačios civilinės atsakomybės draudimo sutarties pagrindas – interesas drausti galimus patirti nuostolius, taip pat draudžiamąjį įvykio nustatymo ypatumus bei sutarties dalyvių teisių ir pareigų nustatymo sutarties turinyje reikšmę ir tokio nustatymo santykį su įstatymo normomis, teisės doktrina bei teismų praktika. Teorinėje dalyje stengiamasi atskleisti civilinės atsakomybės draudimo sutarties esmę ir pagrindinius požymius, išskiriančius šią sutartį iš kitų draudimo sutarčių. Darbe pateikiama Lietuvos draudimo teisės mokslininkų suformuota doktrina bei užsienio autorių nuomonė tais klausimais. Praktinė tyrimų dalis nukreipta į įstatymų, kitų teisės aktų ir draudimo kompanijų siūlomų standartinių civilinės atsakomybės draudimo sutarčių sąlygų interpretavimą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje.

Tyrimo ribos. Civilinės atsakomybės draudimui esant dviejų pakankamai didele apimtimi pasižyminčių sričių – civilinės atsakomybės ir draudimo – sinteze, darbe bus apsiribojama

savanoriškojo civilinės atsakomybės draudimo sutarčių analize, privalomojo draudimo klausimus paliečiant tik lyginamuoju aspektu ar esant reikiamybei atskleisti savanoriškojo civilinės atsakomybės draudimo bei jo pagrindu sudaromų sutarčių ypatumus. Sutarties sąlygų išskirtinumas bus atskleidžiamas draudžiamųjų įvykių kontekste siekiant susikcentruoti į draudžiamą įvykių, kaip daugiausiai problemų keliančio civilinės atsakomybės draudimo sutarties elemento, ypatumus. Siekiant išsamiau išnagrinėti pasirinktą temą, žalos atlyginimo klausimai bus iš esmės nukreipti į turtinės žalos atlyginimo problemas.

Tyrimo metodai

- ✓ Mokslinės literatūros analizės metodas. Šis metodas naudojamas siekiant tinkamai atlikti tyrimą, atskleisti kokios sritys jau analizuotos, kokie autoriai jas analizavo, kokie rezultatai gauti, kokios padarytos išvados.
- ✓ Sisteminės analizės metodas. Jis naudojamas nagrinėjant civilinės atsakomybės draudimo sutarties objektą. Pasirinktas objektas, siekiant išsiaiškinti pagrindinius jo ypatumus, reikalauja išskaidymo ir nagrinėjimo atskiromis dalimis, o galiausiai – sujungimo į vientisą sistemą.
- ✓ Lyginamasis metodas. Šio metodo pagalba lyginamos skirtingų autorių nuomonės, tyrimo objekto savybės, ieškoma sąsajos taškų bei skirtingų kiekvieno nagrinėjamo aspekto elementų, aiškinamasi kuo konkretūs objektai panašūs ir kuo skirtingi, lyginamos skirtingų draudikų pasiūlytos standartinės sutartys. Šio metodo pagalba išskirta, kuo civilinės atsakomybės draudimo sutartys ypatingos draudimo sutarčių terpėje.
- ✓ Teisinių dokumentų analizės metodas. Šis metodas naudojamas tiriant Lietuvos bei užsienio valstybių teisės aktus, draudikų skelbiamas standartinės bei jau sudarytas civilinės atsakomybės draudimo sutartis.
- ✓ Apibendrinimo metodas. Juo naudojamos apibendrinant dėstymo dalis, sisteminant literatūros, dokumentų analizės duomenis, atskirus civilinės atsakomybės draudimų sutarčių ypatumus suvienijant į visumą.

Kaip ypatingą reikšmę turinčius metodus būtų galima išskirti sisteminės analizės ir lyginamąjį metodus. Nagrinėjant atskirus civilinės atsakomybės draudimo sutarčių ypatumus labai didelę reikšmę turi pačios draudimo sutarčių sąlygos bei jose apibrėžta draudimo sutarties dalyvių teisių ir pareigų apimtis. Skirtingi draudikai dėl įvairių teisinio reguliavimo konkrečiu istoriniu laikotarpiu priežasčių bei ekonominių įmonės pajėgumų siūlo skirtingas sąlygas savo klientams, todėl neišvengiamai susiduriama su siūlomų sutarčių sąlygų palyginimu ir jų privalumų bei trūkumų analizę esamų aplinkybių kontekste. Esminį poveikį civilinės atsakomybės draudimo sutarčių ypatumų aiškinimui turi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

formuojama praktika, todėl priimtų nutarčių teisinė analizė bei apibendrintų išvadų priėmimas, autoriaus nuomone, yra būtinas siekiant sėkmingo tyrimo pasirinkta tema.

Darbe naudojami sutrumpinimai:

CAD – civilinės atsakomybės draudimas

CK – civilinis kodeksas

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

LR – Lietuvos Respublika

1. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMAS. ISTORINĖ RAIDA, SAMPRATA BEI PASKIRTIS VISUOMENINIUOSE SANTYKIUOSE

1.1 CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO ISTORINĖ RAIDA

Kiekviena teisės norma ar jų grupė reguliuoja tam tikrą visuomeninį santykį ar visą jų kompleksą. Šių normų vystymosi ypatumai priklauso nuo įvairių aplinkybių: konkrečios istorinės situacijos konkrečioje teritorijoje, visuomenės požiūrio į naujai besiformuojančius visuomeninius santykius bei jų reglamentavimo būtinybę ir nuo daugelio kitų aspektų, kurie ir nulemia teisės normos vystymosi kryptį. Norint nuosekliai išnagrinėti civilinės atsakomybės draudimo ypatumus, tai pat neišvengiamai privalome remtis šios visuomeninių teisinių santykių srities ištakomis ir per jų prizmę pateikti išsamią civilinės atsakomybės draudimo sampratą šiuolaikinėje visuomenėje. Be to, reikia atsižvelgti į tai, kad Lietuvoje draudimo teisės tradicijos tikrai nėra gilia, socialistinė sistema iš esmės sunaikino Nepriklausomoje Lietuvoje padėtus draudimo teisinių santykių pamatus ir didžioji dalis normų yra daugiau ar mažiau fragmentiškai perimtos iš užsienio valstybių bei ten formuojamos praktikos. Siekiant suvokti tokių normų esmę, būtina atkleisti jų kilmę bei paaiškinti formavimosi tendencijas istoriniu aspektu.

Nors draudimo teisė, kaip santykinai savarankiška kompleksinė teisės šaka, pradėta tyrinėti gana neseniai, jos reglamentavimo dalykas (apsidraudimas nuo įvairios rizikos) visuomenei yra aktualus jau senai. Draudimo šaknys gali būti atsektos net iki Babilono laikų, tenykščiams prekeiviams buvo išduodama finansinė garantija arba pinigų suma, kuria jie padengdavo nuostolius, jeigu jų prekėms kas nors atsitikdavo pervežimo metu. Vėliau Babilone atsirado ypatingos grupės "prekeivių – skolintojų", kurie skolindavo savo kolegoms, nusprendusiems "leisti į tolimą kelionę" (būtent taip tais laikais vadinosi importo-eksporto

operacijos) ir nereikalaudavo pinigų grąžinti, jeigu kelionės metu prekes pavogdavo ar kas nors joms atsitikdavo. Finikiečiai ir graikai taikė panašią sistemą jūrinėje komercijoje. Viduramžiais augant miestams bei prekybai, gildijos įsipareigojo ginti savo narius nuo gaisro pavojaus, laivo sudužimo, išpirkti juos iš piratų nelaisvės¹³. Taigi kaip matyti, interesas drausti tam tikrą objektą ar civilinę atsakomybę, numanomus, galimus patirti nuostolius, yra susiformavęs jau pačioje šiuolaikinės visuomenės vystymosi pradžioje.

Civilinės atsakomybės draudimas atsirado vėliausiai, lyginant su kitomis draudimo rūšimis, tik pačioje XIX amžiaus pabaigoje. Viena iš pirmųjų šios draudimo rūšies sričių buvo darbdavio civilinė atsakomybė, prieš pat 1900 – uosius metus atsirado transporto priemonių civilinės atsakomybės draudimas. Civilinės atsakomybės draudimo svarba vystantis visuomenei, o kartu su ja ir technologijoms, pramonei, verslui sparčiai didėja¹⁴. Visuomeniniams santykiams įgaunant vis įmantresnes ir sudėtingesnes formas, sudėtingesni tampa ir asmenų interesų apsaugos mechanizmai. Vienu iš tokių mechanizmų, bendrąja prasme, galėtume apibūdinti ir civilinės atsakomybės draudimą bei jo pagrindu sudaromas sutartis.

1.2 CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SAMPRATA LIETUVOJE

Pasak vieno žymiausių teisės teorijos mokslininkų Lietuvoje A. Vaišvilos, asmenys siekdami panaikinti savo kultūrinį nepakankamumą, privalo sąveikauti su kitais asmenimis atlikdami įvairius aktyvius veiksmus¹⁵. Kartais tokia veikla padaro žalos kitiems asmenims ir dėl to atsiranda asmens civilinė atsakomybė. Asmenys įvairiais būdais stengiasi išvengti civilinės atsakomybės, o tuo labiau šios atsakomybės neigiamų padarinių. Vienas iš tokių būdų yra civilinės atsakomybės draudimas (toliau CAD). Kiekvienam sėkmingam teisinio santykio plėtojimui užtikrinti yra būtina norminiuose aktuose įtvirtinti šiam santykiui keliamus reikalavimus. Civilinės atsakomybės draudimo teisinį pagrindą Lietuvoje nustato Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas¹⁶ (toliau CK), o pagrindinius visoms draudimo rūšims, taip pat ir CAD, taikomus draudimo veiklos principus reglamentuoja specialus įstatymas – Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas (toliau Draudimo įstatymas).¹⁷ Šių dviejų teisės aktų sąveika draudimo santykiuose atsiskleidžia per romėnų teisės principą *lex specialis derogat lex*

¹³ Plačiau: Travel insurance and international health information resource. Prieiga per internetą: http://www.kennedybrokerage.com/1-World-Travel-Insurance/travel_insurance_information.htm. Prisijungimo laikas: 2010-01-16.

¹⁴ KONTAUTAS, T. Draudimo sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 2007, P. 188.

¹⁵ VAIŠVILA, A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004., P. 401.

¹⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹⁷ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 94-4246.

*generalis*¹⁸. CAD samprata apibrėžta Draudimo įstatymo 2 str. 3 d., pagal kurią, „**civilinės atsakomybės draudimas** – asmens turtinių interesų, atsirandančių iš galimos civilinės atsakomybės už nukentėjusiam trečiajam asmeniui ir (ar) jo turtui padarytą žalą, draudimas, kai draudiko mokamos draudimo išmokos dydis priklauso nuo nuostolių, kuriuos apdraustasis privalo atlyginti nukentėjusiam trečiajam asmeniui už padarytą žalą, dydžio, tačiau neviršija draudimo sumos, jeigu ji nustatoma draudimo sutartyje.“

Tai pirmasis ir vienintelis Lietuvos norminiuose aktuose įtvirtintas civilinės atsakomybės draudimo apibrėžimas. Norint suvokti šio apibrėžimo tikrąją reikšmę, svarbu atsižvelgti į doktrinoje pateikiamą civilinės atsakomybės draudimo sąvokos aiškinimą. Atskleidžiant CAD sąvoką ir tokios sąvokos kilmę, verta paminėti L. V. Papirčio ir S. Bulkos pateiktą apibrėžimą, kuris akcentuoja šios rūšies draudimo paskirtį: civilinės atsakomybės draudimas - dviejų žalos kompensavimo sistemų (civilinės atsakomybės ir draudimo) sintezės rezultatas.¹⁹

Visapusiškai atskleidžiant CAD ypatumus tikslinga pradėti nuo pačios draudimo teisės pagrindų. Paprastai klasifikacija suprantama kaip hierarchiškai išdėstyta tarpusavyje susijusių grandžių sistema, kas leidžia sukurti vieningos visumos vaizdą, kartu išskiriant jos pilnavertes dalis. Draudimo klasifikacijos paskirtis yra išspręsti tą pačią problemą: padalinti draudiminių santykių visumą į tarpusavyje susijusias grandis, išsidėsčiusias hierarchizuota tvarka. Anksčiau minėto Draudimo įstatymo 1996 metų redakcijoje²⁰ 4 straipsnyje nurodyta, kad draudimas gali būti privalomasis ir savanoriškasis. Šiuo metu Lietuvos teisės aktuose tokio skirstymo nebeliko ir naujasis (2003 metų) Draudimo įstatymas minėto skirstymo nenumato. Draudimo įstatymo 7 straipsnis (toliau str.) draudimą skirsto į gyvybės ir ne gyvybės draudimą, CAD priskiriamas prie ne gyvybės draudimo. Nepaisant to, kad specialiajame įstatyme, reglamentuojančiame draudimo teisinius santykius šio skirstymo nebėra, mokslinio pažinimo sumetimais draudimą galima sugrupuoti į dvi abstrakčias grupes: privalomą ir savanorišką. Toks skirstymas nėra ydingas *per se*²¹, jis įtvirtintas CK 6.988 str. 1d. ir taip pat gali būti taikomas civilinės atsakomybės draudimui.

Kai kuriose visuomeninio gyvenimo srityse žalos yra ypatingai dažnos, todėl valstybė, siekdama apsaugoti nukentėjusįjį asmenį nuo kaltininko nemokumo rizikos, nustato **privalomąjį** tam tikrų veiklos sričių draudimą. Privalomojo draudimo atveju asmenys, siekdami bendrų

¹⁸ Romėnų teisės principas išsprendžiantis koliziją tarp dviejų teisės normų, reglamentuojančių tą patį visuomeninį santykį ir reiškiantis, kad specialioji norma nugalė bendrąją.

¹⁹ PAPIRTIS, L. V.; BULKA, S. Civilinės atsakomybės draudimas: interesų derinimo problemos // Jurisprudencija: mokslo darbai. 2001, t. 23 (15).

²⁰ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 73-1742.

²¹ Per se (lotyniškai) - savaime, pats vienas.

visuomenės narių interesų, privalo tapti draudimo santykių dalyviais²². Autoriaus nuomone, kaip dvi svarbiausias tokio reguliavimo priežastis galėtų būti įvardyti privalomojo CAD svarbą visuomeniniuose santykiuose (moderniose valstybėse dažniausias yra būtent civilinės atsakomybės, o ne turto, gyvybės ar kitas privalomasis draudimas) ir valstybės, kaip privalomąjį CAD kontroliuojančio subjekto, pareigą užtikrinti tinkamą šios draudimo rūšies plėtra, visuotinį privalomumą ir tinkamą praktinį įgyvendinimą. Siekdama minėtų tikslų, 1998 m. lapkričio 20 d. nutarimu Vyriausybė patvirtino privalomojo civilinės atsakomybės draudimo plėtojimo programą²³, kurios 2 str. pažymima, kad civilinė atsakomybė paprastai draudžiama privalomuoju draudimu tų žmogaus veiklos sričių, kuriose dėl veiklos specifikos gali būti padaryta didelė žala visuomenės nariams (žmogaus sveikatai ar turtui). Civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartis apsaugo draudėją nuo finansinių nuostolių, kurie gali atsirasti nukentėjusiesiems pareiškus pretenzijas dėl žalos atlyginimo. Kita vertus, civilinės atsakomybės draudimas apsaugo trečiųjų asmenų turtą, nes žalos kaltininkas gali stokoti lėšų žalai atlyginti. Deja, pasak T. Kontauto, šis svarbus dokumentas liko užmirštas ir valstybės politika privalomojo CAD srityje iki šiol nėra tinkamai įgyvendinta²⁴.

Šiuo metu Lietuvoje veikia daugiau nei 20 privalomojo CAD rūšių – advokatų, antstolių, rangovų, audito įmonių, draudimo brokerių įmonių ir t.t. privalomasis civilinės atsakomybės draudimas. Tačiau galbūt reikėtų pasvarstyti tokios gausybės draudimo rūšių įgyvendinimo klausimą, ar jos visos yra būtinos, kaip yra atlyginamos žalos ir kaip tokį draudimą vykdo patys draudikai²⁵. Tokie klausimai kyla remiantis Vakarų Europos valstybių praktika, kur kai kurios privalomojo CAD rūšys taip ir liko neįgyvendintos²⁶. Kiti autoriai²⁷ iškelia atskirų rūšių privalomojo CAD svarbą, jų nuomone privalomasis tam tikrų civilinės atsakomybės rūšių draudimas ateityje įgaus vis svarbesnę reikšmę. Panagrinėjus galiojantį teisinį reglamentavimą matyti, jog teisiniai pamatai kai kurių profesijų atstovams drausti CAD yra pakankamai tvirti. Pavyzdžiui, Notariato įstatymo 6² str. įpareigoja notarų apdrausti civilinę atsakomybę privalomuoju draudimu, Advokatūros įstatymo 20 str. įpareigoja drausti advokatų ar advokatų profesinę bendriją profesinės civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu. Sveikatos sistemos įstatymas, Pacientų teisių žalos sveikatai atlyginimo įstatymas numato sveikatos priežiūros įstaigų prievolę drausti gydytojų ir slaugos darbuotojų civilinę atsakomybę už

²² GALGINAITIS, J. STANKEVIČIUS, R. Draudimo teisė. Vilnius: Teisės institutas, 2005, P. 57.

²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. lapkričio 20 d. nutarimas Nr. 1363 “Dėl Privalomojo civilinės atsakomybės draudimo plėtojimo programos patvirtinimo” // Valstybės žinios. 1998, Nr. 104-2880.

²⁴ KONTAUTAS, T. Draudimo sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 2007, P. 205.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Vokietijos 1990 m. Atsakomybės už žalą aplinkai įstatyme numatyta įrenginio, kuris gali sukelti didelę žalą aplinkai, savininko pareiga apdrausti civilinę atsakomybę buvo neįgyvendinta. Plačiau: FAURE, M. G. Economic Criteria for Compulsory Insurance. The Geneva Papers. 2006, No 31, P. 159.

²⁷ GALGINAITIS, J. STANKEVIČIUS, R. Draudimo teisė. Vilnius: Teisės institutas, 2005, P. 60-61.

pacientams padarytą žalą. Nepaisant to, privalomojo, kaip ir savanoriškojo CAD teisinis reglamentavimas Lietuvoje nėra vienalytis ir kelia nemažai problemų įgyvendinant konkrečias draudimo sutartis praktikoje.

Bene aktualiausia sritimi ir ją reglamentuojančiu teisės aktu privalomojo CAD teisiniame santykyje laikytinas 2001 m. birželio 14 d. priimtas Transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas²⁸, kurio aktuali redakcija²⁹, priimta 2007 m. gegužės 17 d., nustato neabejotiną socialinę svarbą turinčios privalomojo draudimo rūšies taisykles. Lietuva kartu su Latvija pirmąją pagal eismo įvykių, kuriuose nukentčia žmonės, skaičių Europoje³⁰, todėl šios rūšies draudimas yra vienas iš aktualiausių ir keliančių daugiausiai praktinių problemų. Tokio draudimo tikslas – užtikrinti, kad avarijoje nukentėjusiam asmeniui žalą atlygintų kaltininko draudikas arba įstatyme nustatytais atvejais – Transporto priemonių draudikų biuras³¹. Draudikų biuro, kaip vieno iš subjektų atlyginančių žalą statusą patvirtino ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas³². Taigi, privalomasis CAD yra nukreiptas ne į konkretaus asmens vertybių apsaugą, o į viešojo intereso užtikrinimą – siekiama apsaugoti visus galimus nukentėjusius asmenis.

Lietuvos Respublikos teisės aktai nustato ir **savanoriškąjį** civilinės atsakomybės draudimą. Pastaruoju atveju draudimo sutartis sudaroma remiantis draudimo rūšies taisyklėmis, kuriose iš anksto yra nustatytos draudimo sutarties šalių teisės ir pareigos, kitos esminės sutarties sąlygos. Savanoriškojo draudimo teisiniai santykiai kyla draudikui ir draudėjui susitarus ir sudarius draudimo sutartį, draudimo rūšies taisyklių nustatyta tvarka, šie santykiai remiasi savanoriškumu, laisvai išreikšta valia apdrausti tam tikrą konkretų interesą. Iki priimant šiuo metu galiojantį Draudimo įstatymą³³, teisės doktrinoje savanoriškojo CAD institutas bei apskritai draudiminių santykių teisinis reglamentavimas buvo ypatingai kritikuojamas. Teigiama, kad savanoriškas CAD yra nepakankamai reglamentuotas, draudikų siūloma draudiminė apsauga yra netinkama, todėl draudėjai neturi galimybės tinkamai apdrausti savo turtinių interesų, ne visais atvejais yra užtikrinama nukentėjusiųjų teisėtų interesų apsauga. Tokie teiginiai buvo visiškai pagrįsti, nes įstatymuose nebuvo nustatyta bent minimalių savanoriškojo CAD sutarčių reikalavimų, o bendromis įstatymų normomis neįmanoma įpareigoti draudimo įmones atitinkamai sudaryti CAD sutartis. 2003 metų Draudimo įstatymo 90 - 97 str. reglamentuoja

²⁸ Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 56-1977.

²⁹ Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 61-2340.

³⁰ CARE (EU road accidents database) road accident statistics in Europe. Prieiga per internetą: <http://www.mnt.ee/atp/failid/prstats.pdf>. Prisijungimo laikas: 2010-05-11.

³¹ KONTAUTAS, T. Draudimo sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 2007, P. 206.

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 2 d. nutartis c.b. L. M. ir kt. v. V. M., Nr. 3K-3-155/2009.

³³ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 94-4246.

CAD ypatumus, tačiau, autoriaus nuomone, esama teisinė bazė yra nepakankama užtikrinti savanoriškojo CAD instituto tikslų įgyvendinimo, todėl neretai draudėjo ir nukentėjusiojo asmens turtiniai interesai nėra efektyviai užtikrinami, neišvengiama teisinio neapibrėžtumo bei netinkamo draudiminės apsaugos problemų sprendimo.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima daryti prielaidą, kad pati savanoriškojo CAD samprata Lietuvoje nėra visiškai aiški, sąvokos reikalauja išsamesnės teisinės analizės nei nustatytos teisės aktuose.

Norint teisingai nustatyti civilinės atsakomybės draudimo esmę, būtina:

- 1) teisingai suvokti pačio CAD paskirtį;
- 2) išskirti CAD iš kitų draudimo rūšių;
- 3) nustatyti CAD sutarties prigimtį ir konkrečius jos tikslus³⁴.

1.3 CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO TIKSLAI IR PASKIRTIS

Draudimas savo esme yra ekonominė kategorija, glaudžiai susijusi su finansų kategorija. Ekonominė draudimo vystymosi prielaida buvo civilinės ir prekybinės apyvartos dalyvių būtinybė greitai padengti nuostolius, kurie galėjo atsirasti jų turtui ar asmeniui įvairių žalingų faktorių (tiek gamtinės, tiek ir socialinės-ekonominės kilmės) pagrindu. Tai, kad draudimas glaudžiai siejasi su finansine veikla, rodo ir daugelio draudimo įmonių teikiamos „papildomos“ finansinės paslaugos. Tačiau kuriai kategorijai draudimą bepriskirtume yra aišku viena - draudimas atsirado kaip priemonė neigiamiems įvykiams arba reiškinių padariniams kompensuoti. Civilinės atsakomybės draudimą lėmė specifinis asmens interesas - apsisaugoti nuo galimų nuostolių, kurie atsirastų atlyginus nukentėjusiajam padarytą žalą. Civilinės atsakomybės draudimo tikslus sąlyginai galima suskirstyti iš skirtingų šio santykio dalyvių pozicijų:

- a) Draudėjo požiūriu - savo turtinių interesų apsauga (vyrauja savanoriško CAD atveju);
- b) Nukentėjusio trečiojo asmens požiūriu - turėti mokų skolininką (vyrauja privalomo CAD atveju);
- c) Visuomenės požiūriu - santykių stabilumas, nukentėjusių asmenų apsauga³⁵.

Šis skirstymas nėra vienintelis ir absoliutus, kaip alternatyvą galėtume pateikti tokius civilinės atsakomybės draudimo tikslus:

³⁴ PAPIRTIS, L. V.; BULKA, S. Civilinės atsakomybės draudimas: interesų derinimo problemos // Jurisprudencija: mokslo darbai. 2001, t. 23 (15).

³⁵ Ten pat.

1. Siekiama užtikrinti tikrąją žalos atlyginimą;
2. Siekiama apsisaugoti nuo galimų nuostolių, išvengti rizikos arba ją sumažinti;
3. Tai yra sutartis trečiojo asmens naudai, nes šia sutartimi siekiama apsaugoti ir nukentėjusiojo asmens turtinius interesus³⁶.

Nei vieno iš pateiktų skirstymų negalime suabsoliutinti, nes kiekvienas iš jų atskleidžia CAD tikslus iš skirtingų pozicijų ir tam tikrose ribose yra teisingas.

Norint išsiaiškinti CAD paskirtį, reikėtų nuosekliai atskleisti ir pačio **draudimo paskirtį** - draudimui veikti kaip rizikos perkėlimo mechanizmui.³⁷ Draudėjas, siekdamas apsaugoti savo ar kitų asmenų turtinius interesus, turto sugadinimo arba sunaikinimo riziką perduoda draudikui. Tačiau dėl civilinės atsakomybės rizikos kyla tam tikrų problemų. Civilinės atsakomybės, kaip prievolės, perkelti draudikui neįmanoma. Nagrinėjant CAD paskirtį tikslinga paminėti kompensavimo funkcijos reikšmę tokiuose santykiuose. Vienoje iš bylų³⁸, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau LAT) pasisakė, jog draudimo funkcija yra kompensuoti draudėjo patirtą žalą, konstatavus, kad ji padaryta draudimo objektui. Civilinė atsakomybė, kaip ir draudimas, taip pat pasižymi kompensavimo ypatybe. Civilinės atsakomybės, kaip turtinės prievolės paskirtis – kompensuoti nukentėjusiajam padarytą žalą. Minėta priemonė nesiejama su teisės pažeidėjo (draudėjo) asmeniu, todėl šią prievolę už pažeidėją gali įvykdyti trečiasis asmuo (CK 6.50 str. 1 d.). LR CK 6.50 str. 3 d. nustatyta, kad prievolę įvykdęs asmuo įgyja kreditoriaus teises, susijusias su skolininku (draudėju). Tokiu atveju turtinis draudėjo interesas liktų neapsaugotas. Išeitis draudėjui, siekiančiam garantuoti turtinių interesų apsaugą, būtų kokybiškai naujų teisinių santykių – draudimo teisinių santykių, sukūrimas. Šių santykių pagrindu draudėjas su draudiku susitaria dėl esminės sąlygos – prievolės (civilinės atsakomybės) įvykdymo. Taigi, draudikas, kaip trečiasis asmuo, kompensuoja nukentėjusiajam draudėjo (apdraustojo) padarytą žalą. Atkreiptinas dėmesys, kad draudikas pagal teisės pažeidėjui kilusią civilinę atsakomybę nėra atsakingas. Draudimo teisinių santykių pagrindu draudikas įsipareigoja išmokėti draudimo išmoką nukentėjusiajam, jei žala bus padaryta draudėjo (apdraustojo) veika. Taigi, žala nukentėjusiajam padengiama remiantis ne teisinių santykių dėl žalos atlyginimo pagrindu, o draudimo teisinių santykių pagrindu. Šių prievolių atsiradimo pagrindai dažnai neskiriami, nes draudiko pareiga savo įvykdymu sutampa su draudėjui atsiradusios papildomos prievolės (civilinės atsakomybės) įvykdymu. Būtent dėl minėtų prievolių įvykdymo sutapimo nukentėjusysis gali tiesiogiai kreiptis į draudiką, kad patenkintų savo turtinius interesus.

³⁶ CIRTAUTIENĖ, S. Sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės draudimas (draudiko atsakomybę lemiantys veiksniai) // Justitia. 2005, Nr. 2. P. 66.

³⁷ BLAND, D. Insurance Principles and Practice. Moscow, 1998.

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 6 d. nutartis c. b. UAB „Žemaitijos granitas“ v. UAB „If draudimas“, Nr. 3 K-3-521/2004.

Civilinės atsakomybės draudimas yra specifinis ir turtinių interesų apsaugos atžvilgiu. Draudėjas, siekdamas apsaugoti savo turtinius interesus, kartu apsaugo ir nukentėjusiojo interesus. Draudėjo turtinis interesas yra neatsiejamai priklausomas nuo nukentėjusiojo turtinio intereso. Civilinės atsakomybės draudimu pirmiausia yra atkuriamas buvusi iki žalos padarymo nukentėjusiojo turtinė padėtis, t.y. pirmiausia patenkinamas nukentėjusiojo turtinis interesas. Patenkinus nukentėjusiojo interesą kartu patenkinamas ir draudėjo turtinis interesas. Darytina išvada, kad CAD pirmiausia patenkinami nukentėjusiojo, o paskui ir draudėjo turtiniai interesai. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad civilinės atsakomybės draudimo **paskirtis** yra apsaugoti draudėjo arba apdraustojo turtinius interesus, susijusius su atliekama prievole (civiline atsakomybe) kartu apsaugant ir nukentėjusiojo interesus ir taip sukuriant aukštesnę CAD teisiniame santykiyje dalyvaujančių asmenų teisių apsaugą.

1.4 CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO POŽYMIAI

Civilinės atsakomybės draudimui praktikoje dažnai priskiriama nebūdinga draudiminė apsauga, pavyzdžiui, draudžiama ne tik draudėjo civilinė atsakomybė tretiesiems asmenims, bet ir jo paties turtas; arba CAD sutartyje nurodoma, kad draudimo išmoka bus išmokama tik draudėjui ir panašiai. Siekiant išvengti tokių atvejų bei nustatyti konkrečius civilinės atsakomybės draudimo tikslus būtina išskirti minėtą draudimą iš kitų draudimo rūšių. Tam būtina nustatyti civilinės atsakomybės draudimo požymius.

Draudimo įstatymo 7 str. nurodyta, kad draudimo šakos yra gyvybės ir ne gyvybės draudimas. CAD priskiriamas ne gyvybės draudimo šakai. Reikėtų pripažinti, kad CAD labai skiriasi nuo kitų ne gyvybės draudimo rūšių, todėl tai galėtų būti pagrindas atskiros draudimo šakos sudarymui, kaip tai yra padaryta kitose valstybėse. Minėto teisinio reguliavimo ir CAD išskyrimo į savarankišką draudimo šaką ieškoti toli nereikia, tokiose gilias draudimo teisės tradicijas turinčiose Europos valstybėse kaip Rusijoje, Anglijoje, Vokietijoje teisės aktai įtvirtina būtent tokį reguliavimą. Turininga istorine sąsaja su Lietuva susijusios kaimyninės Rusijos įstatymų leidėjas pagal draudimo objektą be asmens ir turto draudimo, numato atsakomybės draudimą. Anglijoje atsižvelgiant į draudiminį interesą draudimo sutartys skirstomos į asmens draudimo sutartis, turto draudimo sutartis ir atsakomybės draudimo sutartis. Autoriaus nuomone, toks CAD išskyrimas į savarankišką draudimo šaką yra sistemingas ir logiškai pagrįstas. Tokią subjektyvią nuomonę galima pagrįsti pateikiant keletą teorijoje sutinkamų nuomonių bei atsakomybės draudimo sampratos apibūdinimų. Teisės literatūroje CAD sutartis paprastai apibūdinama kaip draudimo sutarčių rūšis. Tai yra susitarimas, kurio viena šalis (draudikas)

įsipareigoja atlyginti kitos šalies (draudėjo) dėl civilinės atsakomybės patirtus nuostolius, o draudėjas įsipareigoja draudikui mokėti draudimo įmokas. Draudimo objektu šiuo atveju yra konkretus interesas. Būtent specifinio intereso draudimas ir išskiria šią draudimo rūšį. Skirtingai nuo turto draudimo, kurio atveju draudžiama konkrečių fizinių ar juridinių asmenų nuosavybė ir nuo asmens draudimo, kai draudžiamasi nuo tam tikrų įvykių, susijusių su gyvybe, sveikata, galimo įvykimo, CAD tikslas yra potencialių žalos darytojų ekonominių interesų draudiminė apsauga, ir šie ekonominiai interesai kiekvieno konkretaus draudiminio įvykio atveju gali būti įvertinti tam tikra pinigų suma. CAD numato žalos padarymo galimybę trečiųjų asmenų sveikatai, taip pat ir turtui. Tokiam draudimui būdinga tai, kad šalia draudiko ir draudėjo trečiajame santykio šalimi čia gali būti bet kokie iš anksto nenustatyti asmenys, o draudėjui sumokant draudimo įmokas, negalima nustatyti net apytikriai, kam ir kokio dydžio nuostolis bus padarytas. Ir viena, ir kita konkrečiai paaiškėja tik įvykus draudiminiam įvykiui - padarius trečiajam asmeniui žalą.

Doktrinoje galima sutikti nuomonių, kad CAD draudimas apskritai neturi reikšmės trečiojo asmens interesams ir neturi jokio ryšio su nukentėjusiuoju. Atstovai savo mintį grindžia tuo, kad draudėjas tiesiog draudžia savo turtą, kurio netektį atlyginus žalą. Tokia pozicija ydinga tuo, jog tokiu atveju draudėjas faktiškai draudžia savo turtą, o ne civilinę atsakomybę nukentėjusiajam. Toks draudimas tampa priklausomas nuo draudėjo turto buvimo ir gali būti apskritai neįgyvendinamas, jei draudėjas šį turtą prarastų dėl kitų priežasčių³⁹. Toks draudimas savo esme labiau panašus į turto draudimą, kurio vienas iš draudiminių įvykių yra turto netekimas atlyginus nukentėjusiajam padarytą žalą. Apibendrinus, kas išdėstyta, autorius kategoriškai nepitaria minėtai nuomonei dėl ryšio nebuvimo tarp nukentėjusiojo ir trečiųjų asmenų. Atvirkščiai, tokio ryšio buvimas yra viena iš skatinančių sąlygų CAD teisiniams santykiams susiformuoti ir CAD sutartims įgauti praktinį pavidalą visuomeniniuose santykiuose.

Įvertinus išdėstytus faktus, galime iškirti pirmąjį civilinės atsakomybės draudimo požymį – tai trečiojo asmens įtraukimas į draudimo teisinius santykius. Šio požymio išskyrimas savaime nesuponuoja tokios rūšies draudimo išskyrimo iš kitų draudimo rūšių. Tai, kad vien tokio požymio pateikimas savaime nėra pakankamas, galime teigti palyginę CAD ir turto bei asmens draudimą trečiojo asmens dalyvavimo požiūriu. Asmens arba turto draudimo atvejais trečiasis asmuo gali būti įtraukiamas kaip apdraustasis arba kaip naudos gavėjas. Pavyzdžiui, draudėjas gali apdrausti trečiojo asmens turtą (ar sveikatą) ir kaip naudos gavėją nurodyti to turto savininką. Tokiu atveju įtraukiant trečiąjį asmenį paliečiamas ir šio asmens turtinis interesas.

³⁹ PAPIRTIS, L. V.; BULKA, S. Civilinės atsakomybės draudimas: interesų derinimo problemos // Jurisprudencija: mokslo darbai. 2001, t. 23 (15).

Siekiant atskleisti antrąjį CAD požymį, būtina atsižvelgti į jo sąveiką su pirmuoju. Draudimo interesas apdrausti konkrečią vertybę gali atsirasti nepriklausomai nuo draudėjo valios, pavyzdžiui, asmens turtas gali būti sunaikintas *force majeure*⁴⁰ aplinkybių (gamtos stichijos ir panašiai) arba apdraustajam gali pablogėti sveikata dėl jo paties neatsargaus elgesio. Taigi, kaip antrąjį civilinės atsakomybės draudimo požymį galima išskirti trečiojo asmens intereso išimtinį priklausymą nuo draudėjo arba apdraustojo valios.

Vien tik minėtieji du požymiai CAD mūsų tyrimuose reikiamu tikslumo mastu neišskirs, jie tik parodo draudėjo ir trečiojo asmens ryšius draudimo teisiniuose santykiuose. Draudėjo interesas gali būti ir nesusijęs su prievolės įvykdymu, esminę įtaką draudimo sutarties sudarymui gali turėti kiti konkrečiu metu konkrečioje teritorijoje susiklostę ekonominiai veiksniai bei santykiai tarp asmenų. Pavyzdžiui, draudėjui gali būti ypatingai nenaudingas jo pagrindinio tiekėjo verslo žlugimas, todėl draudėjas gali apdrausti tiekėją. Toks draudėjo žingsnis paskatintų apdraustąjį toliau užsiimti verslu ir būtų naudingas abiem šalims. Tiekėjo interesas gali išimtinai priklausyti nuo draudėjo valios, ypač jei draudėjas būtų pagrindinis užsakovas. Nepaisant išdėstyto, ekonominės situacijos pasikeitimas galėtų leisti draudėjui atsisakyti apdraustojo paslaugų. Šis pavyzdys puikiai iliustruoja dviejų ankščiau apibrėžtų CAD požymių teorinį nepakankamumą ir veda prie trečiojo, šį nepakankamumą užpildančio požymio. Apibendrinus tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad asmens arba turto draudimu draudžiamas turtinis interesas visada susijęs su konkretaus asmens gyvybe, sveikata, konkrečiu turtu ar veikla. Tuo tarpu civilinės atsakomybės draudimu draudžiamas interesas visada susijęs su prievolės (civilinės atsakomybės) įvykdymu, tai ir yra trečiasis CAD požymis.

Be vieno iš minėtų CAD požymių ši draudimo rūšis būtų neleistinai sutapatinta su kitomis draudimo rūšimis ir taip neatskleistų esminės savo paskirties. Aptartų trijų požymių nustatymas yra būtinas norint apie konkretų draudiminį teisinį santykį kalbėti kaip apie civilinės atsakomybės draudimą. Kiekvieno iš požymių išskyrimas atriboja CAD nuo kitų panašių draudimo rūšių. Toks atribojimas leidžia sukurti tik CAD sutartims taikytiną teisinį reglamentavimą, kuriame būtų atsižvelgta į šios konkrečios draudimo rūšies ypatumus ir leidžia sukurti tik šios rūšies sutartims bendrą praktiką. Vieninga ir teisės normomis logiškai pagrįsta praktika leidžia siekti aukštesnių CAD dalyvių teisių užtikrinimo garantijų bei nurodo sutarties šalims ko jos gali tikėtis sudarydamos konkrečia CAD sutartį.

⁴⁰ Prancūziškai - įvykis, nepaprastos aplinkybės, kurių negalima nei numatyti arba išvengti, nei kuriomis nors priemonėmis pašalinti. Cituota iš Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.

1.5 CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SUTARTIS IR JOS VIETA DRAUDIMO SUTARČIŲ TEISĖS SISTEMOJE

Kaip ir kiekvienas struktūriškas bei logiška veiksmų seka pagrįstas teisinis pažinimas, taip ir CAD sutarčių vertinimas, pradedamas tikslios sąvokos atskleidimu bei pagrindinių tiriamam objektui būdingų požymių analize. Siekiant atskleisti CAD sutarties ypatumus bei šios sutarčių rūšies įgyvendinimo specifiką, būtina atskleisti kas gi yra CAD sutartis, kokie tokios sutarties pagrindiniai požymiai bei apibendrintu rezultatu nuosekliai vadovautis tolesniuose tyrimuose. Taip pat reikšminga atriboti CAD sutartis nuo kitų panašių sutarčių, įvertinti tokių panašumų įtaką šiam institutui. CAD sutarties sąvoka susideda iš dviejų esminių struktūrinių elementų: civilinės atsakomybės, kaip civilinės teisės instituto – prievolinės teisės – sudėtinės dalies, bei draudimo sutarties, kaip vienos iš draudimo sutarčių rūšies. Šių dviejų elementų santykis ir sudaro CAD sutarties esmę.

Dėl susiklosčiusių politinių, ekonominių, istorinių bei kitų aplinkybių Lietuvos teisės aktai ilgą laiką neįtvirtino CAD sutarties sąvokos, pagrindinių tokių sutarčių bruožų ir apskritai neapibrėžė tokios sutarties aiškios sampratos. Esant tokiai situacijai ir praktikoje iškilus neaiškumams dėl minėtų sutarčių teko vadovautis bendrosiomis CK bei Draudimo įstatyme įtvirtintomis CAD reglamentuojančiomis nuostatomis. Tokia situacija neabejotinai kliudė CAD instituto tolesnei raidai, susidariusi padėtis netenkino nei draudikų, nei draudėjų, nei trečiųjų asmenų, kurie būdavo susiję su konkrečioje situacijoje iškilusiu klausimu. Siekiant sureguliuoti susidariusią situaciją, buvo būtina apibrėžti kas gi yra CAD sutartis. Užsienio valstybių teisės teorijoje ir teismų praktikoje vyravo kelios šių sutarčių sampratos, kurių kiekviena pateikė savitą požiūrį į CAD sutartis. Iš šių sampratų būtų galima išskirti tris pagrindines, kurias išsamiau ir aptarsime pasinaudodami lyginamuoju metodu.

Pirmoji teorija teigia, kad civilinės atsakomybės draudimo sutartis – tai susitarimas, kuriuo viena šalis (draudikas) įsipareigoja atlyginti kitos šalies (draudėjo) dėl civilinės atsakomybės patirtus nuostolius, o draudėjas įsipareigoja draudikui mokėti draudimo įmokas⁴¹.

Antrosios teorijos šalininkai įtvirtino tokią civilinės atsakomybės draudimo sutarties sąvoką – tai susitarimas, pagal kurį draudikas perima sau draudėjo civilinės atsakomybės atsiradimo riziką, o draudėjas privalo už draudimo apsaugą mokėti draudimo įmoką⁴².

Paskutiniai ji ir **šiuo metu Lietuvoje vyraujanti** teorija civilinės atsakomybės draudimo sutartį apibrėžia remdamasi bendros turto draudimo sutarties apibūdinimu, suformuotu 1904 m. anglų teisėjo Chanelio. Šis teisėjas vienoje iš bylų draudimo sutartį apibrėžė kaip kontraktą,

⁴¹ MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995.

⁴² AMBRASIENĖ, D.; SINKEVIČIUS, E. Vežėjo civilinė atsakomybė pagal Ženevos tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją ir jos draudimas. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2004, P. 136.

kurio viena šalis atlieka periodines įmokas, kad užsitikrintų tam tikrą, dažniausiai piniginę, pagalbą tuo atveju, jei atsitiks nenumatytas įvykis ir svarbiausia yra tai, kad draudimas turi būti nukreiptas prieš „kažką“⁴³.

Visos šios įvardytos teorijos turi savų privalumų bei trūkumų, tačiau pirmųjų dviejų teorijų suformuotos CAD sutarties koncepcijos tiesiog neatitinka šiuolaikinių CAD sutartims keliamų reikalavimų dėl neatitikimų sąvokoje. **Pirmosios** teorijos pagrindu sudarinėjant CAD sutartis, draudiminių įvykių paprastai yra ne draudėjo civilinės atsakomybės atsiradimo faktas, o faktas, kad draudėjas patyrė finansinių nuostolių arba turėjo finansinių išlaidų, kurias jis patyrė dėl to, kad pagal įstatymą arba sutartį jis privalėjo atlyginti kitam asmeniui padarytą žalą. Dėl išvardytų aplinkybių daroma išvada, kad draudiminis įvykis nėra įvykęs ir draudikas pagal draudimo sutartį neturi vykdyti jokių prievolių. Draudimo teisės srities mokslinėje literatūroje⁴⁴ toks draudimas yra laikomas finansinių nuostolių draudimu, o draudimo objektu laikomi patys finansiniai nuostoliai.

Antroji teorija yra ydinga dviem aspektais. Visų pirma tuo, kad draudėją vertina kaip vienintelį asmenį privalantį atlyginti žalą konkrečiame susiklosčiusiame draudimo santykyje. Atsižvelgiant į tai, kad draudikas perima sau draudėjo civilinės atsakomybės atsiradimo riziką, trečiajam asmeniui padaryta žalą draudikas privalo atlyginti tiesiogiai. Šios teorijos spraga, dabartiniu ekonominės krizės laikotarpiu ypač išryškėtų, nes susiklosčius situacijai, kai draudikas yra visiškai nemokus, nukentėję asmenys turėtų labai ribotas galimybes reikalauti žalos atlyginimo. Antra, žalą padaręs asmuo (draudėjas) būtų visiškai atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės net ir tais atvejais, kai draudikas dėl savo nemokumo tokios žalos neatlygina⁴⁵. Šie du minėtos teorijos aspektai galėtų būti paneigti tose valstybėse, kuriose yra visiškai užtikrintas draudimo įmonių mokumas, tačiau ankstesnė praktika su tokiomis įmonėmis kaip ADB „Baltikums draudimas“⁴⁶ parodė, kad Lietuvos draudimo rinkoje toks modelis būtų sunkiai įgyvendinamas. LAT savo praktikoje taikė šią koncepciją tol, kol nesusidūrė su minėtais bankroto atvejais. 2000 m. spalio mėn. 16 d. nutartyje dėl civilinės atsakomybės draudimo sutarties, priimtoje civilinėje byloje J. Romanskovas v. UAB „Ilarta“ ir kt. LAT pasisakė, kad „civilinės atsakomybės draudimo sutarties esmė yra įstatymo nustatyta tvarka perkelti vieno asmens – padariusio žalą – civilinę atsakomybę kitam asmeniui – žalos tiesiogiai nepadarusiam,

⁴³ AMBRASIENĖ, D.; SINKEVIČIUS, E. Vežėjo civilinė atsakomybė pagal Ženevos tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją ir jos draudimas. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2004, P. 138-139.

⁴⁴ ČEPINSKIS, J.; RAŠKINIS D.; STANKEVIČIUS, R., ŠERNIUS, A. Draudimas. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 1999.

⁴⁵ AMBRASIENĖ, D.; SINKEVIČIUS, E. Vežėjo civilinė atsakomybė pagal Ženevos tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją ir jos draudimas. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2004, P. 136.

⁴⁶ Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos pateikta informacija. Prieiga per internetą: <http://www.bankrotodep.lt/Paieska.php?pav=baltikums&Veiksmas=Paieska&obj=0> Prisijungimo laikas: 2010-10-13.

bet už ją atsakingam pagal sutartį. Asmuo pagal įstatymus ar atitinkamą sutartį tiesiogiai privalantis atsakyti už kito asmens padarytą žalą, yra pagrindinis skolininkas, todėl privalomai patraukiamas civilinės atsakomybės. Civilinės atsakomybės draudimo atveju, esant sutarčiai tiesiogiai atsakyti už žalą, taikytinos CK 483 straipsnio 4 dalies⁴⁷, „Draudimo įstatymo ir atitinkamos sutarties nuostatos“ (visų minėtų teisės aktų redakcijos aktualios nutarties priėmimo dienai - aut. pastaba). Teismas šioje byloje taip pat pasisakė, kad net vykdant bankroto procedūras, galiojantis Įmonių bankroto įstatymas, Draudimo įstatymas ar kiti teisės aktai nenumato išimčių ar kitokių draudimo išmokų mokėjimo taisyklių t.y. nepakeičia draudiko prievolių vykdymo tvarkos, numatytos draudimo sutartyje. Tačiau tokią poziciją LAT išsilaikė neilgai, bankrutavusių draudimo įmonių skaičius, nukentėjusiųjų teisių gynimo reikiamybė skatino dar kartą peržvelgti suformuotą praktiką ir pritaikyti ją pagal modernius CAD standartus. 2002 m. vasario 7 d. LAT civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija civilinėje byloje A. S. Mačius v. K. Balsienė suformulavo tokią kokybiškai naują įstatymo aiškinimą: „Civilinės atsakomybės draudimo sutartimi siekiama sumažinti atlygintinos žalos neigiamus padarinius atsakingo už žalą asmens turtinei padėčiai. Draudimo pasekmė – asmuo, padaręs savo veiksmais žalą nukentėjusiajam, turi teisę reikalauti, kad šią žalą atlygintų draudimo įmonė (draudikas), tačiau draudimo sutartis negali atleisti atsakingo už žalą asmens nuo prievolės pačiam tam tikrais atvejais atlyginti padarytą turtinę žalą. Draudimo sutartimi siekiama ne tik sumažinti atlygintinos žalos neigiamus padarinius asmeniui, atsakingam už žalą, bet kartu siekiama apsaugoti ir nukentėjusiojo asmens turtinius interesus. Šiuo atveju nukentėjusiojo interesai yra ginami tuo atžvilgiu, kad draudimo sutartis, pareiškus atitinkamą reikalavimą draudikui, suteikia nukentėjusio asmens turtinių interesų papildomą garantiją, t.y., esant CAD, nukentėjusysis įgyja du skolininkus: asmenį, atsakingą už atsiradusią žalą, kurio pareiga atlyginti nuostolius kyla iš delikto, o taip pat draudiką (draudimo įmonę), kurio pareiga atlyginti žalą (sumokėti draudimo išmoką) kyla iš sutarties.“ Tokiai LAT praktikai iš esmės pritariama ir Lietuvos civilinės atsakomybės draudimo teisės teorijoje kalbant apie atskirų CAD sutarčių rūšių ypatumus, kaip antai, apie vežėjo civilinės atsakomybės draudimą⁴⁸, Sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės draudimą⁴⁹ ar bendrai apie pačias civilinės atsakomybės draudimo sutartis⁵⁰. Kolegija taip pat akcentavo draudimo įmonės nemokumo problematiką ir išsprendė šį klausimą nukentėjusiojo asmens naudai: „Žala buvo padaryta galiojant civilinės atsakomybės draudimo

⁴⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. LTSR ATP 1983.11.30 įsako <N> X-5387 redakcija. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=78925&p_query=&p_tr2= Prisijungimo laikas: 2010-10-13.

⁴⁸ AMBRASIENĖ, D.; SINKEVIČIUS, E. Vežėjo civilinė atsakomybė pagal Ženevos tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją ir jos draudimas. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2004, P. 138.

⁴⁹ CIRTAUTIENĖ, S. Sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės draudimas (draudiko atsakomybę lemiantys veiksniai) // Justitia. 2005, Nr. 2 (56), P. 67.

⁵⁰ KONTAUTAS, T. Draudimo sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 2007, P. 196-196.

sutarčiai, tačiau jau po žalos atsiradimo, draudimo įmonei buvo iškelta bankroto byla. Dėl nurodytos priežasties ieškovas atsisakė reikalavimo UAB draudimo kompanijos „Ūkio draudimas“ atžvilgiu. Vilniaus apygardos teismas 2000 m. rugpjūčio 28 d. nutartimi šį atsisakymą priėmė ir bylą šioje dalyje nutraukė, kartu nurodydamas, kad atsisakymas nuo ieškininio reikalavimo neprieštarauja įstatymui bei nepažeidžia ieškovo teisių ir interesų, o ieškovas turi galimybę realizuoti savo teisę gauti žalos atlyginimą iš asmens, kalto dėl žalos padarymo. Esant tokiai įsiteisėjusiai teismo nutarčiai bei atsižvelgiant į tai, kad dėl nemokumo draudikas negali užtikrinti nukentėjusiojo asmens turtinių interesų apsaugos, ieškovas turi teisę reikalauti, kad žalą atlygintų ją padaręs asmuo (CK 175 str. ir 483 str. 4 d.). Tai neprieštarauja CAD sutarties esmei bei pačios civilinės atsakomybės prigimčiai ir užtikrina žalos, padarytos asmens turtui, pilnutinį atlyginimą.“ Kaip matyti šia konkrečia nutartimi LAT, formuodamas tokią teismų praktiką, didina nukentėjusiųjų asmenų teisių ir teisėtų interesų apsaugą ir suteikia teisę nukentėjusiajam asmeniui reikalauti žalos atlyginimo ir iš žalą padariusio asmens, ir iš sutartiniaus įsipareigojimo susaistyto ir žalą privalančio atlyginti draudiko.

Trečioji (šiuo metu vyraujanti) teorija yra labiausiai atitinkanti šiuolaikinę CAD sampratą, nes geriausiai užtikrina santykyje dalyvaujančių subjektų teisių pusiausvyrą. Draudimo įstatymo 93 straipsnio 1 dalis teigia, kad „draudimo išmoką draudikas moka nukentėjusiam trečiajam asmeniui, o jei draudėjas ar apdraustasis atlygino žalą, padarytą nukentėjusiam trečiajam asmeniui, draudikas moka draudimo išmoką draudėjui ar apdraustajam.“ Minėto įstatymo 94 straipsnis įtvirtina trečiojo asmens, kuriam yra padaryta žala, teisę reikalauti draudimo išmokos tiesiogiai iš draudiko. Toks požiūris į savanorišką CAD tapo vyraujančiu ne tik įstatymuose, bet ir teismų praktikoje. Nuostatos, kuriose draudikas perima sau civilinės atsakomybės atsiradimo riziką, Lietuvoje galioja ir taikomos tik sutartims, sudarytoms pagal Transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės draudimo įstatymo nuostatas, nes šis įstatymas visiškai užtikrina nukentėjusiojo trečiojo asmens reikalavimų patenkinimą ir kartu draudėją atleidžia nuo savo civilinės atsakomybės draudiko nemokumo rizikos, nes tokia rizika perkeliama LR transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės draudikų biurui⁵¹. Šiai nuostatai pritaria ir LAT: „transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nukentėjęs trečiasis asmuo pretenziją dėl padarytos žalos gali pateikti atsakingam už padarytą žalą asmeniui, tiesiogiai Europos Sąjungos valstybės narės ar užsienio valstybės draudimo įmonei, apdraudusiai kaltininko civilinę atsakomybę, atsakingo draudiko atstovui pretenzijoms nagrinėti arba – šio

⁵¹ AMBRASIENĖ, D.; SINKEVIČIUS, E. Vežėjo civilinė atsakomybė pagal Ženevos tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją ir jos draudimas. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2004, P. 139-140.

įstatymo 17 ir 18 straipsniuose nurodytais atvejais – Biurui ar Biuro atstovui⁵².“ Verta pastebėti, kad toks dėmesys privalomajam transporto priemonių CAD nėra atsitiktinis, ne ši sritis sulaukia ypatingo valstybės dėmesio dėl savo socialinės svarbos visuomenėje.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, pateikiame teorijoje⁵³ įtvirtintą CAD sąvoką, kuri, autoriaus manymu, tiksliausiai apibūdina darbo objektą: **civilinės atsakomybės draudimo sutartis** – tai susitarimas, kuriuo viena šalis (draudėjas) įsipareigoja mokėti sutarto dydžio ir terminais draudimo įmokas už konkretaus asmens turtinių interesų, susijusių su galima civiline atsakomybe, draudiminę apsaugą, o kita šalis (draudikas) įsipareigoja, atsitikus draudimo sutartyje numatytam draudiminiam įvykiui, neviršijant sutartyje numatytos draudimo sumos, nuostoliams, už kuriuos atsakingas draudėjas ar apdraustasis, atlyginti mokėti draudimo išmoką nukentėjusiajam trečiajam asmeniui, o jei draudėjas ar apdraustasis pats nukentėjusiajam trečiajam asmeniui nuostolius atlygino, draudimo išmoka mokama draudėjui arba apdraustajam.

2. DRAUDŽIAMIEJI ĮVYKIAI CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIME

CK 6.987 str. nustato, kad draudimo sutartimi viena šalis (draudikas) įsipareigoja už sutartyje nustatytą draudimo įmoką (premiją) sumokėti kitai šaliai (draudėjui) arba trečiajam asmeniui, kurio naudai sudaryta sutartis, įstatyme ar draudimo sutartyje nustatytą draudimo išmoką, apskaičiuotą įstatyme ar draudimo sutartyje nustatyta tvarka, jeigu įvyksta įstatyme ar draudimo sutartyje nustatytas draudiminis įvykis⁵⁴. LR Draudimo įstatymo 2 str. nustatyta, kad ***draudžiamasis įvykis*** – tai draudimo sutartyje nurodytas atsitikimas, kuriam įvykus draudikas privalo mokėti draudimo išmoką. Paminėtina, kad tokį apibrėžimą pateikia ir kai kurie Lietuvos draudimo teisės teoretikai savo darbuose⁵⁵. Įstatymų leidėjo, draudikų⁵⁶ ir Valstybinės draudimo priežiūros komisijos⁵⁷ pateikiama draudžiamąjo įvykio sąvoka yra tapati, tačiau išsamios ir mokliškai kokybiškos draudžiamąjo įvykio apibrėžties privalome ieškoti išsiaiškindami kriterijus, kuriais turi būti atskleidžiamas draudžiamąjo įvykio turinys CAD sutartyse.

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 2 d. nutartis c.b. L. M. ir kt. v. V. M., bylos Nr. 3K-3-155/2009.

⁵³ AMBRASIENĖ, D.; SINKEVIČIUS, E. Vežėjo civilinė atsakomybė pagal Ženevos tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją ir jos draudimas. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2004, P. 140.

⁵⁴ Būdvardis „draudiminis“ yra netaisyklingas ir nevertotinas ir turi būti keičiamas terminu „draudžiamasis“. Šiame darbe atsižvelgiant į susiformavusią praktiką draudimo rinkoje, minėtų sąvokų vartojimas turinio prasme yra vienodas.

⁵⁵ ČEPINSKIS, J.; RAŠKINIS D.; STANKEVIČIUS, R., ŠERNIUS, A. Draudimas. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 1999, P. 185.

⁵⁶ Draudiminis įvykis - draudimo sutartyje nustatytas atsitikimas, kuriam įvykus draudėjas, apdraustasis, naudos gavėjas ar trečiasis asmuo įgyja teisę į draudimo išmoką. Prieiga per internetą: <http://www.dbr.lt/zodynas> . Prisijungimo laikas: 2010-10-14.

⁵⁷ Draudžiamasis įvykis - draudimo sutartyje nurodytas atsitikimas, kuriam įvykus draudikas privalo mokėti draudimo išmoką. Prieiga per internetą: <http://www.dpk.lt/zodynas.php> . Prisijungimo laikas: 2010-10-14.

Sudarydamas bet kokią CAD sutartį draudėjas stengiasi sąmoningai numatyti savo veikloje galimas įvykti aplinkybes bei sumažinti neigiamą tokių aplinkybių poveikį savo turtinių interesų atžvilgiu. Tokių aplinkybių, ar kitaip sakant, įvykių, atsiradimo rizika ir paskatina draudėją kreiptis į draudiką ir sudaryti CAD sutartį. Kitaip nei turto, gyvybės ar sveikatos draudime, draudėjas nesiekia išsaugoti draudžiamo objekto, jam svarbu apdrausti savo turtinį interesą, jog dėl jo paties veikimo ar neveikimo atsiradusios civilinės atsakomybės neigiamas turtines pasekmes bent iš dalies prisiimtų draudikas. Tokį teisinį reguliavimą įtvirtina ir Draudimo įstatymo nuostatos, skirtos būtent CAD ypatumams reglamentuoti. Minėto įstatymo 91 straipsnyje nustatyta, jog *„jei civilinės atsakomybės draudimo sutartyje nenustatyta kitaip, draudžiamasis įvykis yra draudėjo ar apdraustojo civilinės atsakomybės atsiradimas už draudėjo ar apdraustojo veiksmų (veikimo ar neveikimo), atliktų draudimo sutarties galiojimo metu, pasekmes, net jei šios pasekmės atsirado pasibaigus draudimo sutarčiai.“* Ši Draudimo įstatymo nuostata yra vienintelė, reglamentuojanti sąlygas, kurias turėtų atitikti draudžiamasis įvykis civilinės atsakomybės draudime, todėl ją verta panagrinėti išsamiau, atskleidžiant tai, ką šia norma norėjo įtvirtinti įstatymų leidėjas. Autoriaus manymu, šioje normoje yra 3 esminiai draudžiamąjo įvykio struktūriniai elementai:

1. Nustatant draudiko pareigą mokėti draudimo išmoką, svarbu konstatuoti draudėjo civilinę atsakomybę.
2. Laikotarpis, per kurį draudėjas gali teisėtai reikalauti draudimo išmokos, nėra siejamas vien su CAD sutarties galiojimo laikotarpiu.
3. Šalys yra laisvos draudimo sutartyje numatyti individualias draudiminio įvykio pasireiškimo sąlygas.

Toliau darbe panagrinėsime kiekvieną iš šių elementų.

2.1 DRAUDĖJO CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS NUSTATYMO REIKŠMĖ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SUTARTYJE

Atsižvelgiant į atsakomybės atsiradimo pagrindus, CK išskiriama sutartinė ir nesutartinė atsakomybė (CK 6.245 str.2 d.). Nors privalomajame CAD ir dominuoja nesutartinė atsakomybė, kaip atsakomybės atsiradimo pagrindas, šie pagrindai yra sutinkami abiejose draudimo formose. Siekiant nustatyti, ar konkrečioje situacijoje yra draudėjo ar apdraustojo civilinė atsakomybė, būtina nustatyti ar patenkinamos 4 pagrindinės sąlygos, numatytos CK: a) neteisėti draudėjo veiksmai (CK 6.246 str.); b) draudėjo kaltė (CK 6.248 str.); c) žalos atsiradimo faktas (CK 6.249

str.); d) priežastinis ryšys tarp draudėjo atliktų ar neatliktų veiksmų ir konkrečios atsiradusios žalos (CK 6.247 str.). Tik patenkinę visas šias sąlygas galime teigti, jog yra pagrindas kalbėti apie draudėjo ar apdraustojų civilinę atsakomybę. Draudikai, sudarydami CAD sutartis ir aptardami jose draudžiamuosius įvykius, kreipia ypatingą dėmesį civilinės atsakomybės atsiradimo faktui, nes tai tiesiogiai įtakoja jų, kaip galimų išmokos mokėtojų, įsitraukimą į procesą. Dėl šio reikalavimo, keliamo draudžiamajam įvykiui, kaip juridinių faktų sudėčiai, yra daugiau ar mažiau sutariama Lietuvos draudimo teisės teorijoje, tačiau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje šis klausimas nėra sprendžiamas vienareikšmiškai:

2004 m. birželio 23 d. nutartyje civilinėje byloje (toliau c. b.) D. Bagdonienė v. AB „Lietuvos draudimas“ LAT pasisakė, kad atsakomybės taikymas yra galimas tik įrodžius visas civilinės atsakomybės taikymo bendrąsias sąlygas, tačiau notaro civilinės atsakomybės kilimo pagrindai buvo aiškinami kiek kitaip nei ankstesnėse panašaus turinio bylose. Visų pirma, teisėjų kolegija nutartyje pažymi, kad tretiesiems asmenims padaryta žala turėtų būti atlyginama visiškai net ir tuomet, kai notaras suklydimo įtakoje ar dėl kitų asmenų neteisėtų veiksmų (pavyzdžiui apgaulės) atlikdamas savo profesinėje veikloje jam priskirtas funkcijas padaro formalus pobūdžio pažeidimą, kuriuo prisidedama prie žalos atsiradimo. Šioje nutartyje teisėjų kolegija griežtai atibojo notaro ir jo civilinę atsakomybę apdraudusio draudiko atsakomybės kilimo sąlygas, nurodydama, jog draudiko atsakomybę gali kilti nesant notaro veiksmuose kaltės: „notaro neatsargumas ar kaltės nebuvimas patys savaime neatleidžia draudiko nuo prievolės išmokėti draudimo išmoką įvykus draudimui įvykiui, abiem nurodytais atvejais draudiminė apsauga galioja, nebent žala yra padaroma tyčiais notaro veiksmais – tai pripažįstama nedraudiminiu įvykiu.“ Taipogi, LAT paminėjo, kad notaro civilinės atsakomybės draudime pats draudžiamasis įvykis yra faktas, kad tam tikri notaro veiksmai buvo tiesioginė arba netiesioginė žalos tretiesiems asmenims atsiradimo priežastimi: „nepaisant to, ar notaras galėjo ir/ar turėjo žinoti apie atliekamų notarinių veiksmų neteisėtą pobūdį, numatyti atsirasiančią žalą, patyrusio žalą trečiojo asmens tiesioginio reikalavimo teisę draudikui į draudimo išmoką apsprendžia objektyviai įvykęs draudiminis įvykis – faktas, jog esantys priežastiniame ryšyje notaro neteisėti veiksmai padėjo atsirasti žalai arba prisidėjo prie žalos atsiradimo⁵⁸.“

Draudimo teisės specialisto T. Kontauto nuomone, toks LAT sprendimas akivaizdžiai prieštarauja CAD esmei ir prigimčiai. Tokį teiginį jis grindžia civilinės atsakomybės, kaip būtinos sąlygos atsirasti draudiko prievolei dėl draudimo išmokos išmokėjimo, nebuvimu ir pabrėžia, jog LAT praktikoje yra tendencijų draudiką vertinti „gilios kišenės“ požiūriu. Pritardami tokiai nuomonei, galėtume pridurti, jog toks draudimo teisinių santykių vertinimas,

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 23 d. nutartis c. b. D. Bagdonienė v. AB „Lietuvos draudimas“, Nr. 3K-3-371/2004.

kai silpnesnioji sandorio šalis, sudariusi sutartį prisijungimo būdu, yra visomis priemonėmis saugoma nuo stipresnės šalies įtakos, galų gale atsisuka prieš pačią silpnesniąją šalį. Tokia draudikams nepalanki teismų praktika iškelia 2 nemažas problemas:

Pirma, tai CAD produktų rinkoje mažėjimas. Draudikai, įvertinę situaciją ir turėdami pagrįstą pagrindą tikėtis, kad teismo sprendimas panašioje byloje jiems vėl bus nepalankus, riboja savo teikiamas paslaugas ir taip kaip kurių sričių CAD rizikos gali likti neapdraustos arba apdraustos labai siaura apimtimi. Pusiausvyra tarp draudėjo ir draudiko interesų visada turi būti išlaikyta siekiant užtikrinti pakankamai didelę draudimo produktų pasiūlą.

Antra, draudiminės apsaugos siaurinimas. Siekdami apriboti savo prisiimtą riziką ir taip mažindami draudiminę apsaugą draudikai apibrėžia ypatingai siaurą draudžiamąjį įvykio sąvoką bei atitinkamai pakoreguoja kitas draudimo sutarties sąlygas. Todėl sudarant CAD sutartis būtina ypač atidžiai ir įdėmiai įvertinti draudikų siūlomas sąlygas, kad įvykus, draudėjo nuomone, draudžiamajam įvykiui, nepaaiškėtų, jog toks įvykis nepatenka į draudžiamąjį įvykio sąvokos apibrėžimą konkrečios sutarties atžvilgiu. Tokia padėtis, kai nesant civilinės atsakomybės, draudikas privalo sumokėti draudimo išmoką, negali būti toleruojama, nes pažeidžia teisinio tikrumo principą, draudikas negali būti tikras dėl savo teisinės padėties ir pagrįstai tikėtis, jog tos sąlygos, dėl kurių sutarta sutartyje, bus aiškinamos nedviprasmiškai. LR Konstitucinis Teismas nutarimu yra išaiškinęs, kad teisinio tikrumo principas reikalauja, kad teisės subjektai būtų tikri dėl savo teisinės padėties⁵⁹. LAT savo nutartyje dėl CAD sutarties pasisakė, kad „kai sudaroma civilinės atsakomybės draudimo sutartis, tai draudėjas gali gauti draudiminę apsaugą tiek ir tokios apimties, kiek tai numatyta atitinkamoje draudimo sutartyje⁶⁰“.

Ši probleminė situacija, kai draudikai dirbtinai mažina draudžiamųjų įvykių skaičių ir atitinkamai didina nedraudžiamuosius, būdinga ne tik savanoriškajam CAD ir buvo pastebėta bei viešai paskelbta Lietuvos Respublikos Vyriausybės Privalomojo CAD plėtojimo programoje⁶¹. Nors dabar situacija privalomojo CAD reglamentavime jau yra iš esmės kitokia, jau tuo metu buvo pastebimos žalingos tendencijos. Minėtoje programoje numatyta, kad „daugelis šiuo metu (1998 m - aut. pastaba) galiojančių įstatymų, įtvirtinančių privalomojo draudimo rūšis, numato

⁵⁹ 1999 m. kovo 4 d. LR Konstitucinio Teismo nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl SSRS Valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos" 1 ir 2 straipsnių, 3 straipsnio 2 dalies, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos" Įgyvendinimo įstatymo 1 straipsnio 1 ir 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/dokumentai/1999/n910304a.htm>. Prisijungimo laikas: 2010-10-16.

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 16 d. nutartis c. b. J. R. v. UAB „Ilarta“, Nr. 3K-3-909/2000, kategorija 8.

⁶¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. lapkričio 20 d. nutarimas Nr. 1363 „Dėl Privalomojo civilinės atsakomybės draudimo plėtojimo programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 104-2880.

tik privalomojo draudimo būtinumą, tačiau nedetalizuoja jo vykdymo, nenumato atsakomybės už pareigos draustis nesilaikymą, nenurodo, kokia draudimo suma turi būti apsidrausta, nenustato nei draudimo įmokų, nei išmokų apskaičiavimo tvarkos. Dėl nepakankamo reglamentavimo įstatymų nuostatas sunku vykdyti, o privalomojo draudimo sutartys dėl šios priežasties dažniausiai sudaromos pagal draudimo įmonės savanoriškojo draudimo taisykles, reglamentuojančias tos rūšies draudimą.“ Nutarime taip pat buvo kritiškai pasisakyta dėl konkrečiai šiame skyriuje nagrinėjamos problemos dėl draudiminių įvykių ir draudikų bandymo siaurinti jų apimtį CAD sutartyse: „reguliuojant civilinės atsakomybės privalomąjį draudimą pagal draudimo įmonės savanoriškojo draudimo taisykles, gali būti pasirenkamos tos draudimo įmonės taisyklių nuostatos, kurios numato galimybę draustis labai maža draudimo suma arba kurios labai mažina draudiminių įvykių sąrašą, kartu didindamos nedraudiminių įvykių sąrašą. Apsidraudus pagal tokias taisykles, žalos atveju gali paaiškėti, kad pagal draudimo sutartį draudimo įmonės prisiimta atsakomybė labai maža, todėl civilinės atsakomybės privalomasis draudimas neatliks savo paskirties - neapsaugos nukentėjusiojo.“

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima reziumuoti, kad civilinė atsakomybė yra būtina sąlyga, siekiant teisėtai reikalauti iš draudiko draudimo išmokos. Nevienareikšmiškai vertinant civilinę atsakomybę, kaip būtiną išmokos mokėjimo pagrindą, tendencijos siaurinti draudžiamą įvykių apimtį gali dar sustiprėti. Pusiausvyrą tarp dviejų kraštutinių – draudiko teisių absoliutinimo ir prisijungimo būdu sutartį sudarančios šalies besąlyginės apsaugos - turėtų kontroliuoti draudimo priežiūros institucijos, o ypačingai - Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija. LAT 2004 m. birželio 23 d. nutartyje c. b. D. Bagdonienė v. AB „Lietuvos draudimas“ suformuota praktika yra ydinga ir turėtų būti vertinama kritiškai atsižvelgiant į pačią civilinės atsakomybės draudimo sutarties paskirtį – apsaugoti subjekto (draudėjo) turtinius interesus, susijusius su jo civiline atsakomybe.

2.2 DRAUDIMINĖS APSAUGOS GALIOJIMO LAIKOTARPIS CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SUTARTYJE

Laikotarpis, per kurį draudėjas gali teisėtai reikalauti draudimo išmokos, apibendrintai vadinamas draudimo apsaugos galiojimo terminu. Pirmuoju atveju, kai kilo klausimas dėl civilinės atsakomybės, kaip pagrindo, civilinės atsakomybės draudime, galėjome besąlygiškai teigti, kad civilinė atsakomybė yra būtina sąlyga visų porūšių civilinės atsakomybės draudime. Dėl laikotarpio, per kurį draudėjas gali teisėtai reikalauti draudimo išmokos iš draudiko (draudimo apsaugos galiojimo termino), tokie kategoriškai būti nebegalime, nes skirtingose CAD sutartyse draudimo apsaugos laikotarpio nustatymo kriterijai skiriasi. Būdami draudėjo vietoje ir

sukėlę žalą dėl tam tikrų veiksmų ar neveikimo, visų pirma turime išsiaiškinti, ar šis įvykis yra draudžiamasis t.y. ar jis patenka į draudžiamąjį įvykių apibrėžimą konkrečios sutarties, sudarytos su draudiku, atžvilgiu, ar ne. Nustatę, kad toks įvykis yra draudžiamasis, turime išsiaiškinti, ar atsižvelgiant į šio konkretaus įvykio aplinkybes (atliktų (neatliktų) veiksmų momentą, žalos atsiradimo momentą, žalos pastebėjimo momentą, taip pat ir tai, kada buvo pareikštas reikalavimas ir pan.), draudikas yra prisiėmęs draudiminius įsipareigojimus. Visų šių aplinkybių sudėtis arba netgi kiekvienos iš jų tikslus nustatymas gali lemti tai, ar bus mokama draudimo išmoka. Tačiau net ir tiksliai nustatę visas šias aplinkybes, dar negausime atsakymo, ar turime teisę reikalauti draudimo išmokos iš draudiko, nes reikės išspręsti dar vieną esminį klausimą, ką laikyti draudžiamuoju įvykiu – neteisėtus veiksmus, žalą ar reikalavimą atlyginti žalą⁶².

Kontinentinės Europos draudimo teisės raidai itin didelę įtaką turėjo anglosaksų teisinė sistema, o ypač - Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau - JAV) draudimo teisės modelis. JAV draudimo teisės teorijoje šią problemą yra bandoma spręsti apibrėžiant draudžiamąjį įvykį 3 kriterijais ir per juos nustatinėti, ar konkretūs veiksmai ar neveikimas konkrečioje situacijoje yra draudžiamasis įvykis konkrečios CAD sutarties atžvilgiu. Kriterijų svarba yra pabrėžiama ir užsienio draudimo teisės literatūroje (M. Faure⁶³, J. Spuhler⁶⁴) ir Lietuvos draudimo teisės teorijoje (T. Kontautas⁶⁵). Minėtų kriterijų analizė leidžia teigti, kad Lietuvos teismai susiduria su sunkumais vertinat tai, kurį kriterijų pritaikyti ir kuriam iš jų teikti prioritetą. Kiekvieną iš minėtų kriterijų tikslinga aptarti pasinaudojant sisteminiu metodu, apibūdinant kriterijaus esmę, jo įtvirtinimą konkrečiose Lietuvos įstatymų normose bei teismų praktikos poziciją konkretaus kriterijaus taikymo klausimu, taip pat įvertinti, kokie yra konkretaus kriterijaus privalumai bei trūkumai.

Pirmasis kriterijus - **atlikto veiksmo**. Remiantis šiuo kriterijumi, išmoką moka draudikas, teikęs draudiminę apsaugą atliekant neteisėtus veiksmus. Tai seniausias kriterijus, naudotas apibrėžiant draudiminį įvykį CAD srityje. Jo privalumas yra toks, jog dažniausiai nėra sunku nustatyti, kada tiksliai buvo atliktas veiksmas, taip pat, jei žala atsiranda iškart atlikus neteisėtus veiksmus, didesnių problemų dėl šio kriterijaus taikymo nekyla. Tačiau šio kriterijaus negalima suabsoliutinti. Kaip ir minėta anksčiau, taikant kiekvieną iš kriterijų būtina atsižvelgti į draudimo rūšį. Kai kuriose CAD rūšyse, kaip antai, rangovo ir projektuotojo privalomajame

⁶² KONTAUTAS, T. Draudimo sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 2007, P. 189.

⁶³ FAURE, M. Interdependencies between tort law and insurance. Risk decision policy, 1997.

⁶⁴ SPUHLER, J. Liability and Liability Insurance: Yesterday – Today – Tomorrow. Zurich: SwissRe Technical Publishing, 2001.

⁶⁵ KONTAUTAS, T. Draudimo sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 2007, P. 189-195.

civilinės atsakomybės draudime, rangovo padaryta žala gali atsirasti tik po ilgo laiko tarpo⁶⁶ (pvz. statinio medžiagų kokybė neatitinka ilgaamžiškumo reikalavimų ir neišlaiko savo savybių tam tikrą laikotarpį, nes rangovas netinkamai tokias medžiagas paruošė naudojimui). Tokiu atveju draudikas, sudarydamas CAD sutartį, niekada nėra tikras, po kiek laiko jam teks sumokėti draudimo išmoką. Draudikai niekada nėra tikri, kokio masto riziką prisiima. Taigi, kuo ilgesnis laiko tarpas tarp atliktų neteisėtų veiksmų ir paaiškėjusios žalos tuo šio kriterijaus taikymas yra ribotesnis.

Antrasis kriterijus – **atsiradusios žalos**. Vadovaujantis šiuo kriterijumi, draudimo išmoką moka draudikas, teikęs draudiminę apsaugą atsirandant žalai. Mūsų tyrimo objektu esančioje ir šioje situacijoje konkrečiai nagrinėjamoje Draudimo įstatymo normoje (91 straipsnyje) būtent ir yra minimas atsiradusios žalos kriterijus. Šiame straipsnyje nustatyta, kad „draudžiamasis įvykis yra draudėjo ar apdraustojo civilinės atsakomybės atsiradimas už draudėjo ar apdraustojo veiksmų (veikimo ar neveikimo), atliktų draudimo sutarties galiojimo metu, pasekmes, net jei šios pasekmės atsirado pasibaigus draudimo sutarčiai.“ Taigi, pasekmės, nors ir atsiradusios pasibaigus draudimo sutarties galiojimo terminui, gali būti pagrindas reikalauti draudimo išmokos. Šis kriterijus yra tarsi tarpinis variantas tarp atlikto veiksmo ir pareikšto reikalavimo kriterijų. Jo pagrindinis privalumas, jog yra sumažinama civilinės atsakomybės apimtis draudikui, kai tarp atliktų neteisėtų veiksmų ir paaiškėjusios žalos yra nemažas laiko tarpas, yra tiesiogiai susijęs ir su pagrindiniu kriterijaus trūkumu – neapibrėžtumą šis kriterijus panaikina tik iš dalies⁶⁷. CAD taisyklėse gali būti numatytas ne vienas kriterijus, tačiau ir keletas iš jų derinys, pavyzdžiui, AB „Lietuvos draudimas“ bendrosios profesinės civilinės atsakomybės draudimo taisyklėse yra derinamas atsiradusios žalos ir pareikšto reikalavimo (šis kriterijus bus nagrinėjamas vėliau) kriterijus: „Laikoma, kad įvykis (draudžiamasis įvykis) įvyko tuo metu, kai draudėjas padarė žalą. Jeigu žalos padarymo momento negalima tiksliai nustatyti, laikoma, kad žala padaryta tuo momentu, kai draudėjui buvo pareikštas pirmasis reikalavimas atlyginti nuostolius⁶⁸.“ Kaip matyti, kartais praktikoje vieno iš kriterijų teikiama apsauga gali būti nepakankama ir reikalinga derinti juos tarpusavyje.

Tokia sąlyga minėtose draudimo taisyklėse yra išskirta ne veltui, nes žalos padarymo ir jos nustatymo momentas išryškina dar vieną nagrinėjamo atsiradusios žalos kriterijaus trūkumą. Žalos atsiradimas kai kurių rūšių CAD gali būti susijęs su subjektyvia draudėjo nuomone dėl

⁶⁶ KERŠULIENĖ, V. Statinio projektuotojų ir rangovų privalomojo civilinės atsakomybės draudimo teisinio reglamentavimo aspektai // Baltijos šalių žurnalas apie darną. 2005, t. 11, Nr. 3, P. 190-196. Prieiga per internetą: <http://www.draudimas.com/?id=402114>

⁶⁷ KONTAUTAS, T. Draudiminio įvykio apibrėžimas profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutartyse // Teisė: mokslo darbai. Vilnius. 2004, Nr. 52, P. 3.

⁶⁸ AB „Lietuvos draudimas“ Bendrosios profesinės civilinės atsakomybės draudimo taisyklės, II dalis „Draudimo sąlygos“, 6 punktas. Prieiga per internetą: http://www.ld.lt/uploads/files/dir34/dir1/15_0.php Prisijungimo laikas: 2010-10-18.

konkreto žalos atsiradimo momento. Pavyzdžiui, sveikatos priežiūros įstaigų CAD atveju, kai yra padaroma žala paciento sveikatai, nustatyti žalos atsiradimo momentą gali būti ypatingai sunku. Jeigu gydytojas, vykdęs paciento sveikatos patikrinimą, nepastebėjo aiškių ligos simptomų, kuriuos atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes ir savo profesinę kvalifikaciją privalėjo pastebėti, padarė žalą paciento sveikatai, tačiau žalos pobūdis yra toks, jog ji proporcingai didėja negydant konkrečios ligos. Šiuo atveju, darant išlyga, kad žalos atsiradimo momento nesutapatinsime su atlikto veiksmo momentu, žalos atsiradimo momentu galėtų būti pripažintas ir paciento pranešimas apie pablogėjusią sveikatą, kuris kiekvienu konkrečiu atveju priklausys nuo subjektyvaus paciento supratimo apie jam atsiradusią žalą. Toks žalos atsiradimo momento neapibrėžtas vertinimas įneša nereikalingo netikslumo į draudiminiuosius teisinius santykius ir prieštarauja anksčiau aptartam teisinio tikrumo principui.

Trečiasis kriterijus – **pareikšto reikalavimo (mišrus⁶⁹)**. Vadovaujantis šiuo kriterijumi, draudimo išmoką moka tas draudikas, kuris teikė (teikia) draudiminę apsaugą tuo metu, kai apdraustasis (už žalą atsakingas asmuo) arba pats draudikas gavo reikalavimą atlyginti žalą. Lietuvos Respublikos įstatymai tiesiogiai neįtvirtina pareikšto reikalavimo kriterijaus taikymo, tačiau Draudimo įstatymo 80 straipsnyje 2 dalyje yra reglamentuota galimybė dėl tokio kriterijaus taikymo susitarti pačioje CAD sutartyje: „jei civilinės atsakomybės draudimo atveju draudimo sutartyje nustatyta, jog draudžiamasis įvykis yra reikalavimo atlyginti žalą pateikimas, tai veikos, dėl kurios atsirado žala, atlikimas draudimo apsaugos sustabdymo metu suteikia draudikui teisę atsisakyti mokėti draudimo išmoką, nors reikalavimas atlyginti žalą pateiktas pasibaigus draudimo apsaugos sustabdymui.“ Vadovaujantis tokia įstatymo norma darytina išvada, kad įstatymų leidėjas palankiai žiūri į šio kriterijaus pritaikymą šalių susitarimo atveju, tačiau tiesioginio kriterijaus taikymo neįtvirtina. Nors ir įstatymų leidėjo neįtvirtintas kaip privalomas, pareikšto reikalavimo kriterijus įsitvirtino profesinės CAD sutartyse, tai galime patvirtinti konkrečiais pavyzdžiais iš draudikų siūlomų standartinių profesinės CAD taisyklių: UADB „Ergo Lietuva“ 2007-10-25 generalinio direktoriaus įsakymu Nr. 118 patvirtintose Advokatų profesinės civilinės atsakomybės draudimo taisyklėse, nurodyta, kad „draudiminiu įvykiu šių taisyklių prasme laikomas advokato profesinių pareigų nevykdymas ar netinkamas vykdymas numatomu draudimo laikotarpiu (arba ir retroaktyviu draudimo sutarties galiojimo laikotarpiu, jei jis nustatytas draudimo liudijime), dėl kurių tretiesiems asmenims atsirado finansinės žalos (nuostolių), kuriuos draudėjas privalo atlyginti Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso nustatyta tvarka, ir dėl kurių atlyginimo nukentėjęs asmuo numatomu draudimo

⁶⁹ Užsienio literatūroje galima sutikti nuomonių, kad taip apibrėžiant draudiminį įvykį naudojamas mišrus kriterijus – pareikšto reikalavimo ir atlikto veiksmo kriterijus. Plačiau: SPUHLER, J. Liability and Liability Insurance: Yesterday – Today – Tomorrow. Zurich: SwissRe Technical Publishing, 2001, P. 1-62. Cituota iš: KONTAUTAS, T. Draudimo sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 2007, P. 190.

laikotarpiu (arba išplėstiniu pranešimo terminu, jei jis nustatytas draudimo liudijime) **pareiškė jam reikalavimą.**“

Draudžiamąjį įvykių nustatymas CAD sutartyse yra esminis, siekiant gauti draudimo išmoką iš draudiko, todėl, autoriaus manymu, profesinės CAD sutartyse optimalaus kriterijaus įtvirtinimas įstatyminiu lygmeniu būtų nemažas žingsnis užtikrinant draudimo teisinių santykių stabilumą konkrečiose srityse. Neapdairus klausimo sprendimo palikimas verslo praktikai gali neužtikrinti interesų pusiausvyros tarp draudikų, draudėjų bei trečiųjų asmenų. Draudiko, kaip verslininko, pagrindinis tikslas yra pelno siekimas, o įstatymų leidėjo aktai yra nukreipti į teisingumo įgyvendinimą bei teisių ir pareigų vienovės užtikrinimą. Nagrinėjant pareikšto reikalavimo kriterijų svarbi 2002 m. spalio 9 d. nutartis c. b. D. Petrauskienė v. UAB „Drauda“ – „Ergo Lietuva“. Draudimo bendrovei pripažinus draudžiamąjį įvykį, tačiau atsisakius išmokėti draudimo išmoką dėl to, kad draudžiamasis įvykis atsitiko pasibaigus draudimo sutarties galiojimui, LAT konstatavo, jog „draudiminė apsauga galioja ne tik sutarties galiojimo metu, kaip teigia atsakovas, bet ir po sutarties pasibaigimo, jei nusižengimas padaromas sutarties galiojimo metu“. Pažymėtina, kad šiuo atveju draudikas savo atsisakymą išmokėti išmoką susiejo ne su konkrečiu draudiminiu įvykiu, t.y. draudėjo veiksmu, sąlygojančiu žalos tretiesiems asmenims pasireiškimu, tačiau su draudėjo pretenzijos dėl šio įvykio pateikimu, todėl teisėjų kolegija tokią poziciją vertino kaip nepagrįstą draudiko atsisakymą patenkinti ieškovo reikalavimus, nepaisant to, draudiminiu įvykiu pagal notaro profesinės CAD sutarties 9.1 p. laikoma pirmoji raštiška draudėjui pareikšta pretenzija dėl žalos atlyginimo, apie kurią draudėjas privalo per 14 dienų informuoti draudiką ir paklusti jo nurodymams⁷⁰. Autoriaus manymu, ši nutartis yra kritikuotina, nes tokia praktika draudiką verčia prisiimti draudimo riziką, kurios pagal konkrečią CAD sutartį jis akivaizdžiai neprisiėmė. LAT nenurodė jokių šiai konkrečiai situacijai būdingų išskirtinių aplinkybių, kurios turėjo įtakos priimant tokį sprendimą (nukentėjusiojo, kaip ekonomiškai silpnesnės šalies interesų apsaugos specifiška ar pan.) todėl suformulavo ydingą teismų praktiką šiuo klausimu. Kaip jau minėta anksčiau, kai kurių rūšių CAD, kur tarp atliktų neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos gali susidaryti nemažas laiko tarpas, pareikšto reikalavimo kriterijus yra labiausiai tinkamas nustatant draudimo apsaugos laikotarpį. Į šią sąlyga LAT neatsižvelgė, taip paneigdamas ne tik teorijoje įsitvirtinusias taisykles, bet ir pačioje CAD sutartyje draudėjo ir draudiko sutartas sąlygas. Negalima preziumuoti, kad būtent dėl minėtos nutarties susiklostė tokia faktinė situacija, kad UAB „Ergo Lietuva“ nebeteikia notaro profesinės civilinės atsakomybės draudimo paslaugos, tačiau yra pagrindas daryti prielaidą, kad suformuota praktika bent jau netiesiogiai paveikė šios paslaugos eliminavimą.

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. spalio 9 d. nutartis c. b. D. P. v. UAB „Ergo Lietuva“, Nr. 3K-3-1063/2002, kategorija 39.4. Prieiga per internetą: http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=9214. Prisijungimo laikas: 2010-10-20.

Kadangi šio darbo nagrinėjimo dalykas yra pati CAD sutartis, reikalinga iš esmės aptarti kuo pareikšto reikalavimo kriterijus yra ypatingas šiose sutartyse ir su kokiomis konkrečiomis jo įgyvendinimo problemomis susiduriama taikant nagrinėjamą kriterijų. Taikant pareikšto reikalavimo kriterijų draudimo sutartyse dažniausiai numatomas retroaktyvus laikotarpis (angliškai *retroactive cover*) – laiko tarpas iki draudimo sutarties sudarymo ar įsigaliojimo. Draudimo apsauga tokiu atveju galios tik pareikšto reikalavimo dėl šiuo laikotarpiu atliktų kaltų neteisėtų veiksmų atžvilgiu. Retroaktyvus laikotarpis reikšmingas įvertinant reikalavimo pareiškimo riziką. Draudikas analizuoja draudėjo pateiktus duomenis apie retroaktyviu laikotarpiu vykdytą draudėjo veiklą galimos žalos požiūriu ir nustato atitinkamą draudimo įmoką⁷¹. Lietuvos draudimo kompanijos panašiai apibrėžia retroaktyviojo laikotarpio sąvoką, tačiau siūlo savitus pasinaudojimo tokia papildoma draudimo sutarties sąlyga modelius:

1. „If P&C Insurance AS“ bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklių Nr. 10, 304 papildomoje sąlygoje 2 punkte dėl retroaktyvaus laikotarpio numatyta, kad „retroaktyvus draudimo laikotarpis – tai laiko tarpas nuo 0 val. 0 min. dienos, nurodytos draudimo liudijime kaip retroaktyviojo laikotarpio pradžios data, iki pasibaigiantis 0 val. 0 min. dienos, nurodytos draudimo liudijime kaip retroaktyviojo laikotarpio pabaigos data.“ Tų pačių taisyklių 3 punktas išsamiau paaiškina šio laikotarpio ypatumus: „pagal šią papildomą sąlygą draudikas atlygina už tokius faktiniu pagrindu reikalauti atlyginti nuostolius tapusius draudėjo veiksmus (veikimas arba neveikimas), kurie buvo atlikti per retroaktyviojo draudimo sutarties terminą ir draudimo teritorijoje, o reikalavimas atlyginti žalą yra pareikštas draudimo laikotarpiu ir draudimo teritorijoje⁷².“

2. UAB DK „PZU Lietuva“ bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklių Nr. 34, 14 punkte taip pat įtvirtinta galimybė CAD sutartyje numatyti retroaktyvų laikotarpį: „draudėjui ir draudikui raštu susitarus gali būti taikoma retroaktyvaus draudimo sutarties galiojimo sąlyga. <...> Draudikas turi teisę atsakyti taikyti retroaktyvaus draudimo sutarties galiojimo sąlygą, nenurodydamas priežasčių⁷³.“

Nesant išsamaus įstatyminio reglamentavimo, draudikai yra laisvi nustatyti tokias retroaktyviojo laikotarpio įgyvendinimo sąlygas, kokias patys nori, arba, kaip antruoju atveju, visai atsakyti taikyti retroaktyvų laikotarpį. Teisinėje valstybėje tokia teisių ir pareigų pusiausvyra yra neleistina. Kaip pažymi vienas žymiausių Lietuvos teisės teoretikų A. Vaišvila, jei vienas iš sutarties dalyvių turi aiškią persvarą, leidžiančią manyti, kad susitarimu nustatomos taisyklės bus vienpusės, valstybė įpareigojama šią nelygybę švelninti sutarčių laisvės principo

⁷¹ KONTAUTAS, T. Draudiminio įvykio apibrėžimas profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutartyse // Teisė: mokslo darbai. Vilnius. 2004, Nr. 52, P. 5.

Prieiga per internetą: www.dbr.lt/uploads/draud%20ivykis.pdf Prisijungimo laikas: 2010-10-18.

⁷³ UAB DK „PZU Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 34. Prieiga per internetą: http://www.pzu.lt/uploads/documents/bca_034_2009_01_01_1.pdf Prisijungimo laikas: 2010-10-18.

ribojimu. Socialiai aktyvi valstybė siekia nustatyti tam tikras laisvės ribas, kad nebūtų piktnaudžiaujama ekonomine galia ir priklausomybės santykiais, neatsirastų laisvės perteklius⁷⁴.

Kita pareikšto reikalavimo kriterijaus taikymo ypatybė yra ta, kad draudimo apsauga gali būti suteikiama ir tam tikrą laikotarpį po draudimo sutarties galiojimo termino pabaigos – per vadinamąjį išplėstinį pranešimo laikotarpį (angliškai „*extended reporting period, discovery period*“). Tokiu atveju draudiminiu įvykiu bus laikomas ne tik draudimo sutarties galiojimo metu pareikštas reikalavimas, bet ir reikalavimas, pateiktas išplėstinio pranešimo laikotarpiu. Draudikai išplėstinio pranešimo terminą apibrėžia kaip „terminą, nurodytą draudimo sutartyje, kuriuo išplečiamas reikalavimo pateikimo laikotarpis tuo atveju, kai galiojanti draudimo sutartis nėra atnaujinama ir baigiasi draudimo sutarties galiojimo pabaigos dieną⁷⁵.“ Šis laikotarpis yra ribojamas (pvz., perdraudikai siūlo maksimalų 36 mėnesių terminą). Be to, rekomenduojama jį taikyti tik tuo atveju, kai draudėjas ketina visiškai nutraukti vykdomą veiklą, kuriai teikiama draudimo apsauga (pvz., advokatas nustoja verstis advokato praktika)⁷⁶. Išplėstinio pranešimo laikotarpio nustatymo galimybę galima rasti jau nagrinėtose UAB DK „PZU Lietuva“ bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklėse: „draudėjui ir draudikui raštu susitarus gali būti taikoma išplėstinio pranešimo laikotarpio sąlyga. <...> Draudikas turi teisę atsisakyti taikyti išplėstinio pranešimo laikotarpio sąlygą, nenurodydamas priežasčių.“

Taigi, pareikšto reikalavimo kriterijus didžiausią naudą teikia draudikams, nes sumažina civilinės atsakomybės taikymo apimtį ir tuo pačiu išmokų skaičių, todėl jų suinteresuotumas taikyti šį kriterijų yra neabejotinas. Žvelgiant iš draudėjo, trečiųjų asmenų, ir valstybinių institucijų, siekiančių įtvirtinti kuo socialiai vertingesnę draudžiamąjį įvykių sampratą teisinėje valstybėje, pozicijų, kai kuriais šio kriterijaus teikiamais privalumais galime argumentuotai suabejoti. T.Kontautas išskiria tokius pareikšto reikalavimo kriterijaus trūkumus:

1) Draudėjas, kaip silpnesnioji draudimo sutarties šalis, gali tinkamai nesuvokti šio kriterijaus taikymo padarinių. Kartą sudaręs CAD sutartį, kurioje draudiminis įvykis apibrėžtas naudojant pareikšto reikalavimo kriterijų, draudėjas yra priverstas tęsti šio pobūdžio draudimo apsaugą, nes sudaręs kitokio pobūdžio sutartį gali likti be draudiminės apsaugos. T.Kontauro įvardyta problema galėtų būti sprendžiama per pareigos atskleisti informaciją draudiminiuose teisiniuose santykiuose institutą. Uberrima fides (lietuviškai „*didžiausio pasitikėjimo*“, angliškai „*good faith*“) doktrina, suformuota 1766 m. byloje Cartier v. Bohem draudžia draudikui pasinaudoti jam žinoma informacija ir jos neatskleidžiant klaidinti draudėją. Draudikas, kaip paslaugos teikėjas, privalo atskleisti informaciją apie savo teikiamas paslaugas, pavyzdžiui,

⁷⁴ VAIŠVILA, A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004, P. 492.

⁷⁵ AB „Lietuvos draudimas“ darbdavio civilinės atsakomybės draudimo taisyklės. Prieiga per internetą: www.ld.lt/uploads/files/dir21/dir1/9_0.php. Prisijungimo laikas: 2010-10-18.

⁷⁶ KONTAUTAS, T. Draudiminio įvykio apibrėžimas profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutartyse // Teisė: mokslo darbai. Vilnius. 2004, Nr. 52, P. 5.

draudikas turi pareigą atskleisti savo parengtas standartines draudimo sąlygas⁷⁷. Reiktų pastebėti, kad draudikas nėra įpareigotas atskleisti visos informacijos. Kaip teigia garsus užsienio draudimo teisės mokslininkas M. Clarke, draudikas nėra įpareigotas pateikti informacijos, kad panašios apimties draudiminę apsaugą asmuo gali gauti iš kito draudiko, užtenka tiksliai atskleisti kokios apimties paslauga yra suteikiama draudėjui⁷⁸. Be minėtos doktrinos, CK 6.158 straipsnyje įtvirtintas bendras sutartiniams santykiams taikomas sąžiningumo principas, kuris įpareigoja draudiką sudarant sutartį su draudėju elgtis sąžiningai. Tinkamos informacijos pateikimas draudėjui apie pareikšto reikalavimo kriterijaus įtaką draudimo išmokai galėtų bent minimaliai sumažinti netinkamo kriterijaus suvokimo padarinius.

2) Draudėjas, gavęs nukentėjusio asmens reikalavimą atlyginti žalą, dėl atsitiktinių priežasčių gali nepateikti apie tai informacijos draudikui, o toks atsitiktinis nepranešimas bus laikomas nedraudiminiu įvykiu. Tokios hipotetinės situacijos suformulavimas dar nesukuria fakto, kad teismai, atsižvelgę į atsitiktinio nepranešimo aplinkybes, protingumo bei sąžiningumo principus, situacija įvertintų būtent kaip nedraudiminį įvykį. Šioje situacijoje, autoriaus nuomone, pagrindinė problema slypi tame, kad esant pateisinamoms aplinkybėms, dėl kurių draudėjas nesikreipė į draudiką ir draudikui nesutikus sumokėti draudimo išmokos, draudėjas turėtų pareigą įrodyti savo tiesą teisme. Draudikai savo draudimo taisyklėse labai kategoriškai ir preciziškai reikalauja, kad reikalavimas būtų pateiktas per draudimo apsaugos laikotarpį arba per išplėstinio pranešimo laikotarpį (jei toks aptartas CAD sutartyje) nenumatydami jokių išimčių: „žalos trečiajam asmeniui padarymas, draudėjui vykdant apdraustą profesinę veiklą laikomas draudiminiu įvykiu, jeigu tenkinamos visos žemiau nurodytos sąlygos: reikalavimas pateiktas per draudimo apsaugos laikotarpį ir draudikui apie jį pranešta per draudimo apsaugos laikotarpį arba išplėstinį pranešimo terminą⁷⁹“.

3) Abejotina, ar draudimo sutartis išsaugo atlygintino sandorio požymius ir nepažeidžia draudėjo ir nukentėjusio trečiojo asmens teisių. Ypač radikalią poziciją šiuo klausimu išsakė Prancūzijos Aukščiausiasis teismas: jei draudimo įmokos mokamos už tam tikrą laikotarpį, draudikas turi priešpriešinę pareigą suteikti draudimo apsaugą dėl nuostolių, atsiradusių per šį laikotarpį, nepaisydamas, kada jam apie šiuos nuostolius pranešta. Ši Prancūzijos Aukščiausiojo teismo pozicija yra kritikuotina tuo atžvilgiu, jog atsižvelgiant į draudimo teisinių santykių tęstinumą (ypatingai privalomojo civilinės atsakomybės draudimo atveju) ir besiplečiančios

⁷⁷ Plačiau apie pareigos atskleisti informaciją draudimo teisiniuose santykiuose turinį žiūrėti: ZAVECKAS, K. Pareigos atskleisti informaciją draudimo teisiniuose santykiuose turinys: teoriniai ir praktiniai aspektai. Daktaro disertacija (socialiniai mokslai, teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.

⁷⁸ CLARKE, M. Policies and Perceptions of Insurance Law in the Twenty – First Century. Cambridge: Oxford University Press, 2005, P. 154.

⁷⁹ AB „Lietuvos draudimas“ Bendrosios profesinės civilinės atsakomybės taisyklės Nr. 59, II dalis „Draudimo sąlygos“ 4 punktas. Prieiga per internetą: www.ld.lt/uploads/files/dir21/dir1/5_0.php Prisijungimo laikas: 2010-10-18.

draudikų civilinės atsakomybės apimtį tendencijas, kai kurių sričių civilinės atsakomybės draudimui yra būtina taikyti pareikšto reikalavimo kriterijų siekiant išsaugoti visapusišką draudimo rinkoje esančių produktų pasiūlą bei pačių draudimo produktų kokybę. Tai sietina su anksčiau minėta draudžiamųjų įvykių sąvokos siaurimo ir nedraudžiamųjų įvykių rato CAD sutartyse didinimo problema.

4) Palyginti su klasikiniu atlikto veiksmo kriterijumi, pareikšto reikalavimo kriterijaus taikymas sumažina draudiko teikiamos draudimo apsaugos ribas. Dėl nepakankamo teisinio reglamentavimo draudikai piktnaudžiauja galimybe nustatyti retroaktyvaus ir išplėstinio laikotarpio ribas. Teoriškai retroaktyvus laikotarpis gali būti ir neribotas, tačiau praktikoje ir retroaktyvus laikotarpis ir išplėstinis pranešimo laikotarpis dažniausiai būna neproporcingai trumpi atsižvelgiant į draudėjo mokamas įmokas. Taip draudikas, sudarydamas sutartį, sumažina tikimybę, kad reikalavimas dėl žalos atlyginimo bus pareikštas šio draudiko teikiamos draudimo apsaugos laikotarpiu. Aptarta situacija negali būti toleruotina, nes iškreiptai įgyvendina vieną iš pačios draudimo rinkos tikslų – pasiūlyti draudimą nuo rizikų mokant atitinkamas ir rizikos laipsniui proporcingas draudimo įmokas.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, pareikšto reikalavimo kriterijus yra būtinas tam tikrų rūšių (pvz. profesinės civilinės atsakomybės privalomajam) draudimui, tačiau tinkamam jo funkcionavimui ir draudikų bei draudėjų teisėtų lūkesčių užtikrinimui yra būtinas išsamus šio kriterijaus taikymo reguliavimas įstatymų nustatyta tvarka. Reglamentuojant šio kriterijaus taikymo apimtį, būtina nustatyti bent minimalias retroaktyvaus ir išplėstinio laikotarpių ribas, taip užkertant kelią draudikų piktnaudžiavimui terminų nustatymo srityje. Sutarčių laisvės principo ribojimo pagalba būtina išlyginti pusiausvyrą tarp ekonominę galią savo pusėje turinčio draudiko ir sutartį prisijungimo būdu sudarančio draudėjo. Šioje situacijoje labai svarbu akcentuoti ir suvokti, kad draudimo sutarties galiojimo terminas ir draudimo laikotarpis (draudiminės apsaugos galiojimo terminas) nėra tapačios sąvokos, šiai koncepcijai pritaria ir draudimo teisės teoretikai⁸⁰ ir patys draudikai⁸¹. Vieno iš kriterijų pritaikymas konkrečios rūšies CAD sutarties atveju turi esminę reikšmę sprendžiant klausimą dėl draudimo išmokos.

⁸⁰ KONTAUTAS, T. Draudiminio įvykio apibrėžimas profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutartyse // Teisė: mokslo darbai. Vilnius. 2004, Nr. 52, P.4. Prieiga per internetą: <http://www.dbr.lt/uploads/draud%20ivykis.pdf> Prisijungimo laikas: 2010-10-20.

⁸¹ UADB „Sezam Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklėse nurodyta, kad „draudimo laikotarpis – laiko tarpas nuo draudimo apsaugos pradžios iki pabaigos, kuris nebūtinai sutampa su draudimo sutarties terminu.“

2.3 BŪTINŪJŲ DRAUDŽIAMOJO ĮVYKIO POŽYMIŲ NUSTATYMO PROBLEMATIKA CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SUTARTYJE

LR CK 6.156 straipsnis įtvirtina sutarčių laisvės principą. Šalys yra laisvos sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises bei pareigas, jeigu tai neprieštaruja imperatyvioms įstatymo normoms. Draudimo įstatymas, kaip specialusis įstatymas, reglamentuojantis draudimo teisinius santykius, nustato, kad draudikas, rengdamas draudimo rūšies taisykles, privalo jose nustatyti draudiminiuosius įvykius (LR Draudimo įstatymo 77 str. 1 d. 2 p.). Šių dviejų normų sąveika leidžia daryti prielaidą, jog savanoriškojo CAD sutartyse draudiminį įvykį ir jo požymius nustato patys draudikai, rengdami standartines CAD sutarčių sąlygas. Remdamiesi tokia prielaida ir norėdami nustatyti, kaip draudiminį įvykį reglamentuoja draudikai, turėtume pažvelgti į konkrečias draudikų siūlomas standartines draudimo sutarčių sąlygas. Draudimo įstatymo 2 straipsnio 11 punkte draudžiamasis įvykis apibrėžtas kaip draudimo sutartyje nurodytas atsitikimas, kuriam įvykus draudikas privalo mokėti draudimo išmoką. Dauguma draudimo kompanijų savo bendrosiose CAD taisyklėse yra perkėlę identišką draudžiamąjį įvykio sąvoką, galima išskirti tik UADB „Sezam Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklėse pateiktą sąvoką, kurioje pabrėžiamas draudžiamąjį įvykio staigumas ir netikėtumas⁸² bei „If P&C Insurance“ AS filialo Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklėse pateiktą apibrėžimą, kur pačioje sąvokoje pabrėžiama draudžiamąjį įvykio atsitikimo teritorija, draudimo laikotarpis, bei vertybės, kurioms yra padaryta žala ir keletas kitų draudžiamąjį įvykio elementų⁸³. „If P&C Insurance“ AS filialo pateikta sąvoka kritikuotina teoriniu aspektu, nes siekiant apibrėžti draudžiamąjį įvykį bandoma inkorporuoti kuo daugiau jį sudarančių elementų, kas „apkrauna“ pačią sąvoką ir mažina jos aiškumą.

Nepaisant to, kokios apimties draudžiamąjį įvykio sąvoką apsibrėžtume, draudžiamąjį įvykio, kaip pagrindo draudimo išmokos mokėjimui, klausimą privalu spręsti atsižvelgiant į visas CAD sutarties sąlygas, jos turinį, šalių tikslus sudarant konkrečią sutartį bei kitas svarbias aplinkybes, kurios turi įtakos šalių valiai. Kaip minėta, šalys susitarimu gali sudaryti tokią CAD sutartį, kuri labiausiai atitiktų jų lūkesčius ir kurios normos neprieštarautų įstatyme numatytiems reikalavimams. Sudarant tokią sutartį, esminę reikšmę turi aplinkybė, jog šalys konkrečias sutarties nuostatas suvokia ir interpretuoja vienodai, nes kitu atveju, kilus ginčui viena iš šalių

⁸² Draudžiamasis įvykis – staigus ir netikėtas draudimo sutartyje nurodytas atsitikimas, kuriam įvykus Draudikas privalo mokėti draudimo išmoką.

⁸³ Draudžiamasis įvykis – draudimo laikotarpiu ir draudimo teritorijoje reikalavimo Draudėjui pateikimas dėl žalos trečiųjų asmenų kilnojamajam, nekilnojamajam turtui, sveikatai, gyvybei padarymo, neturtinės žalos, kylančios kaip žalos sveikatai ar gyvybei pasekmė... .

nepateisintų savo lūkesčių. M. Clarke savo darbuose akcentuoja⁸⁴, kad CAD apsidraudę asmenys (angliškai - *policyholders*), turi tam tikrą lūkestį apdrausti savo turtinį interesą, todėl labai svarbu, jog draudikas ir draudėjas sutartyje nustatytas sąlygas interpretuotų vienodai, nes kitu atveju, vienos iš šalių sąžiningi interesai liks neįgyvendinti. Siekiant išvengti tokios situacijos, būtina nustatyti esminius draudžiamąjį įvykio elementus, dėl kurių šalys neturėtų galimybės susitarti ir jų savaip interpretuoti, tokie bendri visiems draudžiamiesiems įvykiams elementai įtvirtintų vienodą, teisiniais principais pagrįstą draudžiamąjį įvykio sampratą. Vieningas teisinis reglamentavimas suteiktų aiškumo tiek ikisutartiniams santykiams, tiek pačios sutarties vykdymo metu, taip pat palengvintų teismų darbą esant ginčui, nes vieno esminių iš CAD sutarties kylančių nesutarimų objektas būtų aiškinamas vienodai. Tokios sampratos įtvirtinimas įstatyminiu lygiu sumažintų galimybę piktnaudžiauti skirtingu draudžiamąjį įvykio aiškinimu bei teismams suteiktų pagrindą nagrinėjant bylas formuoti vienodą praktiką, kas autoriaus nuomone, galimai įtakotų mažesnių draudiminių ginčų skaičių Lietuvoje.

Būtinuosius draudžiamąjį įvykio požymius Lietuvos draudimo teisės teorijoje išsamiai nagrinėjo D. Ambrasienė ir E. Sinkevičius⁸⁵. Siekdami atriboti tuos draudžiamąjį įvykio elementus, kurių šalys negalėtų ginčyti aiškindamos draudiminio įvykio apibrėžimo apimtį konkrečioje sutartyje, privalome įvertinti minėtų autorių tyrimą šiuo klausimu bei aptarti, kokiais ypatumais draudžiamasis įvykis pasižymi CAD sutartyse.

I požymis. Kaip pirmąjį būtinąjį draudžiamąjį įvykio požymį galima išskirti tai, kad tai yra juridinis faktas, susidedantis iš dviejų esminių savybių: 1. Tai reiškiny, pasireiškiantis objektyvioje tikrovėje; 2. Minėtas reiškiny turi būti numatytas draudimo sutartyje, kaip sukeltantis pareigą draudikui mokėti draudimo išmoką. Remiantis Lietuvos įstatymų baze, draudiminio įvykio, kaip juridinio fakto egzistavimo klausimą, visuomet privalo įrodyti draudikui reikalavimą dėl draudimo išmokos sumokėjimo reiškiantis asmuo (Draudimo įstatymo 82 straipsnis). Kiekvienas draudėjas, turėdamas interesą apdrausti tam tikrą riziką, iš esmės draudžiasi nuo tam tikro juridinio fakto atsitikimo. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad teisiųjų padarinių (draudimo išmokos) buvimas gali būti siejamas ne su vienu juridiniu faktu, o su jų sudėtimi. Tokiu atveju tam, kad draudikui atsirastų pareiga išmokėti draudimo išmoką, turi įvykti visi sutartyje numatyti juridiniai faktai. Draudėjas turi pareigą kuo operatyviau informuoti draudiką apie atsitikusias aplinkybes, pateikti visą reikalingą informaciją tokių aplinkybių sėkmingam tyrimui. Draudėjas privalo pranešti apie draudžiamąjį įvykį draudimo sutartyje nustatyta tvarka ir per sutartyje nustatytą terminą (CK 6.1012 straipsnio 1 dalis), o pats terminas

⁸⁴ CLARKE, M. *Policies and Perceptions of Insurance Law in the Twenty – First Century*. Cambridge: Oxford University Press, 2005, P. 153.

⁸⁵ AMBRASIENĖ, D.; SINKEVIČIUS, E. *Vežėjo civilinė atsakomybė pagal Ženevos tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją ir jos draudimas*. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2004, P. 160-170.

remiantis prievolių įvykdymo nuostatomis turi būti protingas (CK 6.53 straipsnis 2 dalis). Nepranešus apie draudiminį įvykį pagal nustatytas taisykles draudėjas rizikuoja netekti dalies ar netgi visos draudimo išmokos.

Objektyviai tikrovėje neįvykęs, o tik draudėjo sukurta fikcija esantis įvykis negali būti pripažintas draudiminiu. Juridinis faktas yra būtinas draudžiamojo įvykio požymis, jei nėra juridinio fakto, nėra ir draudžiamojo įvykio, o nesant draudžiamojo įvykio negalime kalbėti apie jokios draudimo išmokos buvimą. Jeigu nėra draudžiamojo įvykio, teisė draudikui netgi draudžia mokėti draudimo išmoką (Draudimo įstatymo 82 straipsnio 3 dalies 1 punktas). Įtvirtindamas tokią normą įstatymų leidėjas tiesiogiai uždraudžia taip vadinamas *ex gratia*⁸⁶ išmokas, kai draudikas moka išmoką siekdamas savo subjektyvių tikslų, pavyzdžiui, išlaikyti stambų klientą. Patys draudikai, rengdami standartines CAD sutartis numato, kad jeigu draudėjas bandė suklaidinti draudiką klastodamas faktus, pateikdamas neteisingus duomenis, draudimo išmoka gali būti mažinama arba visai nemokama⁸⁷. Taigi, juridinis faktas yra vienas iš būtinųjų draudžiamojo įvykio elementų, nesant objektyviai tikrovėje įvykusio reiškinio nėra pagrindo konstatuoti draudžiamąjį įvykį ir nekyla draudiko pareiga mokėti draudimo išmoką.

II požymis - draudiminio įvykio atsitiktinis pobūdis. Draudimo teisiniai santykiai pagal tikimybinį pobūdį labai panašūs į lažybas, loterijas ar kitus žaidimus, grindžiamus rizika ir atsitiktinumu, kai išmoka mokama dėl numatomo nežinomo įvykio. Esminis požymis, išskiriantis draudimą nuo nurodytų santykių, yra draudimo interesas. Jis yra privalomas draudimo teisinių santykių elementas⁸⁸. Atsitiktinį draudžiamojo įvykio pobūdį pabrėžia ir įstatymų leidėjas, CK įtvirtindamas taisyklę, jog draudikas atleidžiamas nuo išmokos mokėjimo, jeigu draudiminis įvykis įvyko dėl draudėjo, apdraustojo ar naudos gavėjo tyčios (CK 6.1014 str. 1 d.). Apie atsitiktinį draudiminio įvykio pobūdį LAT kategoriškai pasisakė 2002 m. birželio 24 d. nutartyje c. b. ADB „Preventa“ v. UAB DK „Baltic polis“. Teisėjų kolegija konstatavo, kad „draudimo sutartis yra atsitikimo rizikos draudimas. Draudimo sutarties sudarymo metu abi draudimo sutarties šalys nežino ir neturi žinoti, kad draudiminis įvykis būtinai įvyks. Ir jei bent viena šalis žino apie draudiminio įvykio neišvengiamumą, draudimo sutartis prieštarauja draudiminio įvykio sampratai (1964 m. CK 462 str.; naujojo CK 6.987 str.). Atsitiktinumas draudime suponuoja sąžiningą sutarties šalių elgesį.“

⁸⁶ *Ex gratia* – terminas, kilęs iš lotynų kalbos ir reiškiantis tai, kad veiksmas yra daromas savanoriškai, iš dėkingumo, neturint jokios teisinės pareigos tai daryti.

⁸⁷ AB „Lietuvos draudimas“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 59, 2010 rugsėjo 1 d. redakcija, 7.12.5 punktas. ; UADB „Seezam Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės, 2010 sausio 1 d. redakcija, 9.3.5 punktas.

⁸⁸ ZAVECKAS, K. Draudimo interesas – pagrindinis teisinių draudimo santykių elementas // Jurisprudencija: mokslo darbai. 2006, 5(83).

Draudikai, nors ir turėdami teisėtą įstatyminių bei teismų praktikos nustatytą pagrindą nemokėti draudimo išmokos dėl draudėjo tyčia padarytos žalos atlyginimo, standartinėse CAD sutartyse dažniausiai numato šią sąlygą: „Draudimas netaikomas, jeigu žala atsirado dėl Draudėjo, su Draudėju susijusių asmenų arba naudos gavėjo tyčinių veiksmų ar neveikimo⁸⁹“; „Draudikas turi teisę atsisakyti išmokėti draudimo išmoką arba sumažinti ją, atsižvelgdamas į tai, ar Draudėjas savo pareigos neįvykdė tyčia ar dėl didelio neatsargumo⁹⁰“; „Draudikas atleidžiamas nuo pareigos mokėti draudimo išmoką, jei draudžiamasis įvykis įvyko dėl Draudėjo, Apdraustojo, Naudos gavėjo ar Nukentėjusiojo trečiojo asmens tyčios ar didelio neatsargumo⁹¹“.

Kaip matome iš pateiktų pavyzdžių, draudikai, CAD sutartyse papildomai įtvirtina vieną iš būtinųjų draudžiamąjį įvykių požymių, vienintelis skirtumas yra tas, jog skiriasi ratas asmenų, kurių tyčia draudikai akcentuoja draudimo sutarties nuostatose. Draudėjas turi valios laisvę pasirinkti, su kuriuo draudiku sudaryti CAD sutartį ir kurio draudiko siūlomos sąlygos jam yra patraukliausios. Taip pat visada išlieka galimybė susitarti individualiai dėl konkrečios sutarties nuostatų. Esant didelei konkurencijai rinkoje, ekonomikos sunkmečiu siekdami išlaikyti klientą savo įmonėje draudikai yra linkę sudarinėti individualias CAD sutartis, kuriose dėl kliento interesų išplečia pačią draudiminio įvykio apimtį konkrečios sutarties atžvilgiu. Toks konkurencingumas yra labai naudingas draudėjams, nes leidžia įsigyti draudimo produktus mažiausiomis galimomis kainomis. Draudikai sutartyse aptaria ne tik draudimo išmokos mokėjimo negalimumą, esant tyčiai draudėjo veiksmuose, bet ir procesinius klausimus: „Draudikas neprivalo atlyginti bylinėjimosi išlaidų ir turi teisę reikalauti grąžinti atlygintas bylinėjimosi išlaidas, jei Draudėjas žalą padarė tyčia⁹²“.

Kai kurie draudikai CAD sutartyse įtvirtina taisyklę vienašališkai nutraukti draudimo sutartį, jei draudėjas ar apdraustasis žalą sukelia dėl savo tyčios ar didelio neatsargumo⁹³.

Toliau nagrinėdami LR CK 6.1014 straipsnį susiduriame su problemine sąvoka – didelis neatsargumas. Didelio neatsargumo pasireiškimas CAD sutartyje Europos draudimo sutarčių įgyvendinimo praktikoje nėra vertinamas vienodai, tačiau paprastai įstatymuose įtvirtinamos taisyklės, pagal kurias draudikas atleidžiamas nuo draudimo išmokos mokėjimo, jei draudiminis įvykis atsitiko dėl draudėjo tyčios arba didelio neatsargumo, o esant paprastam draudėjo neatsargumui, draudikas privalo mokėti draudimo išmoką⁹⁴. Lietuvoje situacija yra šiek tiek kitokia, todėl verta panagrinėti į kokias konkrečias CAD sutarties sąlygas reikėtų atsižvelgti

⁸⁹ UADB „Industrijos garantas“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės, 8.5 punktas.

⁹⁰ AAS "Gjensidige Baltic" Lietuvos filialo Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės, 9.9.2 punktas.

⁹¹ UADB „Seezam Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės, 9.3.1 punktas.

⁹² UADB „Industrijos garantas“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės, 16.10 punktas.

⁹³ UADB „Seezam Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės, 5.4.2.4 punktas.

⁹⁴ AMBRASIENĖ, D.; SINKEVIČIUS, E. Vežėjo civilinė atsakomybė pagal Ženevos tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją ir jos draudimas. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2004, P. 161-162.

sudarant konkrečia sutartį. Tyčios bei paprasto neatsargumo klausimai yra detaliam reglamentuoti įstatymo normomis, todėl net ir nenumačius konkrečių nuostatų CAD sutartyje ir įvykus draudimui įvykiui, tyčios atveju draudikas turi teisę atsisakyti mokėti draudimo išmoką (išskyrus įstatyme numatytais atvejais⁹⁵), o paprastas neatsargumas nėra sąlyga atleidžianti draudiką nuo pareigos atlyginti žalą pagal CAD sutartį. Siekiant išsiaiškinti, kokį poveikį šalių interesams daro didelio neatsargumo reglamentavimas ar nereglamentavimas CAD sutartyje, esminė yra 2002 m. gruodžio 2 d. LAT nutartis c. b. M. D. v. DUAB „Baltijos Garant“⁹⁶. Šioje nutartyje teismas aiškiai išdėstė didelio neatsargumo nustatymo CAD sutartyje ir tokio nustatymo pasekmes sutarties šalių teisėms ir pareigoms: „CK 6.1014 str. nuostata dėl didelio neatsargumo, kaip atleidimo nuo draudimo išmokos mokėjimo pagrindo, gali būti taikoma tik tokiu atveju jei įstatymas tiesiogiai konkrečiai draudimo formai ar rūšiai numato tokią galimybę. <...> CK nurodyti atleidimo nuo draudimo išmokos mokėjimo (apdraustojo ar naudos gavėjo tyčia) pagrindai numatyti tam atvejui, kai draudiminis įvykis jau įvyko, t.y. atsisakymas mokėti draudimo išmoką yra susietas su tam tikromis aplinkybėmis, atleidžiančiomis nuo tokios išmokos mokėjimo. Tai, vienok, nereiškia, kad šalys, sudarydamos draudimo sutartį negalėtų numatyti, kad įvykiai, įvykę dėl draudėjo (naudos gavėjo) didelio neatsargumo, laikytini nedraudiminiais. Šalys nėra įstatymo ribojamos numatyti nedraudiminių įvykių sąrašą, išskyrus atvejus, jei šalys ar bent viena iš jų žino ar turi žinoti, kad toks draudiminis įvykis būtinais įvyks, nes tai prieštarautų draudiminio įvykio sampratai.“

Vadovaudamiesi aptarta LAT suformuota praktika, draudėjai, sudarydami CAD sutartis prisijungimo būdu pagal standartines draudikų siūlomas sąlygas, privalo atidžiai peržvelgti nedraudiminių įvykių sąrašą ir nusistatyti, ar didelis neatsargumas nėra eliminuotas iš draudiminio įvykio apimties. Draudimo priežiūros komisija yra išreiškusi poziciją⁹⁶, kad ir draudikas šiame santykiuose privalo būti aktyvus ir aiškiai informuoti draudėją apie sutarties sąlygas, susijusias su dideliu neatsargumu, sutarties sąlygose pateikiamos didelio neatsargumo ir kitos kaltės formą nusakančios sąvokos turi atitikti galiojančiuose teisės aktuose, teismų praktikoje ir teisės doktrinoje vartojamas atitinkamas sąvokas ir jų turinį. Išanalizavus Lietuvos Respublikos ne gyvybės draudimo įmonių bei ne gyvybės draudimo įmonių ir kitų Europos Sąjungos valstybių narių draudimo įmonių filialų⁹⁷ siūlomas standartines bendrosios civilinės

⁹⁵ LR CK 6.1014 str. 3 d. numato, kad draudikas neatleidžiamas nuo draudimo išmokos mokėjimo pagal civilinės atsakomybės draudimo sutartį, jeigu žala gyvybei ar sveikatai padaryta dėl atsakingo už žalą asmens kaltės. Taip yra siekiama užtikrinti nukentėjusios šalies interesus kuo operatyviau gauti žalos atlyginimą, o sumokėtą draudimo išmoką draudikas turi teisę regresu tvarka išsireikalauti iš draudėjo arba apdraustojo.

⁹⁶ LR draudimo priežiūros komisijos 2009 m. kovo 3 d. pozicija „Dėl draudimo sutarties sąlygų, numatančių draudiko teisę atsisakyti išmokėti draudimo išmoką, jeigu draudžiamasis įvykis įvyksta dėl draudėjo, apdraustojo ar naudos gavėjo didelio neatsargumo“ // Prieiga per internetą: http://www.dpk.lt/files/Pozicija_del_DI_89_str.doc

⁹⁷ LR draudimo priežiūros komisijos pateikta informacija apie draudikų vykdomą veiklą. Prieiga per internetą: <http://www.dpk.lt/drinkos.draudikai.php> Prisijungimo laikas: 2010-10-22.

atsakomybės draudimo sąlygas Lietuvoje, darytina išvada, kad dauguma draudimo paslaugas teikiančių įmonių, siekdamos nustatyti kuo siauresnę draudžiamąją įvykių apimtį, CAD sutartyse tiesiogiai numato, kad kai žalos kilimą draudėjas galėjo protingai numatyti, atsižvelgdamas į savo veikimo arba neveikimo pasekmes ir aplinkybes (t.y. dėl draudėjo didelio neatsargumo), tai yra laikoma nedraudiminiu įvykiu ir draudikas neturi pareigos mokėti draudimo išmokos⁹⁸. Kaip išimtį iš taisyklės galėtume įvardyti AAS "Gjensidige Baltic" Lietuvos filialo Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės. Šiose taisyklėse, vertinant didelio neatsargumo klausimą yra svarbios dvi nuostatos: pirmoji - 4.1.9 punktą, kuris numato, kad draudėjo tyčinis įvykių sukėlimas yra priskiriamas prie nedraudžiamųjų įvykių, tačiau apie didelio neatsargumo atvejį nėra užsiminta; antroji - 4.2.2 punktą, kuris numato, kad „nedraudiminiu įvykiu yra laikoma jei Draudėjas be Draudiko sutikimo pripažįsta žodžiu ar raštu savo kaltę, prisiima turtinius įsipareigojimus dėl nuostolių atlyginimo arba atlieka kitus veiksmus, kurie liudija, kad jis pripažįsta savo kaltę⁹⁹.“ Taigi, savo kaltės nepripažinimo atveju įvykis būtų draudimasis. Sisteminiis šių dviejų bei kitų sutarties nuostatų aiškinimas leidžia daryti išvadą, kad pagal šios draudimo kompanijos siūlomas standartines CAD sutarčių sąlygas žala atlyginama netgi tuo atveju, kai ji padaryta dėl draudėjo ar apdraustojo didelio neatsargumo, nes tokia sąlyga nėra numatyta šioje sutartyje.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, draudėjo, apdraustojo ar naudos gavėjo tyčia sukeltas įvykis visada laikomas nedraudiminiu, nepaisant to, ar tokia sąlyga numatyta konkrečioje CAD sutartyje. Draudikai, siekdami iš anksto informuoti draudėją apie šį reikalavimą, tyčios klausimą įtraukia į nedraudiminių įvykių sąrašą pateikdami standartines CAD sutartis. Paprastas neatsargumas neatleidžia draudiko nuo pareigos sumokėti draudimo išmoką. Įvykis, atsitikęs dėl draudėjo, apdraustojo ar naudos gavėjo didelio neatsargumo, gali būti laikomas nedraudiminiu tik tuo atveju, kai pagal konkrečios draudimo sutarties sąlygas šalys aiškiai susitarė dėl tokios nuostatos taikymo. Dauguma draudimo kompanijų, reaguodamos į susiklosčiusį reglamentavimą, numatė didelio neatsargumo sąlygą CAD sutartyse, tačiau draudėjas ir draudikas yra laisvas susitarti dėl individualių sąlygų ir tokią nuostatą eliminuoti iš sutarties, tai yra derybų objektas.

III požymis. Įvykis, atsitikęs objektyvioje tikrovėje, privalo atitikti konkrečioje CAD sutartyje įtvirtintus draudžiamąją įvykių požymius. Iš CK įtvirtintos draudimo sutarties sampratos matyti, jog teisėtai reikalauti draudimo išmokos iš draudiko galima tik tuo atveju ir tik

⁹⁸ Bendrųjų civilinės atsakomybės draudimo taisyklių sąlygos: AB „Lietuvos draudimas“ – taisyklių 5.2.11 punktą; UADB „Industrijos garantas“ - 8.4.5 p.; „If P&C Insurance“ AS filialo – 7.8 p.; UADB „Sezam Lietuva“ – 9.3.1 p.; UAB DK „PZU Lietuva“ – 4.2.14 p.

⁹⁹ AAS "Gjensidige Baltic" Lietuvos filialo Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 113, 2010 liepos 7 d. redakcija, Prieiga per internetą: http://www.gjensidige.lt/images/terms/BCA_113_10_07_07.pdf Prisijungimo laikas: 2010-10-22.

įrodžius, kad įvyko konkrečioje draudimo sutartyje ar įstatyme numatytas draudiminis įvykis (CK 6.987 straipsnis). Įstatymų leidėjas, įtvirtindamas minėtas normas, palieka daug laisvės šalims susitarti, kokie juridiniai faktai bus laikomi draudiminiais įvykiais, o kokie ne. Toks reglamentavimas yra pranašus tuo, jog leidžia šalims susitarti dėl labai specifinių interesų apsaugos. Draudėjas, kreipdamasis į draudiką, kartais neturi intereso saugotis nuo visos standartinėse CAD sutarčių sąlygose numatytos rizikos ir mokėti atitinkamos draudimo įmokos, jam svarbu apsaugoti interesą tik konkrečių nenumatytų aplinkybių atžvilgiu. Siekdamas minėtų tikslų, draudėjas susitaria su draudiku dėl tam tikrų juridinių faktų nustatymo draudimo sutartyse ir jų laikymo draudiminiais įvykiais. Pavyzdžiui, draudėjas vykdo tarptautinius krovinių pervežimus ir remiantis pastaruoju metu gauta informacija, konkrečioje valstybėje situacija, susijusi su krovinio saugumu, yra ypač nepalanki. Siekdamas apsisaugoti nuo galimos rizikos, draudėjas gali susitarti su draudiku drausti tik tą interesą, kuris susijęs su rizika prarasti krovinį jį pagrobiant, pavagiant ar padarant kitą nusikalstamą veiką vežamo krovinio atžvilgiu. Ši sąlyga bus numatyta konkrečioje draudimo sutartyje ir tik tokių numatytų juridinių faktų sudėtis leis draudėjui teisėtai reikalauti draudimo išmokos iš draudiko.

Siekdami pasiūlyti kuo daugiau priimtinesnių rinkai produktų draudikai siūlo įvairius tos pačios srities draudimo variantus. Nuo konkretaus draudiminių ir nedraudiminių įvykių santykio nustatymo tiesiogiai priklauso įmokų dydis. Kaip pavyzdį galėtume pateikti UADB „Ergo Lietuva“ siūlomo asmens CAD variantą, kur yra siūlomi du tokio draudimo pasirinkimo modeliai – optimalus ir idealus¹⁰⁰. Optimalus variantas siūlo siauresnę draudimo apsaugą. Apdraudžiant savo civilinę atsakomybę optimaliu variantu apdraudžiama asmens civilinė atsakomybė tik dėl draudėjo nuosavybėje esančio konkretaus nekilnojamojo turto ir šio turto eksploataavimo. Pasirenkant idealų draudimo variantą papildomai gali būti apdraudžiama draudėjo civilinė atsakomybė dėl žalos, kuri gali atsirasti:

- žmogaus kasdienėje veikloje (išskyrus darbinę), pavyzdžiui, apsiperkant parduotuvėje, būnant svečiuose;
- globojant ir prižiūrint mažamečius vaikus;
- naudojant nekilnojamąjį turtą – namą, butą, sodo namelį ir kt.;
- sportuojant;
- važiuojant dviračiu;
- auginant naminius gyvūnus
- gyvenant išsinuomotose patalpose.

¹⁰⁰ Prieiga per internetą: <http://www.ergo.lt/lt/pages/privatiems/asmens-civilines-atsakomybes-draudimas>
Prisijungimo laikas: 2010-10-23.

Taigi, kaip matome iš pateikto pavyzdžio, draudiminio įvykio apimtis ir draudiko prisiimama draudiminė apsauga tiesiogiai priklauso nuo vieno iš pasirinktų variantų. Kuo didesnes draudimo įmokas moka draudėjas, tuo didesnę draudiminę apsaugą gali pasiūlyti draudikas. Rinkos ekonomikos sąlygomis toks draudžiamųjų įvykių reglamentavimas yra logiškai pagrįstas ir leidžiantis draudikui bei draudėjui susitarti dėl to, kokia apsauga bus teikiama konkrečiam draudėjui. Jeigu įvykis neatitinka konkrečioje draudimo sutartyje numatytų reikalavimų – jis nebus draudiminis ir draudikui nekils pareiga mokėti draudimo išmokos. Žvelgiant iš ekonominės pusės, draudimo santykių esmė yra rizikos perėmimas ir paskirstymas, todėl sudarant CAD sutartį draudikas perimą riziką tik tokia apimtimi, kokia yra numatyta konkrečioje CAD sutartyje.

Apibendrinant draudiminių įvykių problematiką civilinės atsakomybės draudime reikėtų pabrėžti, kad nustatyti visų galimų draudžiamųjų ir nedraudžiamųjų įvykių yra praktiškai neįmanoma, tačiau nepaisant to, tam tikras valstybės kišimasis į šiuos santykius yra būtinas. Nustatant privalomai draustinių įvykių pagrindines nuostatas įstatymų leidėjas apribotų draudikų galimybės nedrausti tam tikrų įvykių, kurių apdraudimo draudėjas galėjo pagrįstai tikėtis sudarydamas CAD sutartį. Pagal šiuos kriterijus būtų galima įvertinti, ar konkretus įvykis konkrečioje situacijoje yra draudiminis, ar ne. Nors ši problema yra aktualesnė privalomojo CAD atveju, tačiau ir savanoriškame draudime CAD sutarčių sudarymas turėtų būti ribojamas tam tikra apimtimi, siekiant palaikyti šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą. Intensyvus ir pastovus CAD rinkos vystymasis yra galimas tik patenkinus pagrįstus draudėjų, apdraustųjų ir nukentėjusių asmenų interesus. Draudėjas, žinodamas kad konkrečios sutarties sudarymas apsaugos tuos interesus, kuriuos jis tikisi, bus suinteresuotas ieškoti draudikų, teikiančių savanoriškojo CAD paslaugas.

3. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SUTARTIES DALYVIŲ TEISIŲ IR PAREIGŲ SANTYKIO NUSTATYMAS

3.1 TIESIOGINIS IEŠKINYS KAIP NUKENTĖJUSIOJO TEISIŲ APSAUGOS GARANTAS

Nukentėjusysis CAD atveju yra asmuo, kuriam draudėjas ar apdraustasis padarė žalos. Nukentėjusiojo asmens statusas CAD sutarčių kontekste išryškina vieną iš šios sutarties ypatumų, nebūdingų kitoms draudimo sutarčių rūšims – kitaip nei apdraustasis arba naudos gavėjas, nukentėjęs trečiasis asmuo nėra žinomas prieš sudarant draudimo sutartį ir

nepriskiriamas iki draudžiamąjį įvykių. Jis paaiškėja tik įvykus draudžiamajam įvykiui¹⁰¹. Trečiųjų asmenų egzistavimo faktas yra svarbus teoriniu lygmeniu nagrinėjant pačią CAD sutartį ir ją lyginant su gyvybės draudimo sutartimi, kur santykiuje taip pat dalyvauja tretieji asmenys. Ir kontinentinės, ir bendrosios teisės sistemose visuotinai pripažinta, kad gyvybės draudimo sutartys yra sutartys trečiojo asmens naudai, tačiau CAD sutarčių priskirti prie sutarčių trečiojo asmens naudai nelinkstama¹⁰². Nagrinėjant nukentėjusiojo asmens teises šiame santykiuje, esant draudėjo ir draudiko tarpusavio susitarimui dėl CAD sutarties sudarymo, nukentėjusysis nėra įpareigotas „žinoti“, kad jo turtinio intereso pažeidėjas yra apdraudęs savo civilinę atsakomybę ir jam galioja draudiko apsauga. Tai yra vienas iš papildomų nukentėjusiųjų asmenų teisių apsaugos būdų, kitaip tariant, draudėjui ir draudikui sudarius CAD sutartį nukentėjusiojo teisių apsauga visais atvejais yra padidinama. Šiame skyriuje bus ypatingai nesigilinama į pačią nukentėjusiojo asmens sąvoką, o bus stengiamasi aptarti nukentėjusiojo teisių apsaugos mechanizmus bei nustatyti kokius teisių gynimo būdus suteikia Lietuvos draudimo teisė nukentėjusiam trečiajam asmeniui.

Atskleidžiant draudiko, draudėjo, apdraustojo bei trečiųjų nukentėjusiųjų asmenų santykį ypatingai svarbią reikšmę turi reikalavimo pareiškimo teisės egzistavimas. Konkrečios atsiradusios žalos atlyginimas visada yra susijęs su konkrečia asmens reikalavimu ar prašymu atlyginti kilusią žalą. Draudimui esant privačiam verslui, draudikai stengiasi visais įmanomais būdais sumažinti išmokų skaičių ir jų dydžius, draudėjui ir apdraustajam yra svarbu, kad jam pareikštą reikalavimą atlyginti žalą padengtų draudikas, o nukentėjusiesiems tretiesiems asmenims svarbu gauti kuo operatyvesnį žalos atlyginimą. Kadangi draudimo atveju susiklosčiusios prievolės yra turtinio, o ne asmeninio pobūdžio, nukentėjusiajam asmeniui nėra svarbu kas atlygins patirtą žalą – žalą padaręs asmuo (draudėjas), tokio asmens civilinę atsakomybę apdraudęs draudikas ar kiti privatūs ar viešieji, fiziniai ar juridiniai asmenys¹⁰³. Nukentėjusiojo asmens santykis su žalą padariusiu asmeniu ir draudiku yra vienas iš probleminių klausimų civilinės atsakomybės draudime, todėl verta panagrinėti imperatyvius įstatymuose numatytus reikalavimus bei teismų praktiką šiuo klausimu.

Norėdami tinkamai suvokti tiesioginio ieškinio instituto paskirtį bei esminius požymius kaip ir kiekvieno teisinio pažinimo atveju neišvengiamai privalome apsibrėžti nagrinėjamo objekto sąvoką. Žvelgiant per draudimo teisės prizmę, tiesioginio reikalavimo teisė reiškia asmens, kuriam padaryta žala, galimybę dėl žalos atlyginimo tiesiogiai kreiptis į draudiką, jeigu žalą padaręs asmuo yra apdraudęs savo civilinę atsakomybę. Toks kreipimasis gali būti įvairaus

¹⁰¹ KONTAUTAS, T. Draudimo sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 2007, P. 58.

¹⁰² KONTAUTAS, T. Civilinės atsakomybės draudimas: nukentėjusiojo asmens teisė į draudimo išmoką // Teisė: mokslo darbai. 2003, t. 49, P. 69.

¹⁰³ Transporto priemonių valdytojų privalomojo civilinės atsakomybės draudimo atveju kaip vienas iš potencialių žalos atlyginimo subjektų yra LR Transporto priemonių draudikų biuras.

poūdžio, tačiau iš esmės kreipimosi teisė suprantama kaip ieškinio pareiškimo galimybė. Lietuvos teisės teorijoje tokia teisė apibrėžiama kaip tiesioginio ieškinio arba tiesioginio reikalavimo teisė. Tiesioginio reikalavimo institutas išplito visoje Europoje, tiesa, tik vienoje iš CAD rūšių. 1990 m. duomenimis, visos dvylika tuometinių Europos Sąjungos narių pripažino tiesioginio reikalavimo institutą transporto priemonių savininkų privalomajame CAD, o Ispanija ir Portugalija – visose CAD rūšyse¹⁰⁴. Šis institutas įtvirtintas ir ketvirtojoje Europos Sąjungos transporto priemonių savininkų civilinės atsakomybės draudimo direktyvoje 2000/26/EB¹⁰⁵.

Siekiant nustatyti, ar tiesioginio reikalavimo teisė yra galima pagal Lietuvos teisės aktus, būtina peržvelgti draudiminius teisinius santykius reglamentuojančias normas ir teismų praktiką šiuo klausimu. Lietuvoje tiesioginio ieškinio teisė reglamentuojama Draudimo įstatymo 94 straipsnyje: „nukentėjęs trečiasis asmuo turi teisę tiesiogiai reikalauti, kad draudikas, apdraudęs atsakingo už žalą asmens civilinę atsakomybę, išmokėtų draudimo išmoką.“ Taigi, tiesioginio reikalavimo teisės įtvirtinimas normoje yra nekvestionuotinas, tačiau iškyla abejonių nagrinėjant teismų praktiką minėtu aspektu. Iš toliau aptartos teismų praktikos matyti, kad nukentėjusiajam asmeniui pareiškus ieškinį teismai draudėjo ir draudiko tarpusavio santykį ir žalos atlyginimo specifiką ne visada vertino vienareikšmiškai. Buvo bandoma taikyti draudiko ir draudėjo solidariosios atsakomybės modelį, tačiau galiausiai nusistovėjo draudiko ir draudėjo subsidiarios atsakomybės doktrina.

Solidarios atsakomybės modelis CAD sutartyse bandytas pritaikyti 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartyje L.Kazlauskienė prieš D. Jungevičienę ir kt., kur teismas pasisakė, jog „civilinės atsakomybės požiūriu nusikaltimą padaręs asmuo – iš vienos pusės ir notarė bei draudimo bendrovė, kurioje ji yra apdraudusi savo civilinę atsakomybę, – iš kitos pusės, yra solidarūs bendraatsakoviai. <...> Kadangi pareiškus trečiajam asmeniui pretenziją (ieškinį) pagal draudimo dokumentus nuostolių atlyginimo pareiga pereina draudikui, pastarasis ir turėtų tuos nuostolius atlyginti, jei jie dar nėra atlyginti nuteistosios¹⁰⁶.“ Svarbu paminėti, kad šioje nutartyje LAT pasisakė, kad esant civilinės atsakomybės draudimui, žalos atlyginimas įmanomas ir tais atvejais, kai deliktinės civilinės atsakomybės taikymas nebūtų galimas. Teismų praktika CAD sutarčių klausimu Lietuvoje buvo ir yra besikeičianti, siekianti kuo objektyviau prisitaikyti prie tobulėjančių visuomeninių santykių bei šiuolaikinės visuomenės poreikių. Jau 2000 m. spalio 16 d. nutartyje c. b. J. Romankovas v. UAB „Ilarta“ ir kt. LAT palaikė visiškai kitą trečiojo asmens

¹⁰⁴ KONTAUTAS, T. Civilinės atsakomybės draudimas: nukentėjusiojo asmens teisė į draudimo išmoką // Teisė: mokslo darbai. 2003, t. 49, P. 66-73.

¹⁰⁵ 2000 m. gegužės 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/26/EB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimu, suderinimo, ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 73/239/EEB ir 88/357/EEB (Ketvirtoji transporto priemonių draudimo direktyva).

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis c.b. L.Kazlauskienė v. D.Jungevičienė ir kt., Nr. 3K-3-398/1999., kategorija 7.

interesų gynimo būdą ir išreiškė poziciją, kad „civilinės atsakomybės draudimo esmė yra įstatymo nustatyta tvarka perkelti vieno asmens – padariusio žalą – civilinę atsakomybę kitam asmeniui, - kuris žalos tiesiogiai nepadarė, bet yra už ją atsakingas pagal sutartį. <...> Jei asmens civilinė atsakomybė yra perkelta draudikui, o sutartyje nenumatyta kitokia žalos atlyginimo tvarka, nukentėjęs trečiasis asmuo dėl žalos atlyginimo gali kreiptis tik į draudiką. <...> argumentai, kad ieškovas turi teisę pasirinkti, ar žalą atlygins ją padariusysis asmuo, ar draudikas pagal CAD sutartį, prieštarauja CAD sutarties esmei ir Draudimo įstatymo nuostatomis.“ Tokia LAT pozicija sukelia ypatingai daug problemų draudiko bankroto atveju, nes nukentėjusysis pagal šią teismo nutartį neturi teisės reikalauti žalos atlyginimo iš draudėjo. Kita problema atsiskleidžia nagrinėjant nukentėjusiojo pareigas išieškant žalos atlyginimą. Pagal aptartą teismo poziciją, jeigu draudėjas sudaro sutartį su draudiku, tai nukentėjusiajam sukelia pareigą reikalavimą dėl žalos atlyginimo nukreipti tik į draudiką. Toks požiūris prieštarauja civilinėje teisėje įsitvirtinusiame principui, kad sutartis nesukuria pareigų trečiajam šaliai, nesant trečiosios šalies sutikimo. Išnagrinėjus LAT poziciją išreikštą J. Romankovas v. UAB „Ilarta“ ir kt. nutartyje, galima daryti išvadą, kad CAD sutartį LAT vertino kaip skolos perkėlimo sutartį, o ne kaip sutartį trečiojo asmens naudai. Nagrinėjant trečiosios šalies valios aspektą CAD sutarčių kontekste, teisės literatūroje yra pabrėžiama, kad nukentėjęs trečiasis asmuo gali reikalauti draudimo išmokos tik tuomet, kai jis pateikė reikalavimą draudimo išmokai gauti, t.y. savo veiksmais išreiškė valią pasinaudoti CAD sutartyje jam išderėta nauda¹⁰⁷. Reiktų paminėti, kad tokios sąlygos taikomos tada, kai CAD sutartis yra suvokiama ne kaip skolos perkėlimo sutartis, kurią aptarėme, o kaip sutartis trečiojo asmens naudai. Nukentėjusiam trečiajam asmeniui išreiškus valią (valios išreiškimas suprantamas CK 6.191 str. 3 dalies prasme – žodžiu, raštu ar konkludentiniais veiksmais) pasinaudoti savo teise, CAD sutarties šalys nebegali atšaukti tokios pasirinkimo galimybės. Nuo to momento, kai draudikas sužinojo apie nukentėjusio trečiojo asmens išreikštą valią pasinaudoti iš CAD sutarties draudėjo išderėta teise į draudimo išmoką, draudikas patenka į savotišką teisinę priklausomybę (lotyniškai *vindiculum juris*) ir privalo draudimo išmoką mokėti nukentėjusiajam trečiajam asmeniui¹⁰⁸. Esant nesutarimui tarp draudėjo ir nukentėjusiojo trečiojo asmens dėl draudimo išmokos gavimo, draudikas, išmokėdamas draudimo išmoką, privalo vadovautis bendraisiais sąžiningumo ir protingumo principais.

Besivystant draudimo teisiniams santykiams prie jų privalėjo taikytis ir LAT. Kuo toliau, tuo labiau ryškėjo tendencija CAD sutartis traktuoti kaip sutartis trečiojo asmens naudai.

¹⁰⁷ AMBRASIENĖ, D.; SINKEVIČIUS, E. Vežėjo civilinė atsakomybė pagal Ženevos tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją ir jos draudimas. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2004, P. 148.

¹⁰⁸ Ten pat.

Vienoje iš savo nutarčių¹⁰⁹ LAT pasisakė, kad „žalą patyrusio asmens kreipimasis dėl nuostolių atlyginimo į draudiką yra nukentėjusiojo teisė, tačiau ne pareiga arba vienintelė jo teisėtų interesų gynybos priemonė.“ Tokia pozicija buvo išsamiai teisiškai pagrįsta nutartyje A. S. Mačius v. K. Balsienė¹¹⁰. Šioje nutartyje LAT pirmą kartą aiškiai išreiškė nuomonę, kad nukentėjusysis trečiasis asmuo teisėtą reikalavimą gali patenkinti reikalaujamas žalos atlyginimo ir iš žalą padariusio asmens (draudėjo) ir iš draudiko: „šiuo atveju nukentėjusiojo interesai yra ginami tuo, kad draudimo sutartis, pareiškus atitinkamą reikalavimą draudiko atžvilgiu, suteikia nukentėjusio asmens turtinių interesų papildomą garantiją, t.y. esant CAD, nukentėjusysis įgyja du skolininkus: asmenį, atsakingą už atsiradusią žalą, kurio pareiga atlyginti nuostolius kyla iš delikto, o taip pat draudiką (draudimo įmonę), kurio pareiga atlyginti žalą (sumokėti draudimo išmoką) kyla iš sutarties.“ LAT taip pat pasisakė, kad minėtas požiūris neprieštarauja CAD sutarties esmei bei pačios civilinės atsakomybės prigimčiai ir užtikrina žalos, padarytos asmens turtui, pilnutinį atlyginimą.“

Kaip jau minėta šio skyriaus pradžioje, galiausiai LAT praktikoje įsitvirtino subsidiarios turtinę žalą padariusio asmens ir draudiko atsakomybės taikymo principas. CK 6.251 straipsnyje numatyta, kad „padaryti nuostoliai turi būti atlyginti visiškai, išskyrus atvejus, kai įstatymai ar sutartis nustato ribotą atsakomybę“; antroji minėto straipsnio dalis papildoma, jog „apsidraudęs civilinę atsakomybę asmuo turėtų prievolę atlyginti padarytą žalą tik ta dalimi, kiek nuostolių dydis viršytų ribotos CAD sumą, taip pat draudiko nemokumo atveju.“ Taigi, šioje byloje LAT teisėjų kolegija konstatavo, kad visais CAD draudiminių įvykių atvejais atsakingas už padarytą žalą neviršijant draudimo sutartyje nurodytų sumų yra draudikas, draudimo sutartimi prisiėmęs žalos atsiradimo riziką. 2005 m. kovo 9 d. nutartyje c. b. D. Vilkauskienė v. AB „Lietuvos draudimas“ buvo pabrėžta dviejų asmenų - draudėjo ir draudiko - subsidiari atsakomybė prieš nukentėjusį asmenį: „kai civilinė atsakomybė yra apdrausta, nukentėjusysis įgyja teisę reikšti tiesioginį ieškinį draudikui. Taigi CAD atveju yra du asmenys, kuriems kyla pareiga atlyginti padarytą žalą – žalą padaręs asmuo (draudėjas) ir draudikas“. Draudikas atsako tik tuo atveju, jei pagal konkrečioje CAD sutartyje numatytas sąlygas jis prisiėmė tokios žalos atsiradimo riziką, t.y. žalos atlyginimo klausimas iš esmės priklauso nuo to, ar objektyvioje tikrovėje atsitikęs įvykis yra draudiminis, ar ne. Nesikreipimas savarankiškai dėl žalos atlyginimo į draudiką neužkerta kelio nukentėjusiajam gauti pilną patirtos žalos atlyginimą, kadangi, kaip jau minėta anksčiau, visais CAD draudiminių įvykių atvejais atsakingas už padarytą žalą, neviršijant draudimo sutartyje nurodytų sumų, yra draudikas. Be to, šioje nutartyje LAT jau konkrečiai ir

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. kovo 21 d. nutartis c.b. A. Šulinskienė v. V. J. Martinauskienė, Nr. 3K-3-331/2001, kategorija 39.4, 39.6.2.

¹¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. vasario 7 d. nutartis c.b. A. S. Mačius v. K. Balsienė, Nr. 3K-7-351/2002, kategorija 39.4.

aiškiai įvardijo, kokiais teisiniais pagrindais kyla draudiko ir žalą padariusio asmens (draudėjo) prievolė nukentėjusiajam, t. y. buvo konstatuota, jog žalą padariusio asmens pareiga atlyginti padarytą žalą kyla delikto pagrindu: „žalą padariusiam asmeniui, kaip deliktinės prievolės subjektui, taikomi deliktinės civilinės atsakomybės principai. <...> Draudiko pareiga atlyginti žalą kyla visiškai kitu pagrindu – iš draudimo sutarties. Būtent draudimo sutartinius santykius reglamentuojančios teisės normos ir pati draudimo sutartis nustato, kokią žalą ir kokia apimtimi atlygina draudikas (CK 6.254 straipsnio 1 dalis, 6.1018 straipsnis).“

Kita svarbi nutartis nagrinėjant tiesioginio ieškinio pareiškimo institutą yra 2006 m. sausio 11 d. nutartis c. b. M. S. v. notarę L. P. Joje buvo įtvirtinta, kad pagal visuotinai priimtus CAD principus, esant civilinės atsakomybės draudimui, trečiojo asmens patirtą žalą turėtų atlyginti draudimo kompanija, kurioje draudėjas yra apdraudęs savo civilinę atsakomybę: „pagal savo teisinę prigimtį CAD sutartis yra sutartis trečiojo asmens naudai, todėl tiek pagal 1964 m. CK 175 straipsnį, tiek pagal naujojo CK 6.191 straipsnį žalą patyręs asmuo galėtų reikalauti žalos atlyginimo tiesiogiai iš draudimo kompanijos (draudiko), nebent draudėjas ir draudikas būtų susitarę kitaip“. Ši nutartis yra kritikuojama T.Kontauto kaip nepagrįsta, nes draudimo sutartyje numatytas sąlygas iškelia aukščiau nei įstatymuose numatytus imperatyvius reikalavimus. Draudikas ir draudėjas negali tarpusavyje susitarti, kad nukentėjusysis asmuo neturės galimybės tiesiogiai reikšti ieškinį draudikui¹¹¹. Autorius pritaria tokiam prieštaraujančiam požiūriui, siūlytina CAD sutartį vertinti atsižvelgiant į nusistovėjusius civilinės teisės principus, kur sutarties šalių valia negali pakeisti imperatyvių įstatyme numatytų privalomo asmens elgesio modelio variantų. Sutarties turinio svarba neturi užgožti viešojo intereso svarbos, aptartas reguliavimas yra ydingas ir koreguotinas.

Apibendrinant aptartas LAT nutartis matyti, kad draudėjo ir draudiko tarpusavio santykio ir statuso kitimas krypsta nukentėjusiojo asmens atžvilgiu, siekiant kuo aukštesnių nukentėjusiųjų asmenų teisių apsaugos standartų. Kilus klausimui kaip nustatyti kuris subjektas yra nukentėjusioji trečioji šalis, galinti reikalauti nuostolių atlyginimo, įvardyti reikėtų tuos subjektus, kurie patyrė tuos nuostolius konkrečių santykių kontekste. Subsidiarus draudiko ir žalą padariusio asmens (draudėjo) prievolės pobūdis laikytinas novatorišku draudiminės apsaugos modeliu. Taip yra visapusiškai apsaugomos nukentėjusiojo trečiojo asmens teisės ir teisėti interesai gauti efektyvų ir kuo operatyvesnį žalos atlyginimą, taip pat įprasminami draudiminės apsaugos principai, kur atsižvelgiant į konkrečias draudėjo mokamas įmokas konkrečia apimtimi (per draudiminių įvykių apimties apibrėžimą) draudikui yra perkeliama draudėjo padarytos žalos rizika. Toks CAD sutarties vertinimas padidina žalos atlyginimo proceso efektyvumą. Draudikas, kaip verslininkas, teikiantis CAD paslaugas, prisiima žalos

¹¹¹ KONTAUTAS, T. Draudimo sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 2007, P. 198-200.

trečiajam asmeniui atsiradimo riziką, kai tuo tarpu draudėjas tik įgyja už protingą ir rinkos sąlygomis pagrįstą kainą tam tikrą galimai atsirasiančių neigiamų turtinių padarinių likvidavimo garantą. Dėl draudimo sutartyje neaptartų ir draudiminiais įvykiais neapibrėžtų santykių draudikas neprivalo atsakyti ir atlyginti žalos tretiesiems nukentėjusiems asmenims.

Draudikai, standartinėse CAD sutarčių sąlygose skirtingai reglamentuoja trečiųjų nukentėjusiųjų asmenų teises. Daugumoje standartinių CAD taisyklių nukentėjusio trečiojo asmens teisės yra reglamentuojamos minimaliai arba apie jas yra visai neužsimenama. Toks nukentėjusiojo trečiojo asmens traktavimas susijęs su tuo, kad draudikai nėra suinteresuoti nustatyti papildomas teises ar garantijas nukentėjusiems tretiesiems asmenims pagal CAD sutartis. Kaip žinome, sutartis trečiajai šaliai gali sukurti tik teises, tačiau negali sukurti pareigų, nebent tokios pareigos yra pozityvios ir jos yra tik formalūs protingi reikalavimai siekiant pasiekti tinkamą ir sąžiningą asmens teisės įgyvendinimą. Nepaisant subjektyvių draudikų norų, įstatyminis reglamentavimas ir susiklosčiusi teismų praktika verčia draudikus atitinkamai koreguoti ir standartines CAD sutarčių sąlygas. Pastebima tendencijų tiesioginio ieškinio institutą ir trečiojo asmens tiesioginio reikalavimo teisę į draudimo išmoką įtvirtinti ir draudikų parengtose taisyklėse. UADB „Seezam Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklių 12.7 punktas aiškiai įtvirtina tiesioginio reikalavimo teisės egzistavimą ir draudiko bei draudėjo sutarimą šiuo klausimu: „nukentėjusysis trečiasis asmuo turi teisę tiesiogiai reikalauti, kad Draudikas, apdraudęs atsakingo už žalą asmens civilinę atsakomybę, išmokėtų draudimo išmoką. Tiesioginė reikalavimo teisė neatleidžia Draudėjo ir Apdraustojo nuo įsipareigojimų pagal draudimo sutartį vykdymo.“ Kaip matome, šiuo atveju draudikas vienareikšmiškai pripažįsta trečiojo nukentėjusiojo asmens teisę reikalauti draudimo išmokos, taip išspręsdamas teisinio netikrumo tarp sutarties šalių ir trečiųjų nukentėjusiųjų asmenų klausimus, susijusius su reikalavimo pareiškimo teisės egzistavimu. Tai nėra vienintelis pavyzdys Lietuvoje paslaugas siūlančių draudimo kompanijų CAD taisyklėse. UAB DK „PZU Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės taip pat numato, kad teisę reikalauti, kad būtų išmokėta draudimo išmoka turi draudėjas ar nukentėjęs trečiasis asmuo. Šiose taisyklėse pabrėžiama, kad „jei išmokėti draudimo išmoką reikalauja nukentėjęs trečiasis asmuo, draudikas turi teisę prieš jį panaudoti visus atsikirtimus, kuriuos turi prieš draudėją¹¹².“ Iš draudikų pateiktų standartinių CAD taisyklių matyti, kad draudikai iš esmės pripažįsta tiesioginio reikalavimo teisę ar bent jau neneigia tokios teisės egzistavimo. Žinoma, tokios teisės reglamentavimas ar nereglamentavimas nepaneigia įstatymo normų galios, tačiau, autoriaus nuomone, yra sveikintinas draudikų požiūris į nukentėjusiųjų trečiųjų asmenų apsaugą draudimo teisiniuose santykiuose.

¹¹² UAB DK „PZU Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 34, 2008 gruodžio 18 d. redakcija. Prieiga per internetą: www.pzu.lt/get_paslaugos_taisykles.php?id=8

Apibendrinant visa tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad CAD sutartis praktikoje iš esmės yra vertinama kaip sutartis trečiojo asmens naudai. Skirtingas CAD sutarties supratimas gali būti nulemtas konkrečių istorinių aplinkybių bei draudimo rinkos situacijos. Nors buvęs požiūris ir yra kritikuotinas remiantis šiuolaikine CAD samprata, bet visgi gali būti pagrįstas tuometinių visuomeninių teisinių santykių optimalaus reguliavimo reikiamybe. Esant CAD sutarčiai draudikas ir draudėjas privalo įvykdyti vieną solidariąją prievolę, o teismai, vadovaudamiesi šiuo principu, nustato kiekvieno atsakovo mokėtiną dalį¹¹³. Autoriaus nuomone, draudėjui pasyviai ginant savo teises ir taip užkertant kelią į teisingą žalos atlyginimą nukentėjusiam asmeniui, tiesioginio ieškinio institutas yra įrankis, užkertantis kelią šalių piktnaudžiavimui turimomis teisėmis. Tiesioginė atsakomybė verčia draudiką bendradarbiauti su nukentėjusiu asmeniu žalos atlyginimo procese, draudėjas yra suinteresuotas būti kuo atsargesnis savo veikloje, nes CAD yra ribojamas konkrečia suma, kurios gali neužtekti visiškam žalos padengimui, o nukentėjusysis turi papildomą priemonę teisinės gynybos arsenale siekdamas apsaugoti savo teisėtą interesą.

3.2 DRAUDIKO BEI DRAUDĖJO TEISĖS IR PAREIGOS PAGAL CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO SUTARTĮ, SUSIJUSIOS SU DRAUDIMO IŠMOKOS NUSTATYMO BEI MOKĖJIMO TVARKA

Remiantis Draudimo įstatymo 2 str. 9 d. draudikas – tai asmuo, teisės aktų nustatyta tvarka turintis teisę vykdyti draudimo veiklą. Draudikas ekonominiu aspektu yra verslininkas, paslaugos teikėjas, tačiau tuo pačiu metu jis yra ir labai svarbią visuomenei bei valstybei teikiamą draudiminę apsaugą siūlantis asmuo. Draudikas rinkoje dažniausiai veikia kaip stiprią ekonominę padėtį užimantis subjektas ir tik retais atvejais draudėjai gali diktuoti savo sąlygas sudarant draudimo sutartis. Siekdamas kuo didesnio pelno, draudikas siekia nustatyti tokias CAD sutarčių sąlygas, kurios iki minimumo sumažintų draudimo išmokos galimybę. Toks tikslas *per se* nėra ydingas, tačiau visais atvejais sutartyje turi būti išlaikyta pusiausvyra tarp draudėjo, turinčio pagrįstų lūkesčių apdrausti konkretų savo interesą ir draudiko, siekiančio savo ekonominių tikslų. Šiame skyriuje autorius apžvelgs draudiko bei draudėjo teises ir pareigas įgyvendinant savo interesus pagal CAD sutartį, kokios yra draudiko teisės ir pareigos, susijusios su draudimo išmokos mokėjimu ir atsisakymu ją išmokėti bei kitus, autoriaus manymu svarbius, su draudimo išmokos specifika susijusius CAD sutarčių aspektus.

Siekiant tinkamai įvardyti draudimo išmokos svarbą draudimo santykiuose svarbu paminėti, kad draudimo išmokos sumokėjimu yra įgyvendinamas pagrindinis CAD besidraudžiančių asmenų tikslas – apsaugoti savo turtinį interesą. Teisingas draudimo išmokos

¹¹³ KONTAUTAS, T. Draudimo sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 2007, P. 200.

apskaičiavimas ir išmokėjimas yra esminis siekiant stabilių bei sąžiningais principais pagrįstų draudimo santykių egzistavimo. Bendrąją prasme, draudimas visuomenei yra reikalingas kaip rizikos suvaldymo mechanizmas, draudėjas pasveria, ar sudarydamas draudimo sutartį ir mokėdamas atitinkamo dydžio įmokas adekvačiai draudžiasi nuo galimos kilti rizikos. Toks draudėjo sprendimas yra ypatingai svarbus darbe nagrinėjamo savanoriškojo CAD atveju, kai draudėjas nėra įpareigotas sudaryti sutarties su draudiku. Draudėjo abejonė, pagrįsta ankstesniais draudimo kompanijų veiksmams netinkamai apskaičiuojant draudimo išmokas ar nustatant painias sąlygas dėl draudimo išmokos sumokėjimo įvykus draudimui įvykiui, gali sąlygoti tendenciją, jog sumažės sudaromų CAD sutarčių skaičius. Teisės normomis pagrįstas ir teisingas draudimo išmokos bei jos dydžio apskaičiavimas turi esminę reikšmę CAD santykių raidai.

3.2.1 DRAUDIMO IŠMOKOS DYDIS IR JOS APSKAIČIAVIMO TVARKA

Nors mūsų darbo nagrinėjimo objektas yra savanoriškojo CAD sutartys, šiame skyriuje neapsieisime be privalomąjį CAD reglamentuojančių teisės aktų, kurių tam tikros nuostatos taikomos ir savanoriškojo CAD sutartims. Kalbant apie draudimo išmoką CAD sutarties atveju, jos dydžio nustatymo ir mokėjimo tvarka normoje įprasminta 3 pagrindiniais teisės aktais: Draudimo įstatymu¹¹⁴ (82 str., 93 str.), Transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymu¹¹⁵ (12-23 str.) bei Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir išmokos mokėjimo taisyklėmis¹¹⁶. Prieš pradėdant išsamesnį draudimo išmokos nagrinėjimą akcentuotina, kad Draudimo įstatymo 82 straipsnyje yra pakankamai išsamiai reglamentuotas draudimo išmokos mokėjimas ir jo tvarka, tačiau praktikoje kyla nemažai problemų dėl šio straipsnio taikymo. Vertinant CAD sutarčių reglamentaciją taip pat būtina pabrėžti, kad ypatingą reikšmę šių teisės aktų kontekste turi darbe nagrinėjimo objektu esanti draudėjo ir draudiko sudaryta CAD sutartis. Viename iš savo nutarimų¹¹⁷ LAT konstatavo bendrąjį draudimo išmokos dydį nusakantį principą: draudiko atlyginamų nuostolių dydį, rūšis ir tvarką apibrėžia draudimo sutartis ir civilinės atsakomybės draudimo taisyklės. „Esant draudimui įvykiui, draudikas privalo tiesiogiai atlyginti eismo įvykio metu padarytą žalą, neviršydamas draudimo sumos, jeigu draudimo sutartyje nenumatyta kita žalos atlyginimo

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 94-4246.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 56-1977.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 795 „Dėl Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir išmokos mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 100-3718.

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2000 m. birželio 16 d. nutarimas „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo turinės žalos, padarytos eismo įvykio metu“. Teismų praktika, Nr.:27.

tvarka“. Taigi, šia nutartimi LAT išskyrė CAD sutartyje numatytų sąlygų svarbą draudimo išmokos mokėjimui. CAD tikslai gali būti įgyvendinti tik santykio dalyviams sąžiningai ir pagal sutarties sąlygas vykdant savo įsipareigojimus, tai ypač svarbu nagrinėjant draudimo išmokos apskaičiavimo ir išmokėjimo tvarkos specifiką. Be to, draudimu besinaudojančių asmenų pasitikėjimas draudikais yra tiesiogiai susijęs su draudimo kompanijų vykdoma politika draudimo išmokų klausimu.

Tinkamas draudėjo pareigų, numatytų CAD sutartyje vykdymas yra neatsiejamai susijęs su draudimo išmokos dydžiu: „Į draudimo išmokų sumą neįskaitomas nuostolių dydis, kuris atsirado dėl Draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį neatlikimo <...> Draudikas turi teisę mažinti draudimo išmoką arba jos nemokėti, jeigu Draudėjas pateikė neteisingą informaciją, kuri galėjo lemti Draudiko apsisprendimą sudaryti draudimo sutartį ar nustatyti draudimo sąlygas, arba jeigu Draudėjas nepranešė apie rizikos padidėjimą ir nuostolio ar jo padidėjimo priežastis yra Draudikui nepraneštos aplinkybės, padidinusios draudimo riziką¹¹⁸. Tokios sąlygos yra tik vienas iš pavyzdžių, numatytų standartiniuose draudikų siūlomose CAD sutartyse. Panagrinėjus minėtas standartines draudimo sutarčių sąlygas pastebėta, kad ypatingą dėmesį sutartyse draudikai atkreipia į tyčinius draudėjo veiksmus siekiant suklaidinti draudiką dėl draudimo išmokos mokėjimo bei pačio draudiminio įvykio aplinkybių, taip pat jau įvykusio draudiminio įvykio žalos sumažinimo galimybių visiško išnaudojimo faktą. Pateikiame pavyzdžių: UADB „Industrijos garantas“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės nustato, kad draudimo išmoka gali būti mažinama iki 100 % : „jeigu Draudėjas arba nukentėjęs trečiasis asmuo nuostolius padarė tyčia arba bandė suklaidinti Draudiką klastodamas faktus, pateikdamas neteisingus duomenis, neteisėtai padidino nuostolių sumą. <...> Jei žala atsirado dėl to, kad Draudėjas ir/ar nukentėjęs trečiasis asmuo sąmoningai nesiėmė jam prieinamų protingų priemonių, užkertančių kelią šiai žalai kilti ar jai išvengti.“ Mažiau pavojingais ir tik iš dalies (UADB „Industrijos garantas“ draudimo atveju – iki 50 %) draudimo išmoką mažinančiais draudėjo veiksmais laikomi atvejai, kai „Draudėjas nesudarė galimybės Draudikui nevaržomai tirti įvykį, įvertinti nuostolių dydį ir siekti, kad Draudikas turėtų galimybę sureguliuoti žalą šalių susitarimu. <...> Nepateikė Draudikui visų su įvykiu bei žalos atlyginimu susijusių dokumentų ir informacijos taip pat jei nevykdė teisėtų draudiko reikalavimų¹¹⁹.“

Draudimo sutarties ypatumai lemia didesnę šios sutarties šalių pareigą bendradarbiauti ir kooperuotis (CK 6.38 straipsnio 3 dalis), taip pat didesnę atidumą ir rūpestingumą viena kitos

¹¹⁸ „If P&C Insurance“ AS filialo Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 10, 56 punktas.

¹¹⁹ UADB „Industrijos garantas“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 22, 3.3.1.4, 3.3.1.5, 18.1, 18.2 punktai.

atžvilgiu¹²⁰. Reikalavimas, kad draudėjas pakankamai rūpintųsi draudiminio įvykio padarinių sumažinimu bei bendradarbiautų su draudiku yra įsitvirtinęs ne tik kontinentinės, bet ir anglosaksų teisės sistemos valstybėse. Viena iš standartinių ir visuotinai pripažįstamų CAD sutarčių sąlygų yra ta, kad draudėjas turi imtis visų protingų ir tinkamų atsargumo priemonių (angliškai „*reasonable precautions*“) įvykus draudiminių įvykiui¹²¹. Nepaisant to, kad CAD sutartis yra skirta apdrausti civilinę atsakomybę nuo tam tikrų neatsargių draudėjo ar apdraustojo veiksmų, įvykus draudiminių įvykiui draudėjas privalo elgtis pakankamai atsargiai ir rūpestingai. Anglijoje, byloje *Woolfall & Rimmer Ltd v Moyle* pasiekus apeliacinę instanciją teismas konstatavo, kad siekiant įrodyti draudėjo nerūpestingumą įvykus draudiminių įvykiui, draudėjo neveikimas turi būti toks nerūpestingas, jog draudėjas suvokė, kad pavojus realiai egzistuoja ir nesistengė tokio pavojaus išvengti.¹²²

Taigi, CAD sutartyse žalos atlyginimo klausimai ir draudimo išmokos dydis yra proporcingas draudėjo atliktoms pareigoms, pagal CAD sutartį. Sutartyje numatytų reikalavimų neįvykdymas sąlygoja draudimo išmokos dalinį mažinimą arba visišką jos nemokėjimą. Kiekvienas draudikas, atsižvelgdamas į įstatymuose numatytus reikalavimus, turi teisę pats įsivertinti, kokius draudėjo veiksmus jis laiko ypatingai pavojingais konkrečios CAD sutarties kontekste ir kokie draudėjo veiksmai tik iš dalies mažintų draudimo išmokos dydį. Šiuo atžvilgiu itin plačia apimtimi yra taikomas sutarčių laisvės principas, leidžiantis šalims susitarti dėl tam tikrų konkrečios sutarties sąlygų, o draudėjai, esant savanoriškam CAD yra laisvi pasirinkti tą draudiką, kuris jų manymu siūlo palankiausias sąlygas.

Tokias proporcingai neatliktų pareigų mastui atitinkančias draudimo išmokos mažinimo taisykles iš esmės palaiko ir teismai. Vienoje iš savo nutarčių¹²³ LAT konstatavo, kad jei po draudiminio įvykio draudėjas nevykdė draudimo sutartyje numatytų prievolių, tai draudikas gali remdamasis Draudimo įstatymo 14 str. 7 d. (1996 m. liepos 10 d. Nr. I- 1456 redakcija)¹²⁴ kreiptis dėl draudimo išmokos sumažinimo ir gali šiuos atsikirtimus panaudoti prieš trečiąjį asmenį (naudos gavėją). Be to, draudiminio įvykio metu galiojusi įstatymo redakcija numatė, kad atvejai, kai draudimo išmoka yra sumažinama arba ją atsisakoma sumokėti, gali būti numatomi draudimo sutartyje. Draudimo įstatyme (82 straipsnyje) numatyta, kad draudikas turi teisę reikalauti sumažinti draudimo išmoką, jei draudėjas netinkamai vykdė draudimo sutarties

¹²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 23 d. nutartis c.b. AAS „Gjensidige Baltic“ v. G. B., bylos Nr. 3K-3-78/2010.

¹²¹ BIRDS, J.; HIRD, N, J. *Birds' Modern Insurance Law*. Sixth Edition. London: Sweet & Maxwell, 2004, P. 365.

¹²² The insured's omission to act "must be at least reckless, that is to say, made with actual recognition by the insured himself that a danger exists, and not caring whether or not it is averted". Cituota iš: BIRDS, J.; HIRD, N, J. *Birds' Modern Insurance Law*. Sixth Edition. London: Sweet & Maxwell, 2004, P. 366.

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. kovo 20 d. nutartis c.b. Apollo Melkprodukten v. UAB „Rainio transportas“, Nr. 3K- 3-480/2002 m., kat. 54; 18.3.

¹²⁴ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 73-1742.

sąlygas. Sutarties svarba ir joje numatytos sąlygos yra pabrėžiamos ir teorijoje: esant CAD žala taip pat gali būti nevisiškai atlyginta, nes tai sutartinė atsakomybė ir ji taikoma sutartyje numatytais sąlygomis ir tvarka. Draudikas neprisiima tam tikrų nuostolių atlyginimo, išmokos dydis yra ribotas¹²⁵.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, galima išskirti 3 atvejus, kada CAD sutartyse draudikas turi teisę atsisakyti išmokėti draudimo išmoką arba kai yra galimybė sumažinti draudimo išmokos dydį:

1. Atsitikęs įvykis yra nedraudžiamasis;
2. Atsitikęs įvykis yra draudžiamasis, tačiau įvyko dėl draudėjo kaltės;
3. Draudėjas pažeidė draudimo sutartyje numatytus reikalavimus.

Pirmaisiais dviem atvejais draudikas nėra įpareigotas mokėti draudimo išmokos, nes įvykiui esant nedraudžiamam arba įvykus dėl draudėjo kaltės, įstatymas nesaugo draudėjo turtinio intereso ir neįpareigoja draudiko mokėti draudimo išmokos. CAD sutartimi draudėjas apsidraudžia tik nuo sutartyje numatytų draudžiamųjų įvykių grėsmės ir tik su sąlyga, kad jis nežinojo apie tokių įvykių atsitikimą iš anksto ir pats savo noru nesukėlė tokių įvykių padarinių¹²⁶. Daugiausiai problemų kelia trečiasis atvejis, kai draudėjas pažeidžia draudimo sutartyje numatytus reikalavimus. Esant tokiai situacijai, draudimo išmokos dydį nustato draudikas, atsižvelgdamas į sutarties sąlygų pažeidimo mastą. Draudimo įstatymo 82 str. 7 dalyje numatyta, kad „draudikas, atsisakydamas mokėti arba sumažindamas draudimo išmoką dėl to, kad draudėjas pažeidė draudimo sutarties sąlygas, privalo atsižvelgti į draudėjo kaltę, draudimo sutarties sąlygų pažeidimo sunkumą, jo priežastinį ryšį su draudžiamuoju įvykiu, žalos, atsiradusios dėl pažeidimo, dydį.“ Nors šio straipsnio nuostatos ir įpareigoja draudiką atsižvelgti į visas nurodytas aplinkybes, tačiau galutinis sprendimas bus paremtas subjektyvia draudiko nuomone apie šių aplinkybių reikšmę konkrečioje situacijoje. Draudėjas, nesutikdamas su draudiko sprendimu, žinoma, turi teisę kreiptis į teismą dėl draudimo išmokos priteisimo. Tačiau draudikas, kaip stipresnioji sutarties šalis, nuo kurios sprendimo priklauso, kokio dydžio draudimo išmoka bus sumokėta, turi plačias galimybes piktnaudžiauti savo teisėmis procese. Draudikas sąmoningai vilkindamas draudimo išmokos sumokėjimą gali daryti spaudimą sudaryti susitarimą, kuriame bus sutarta dėl mažesnes nei objektyviai teisinga draudimo išmokos sumos be tolesnių teisminių ginčų. Kad ir kaip bebūtų gaila, pasak T. Kontauto, tokių atvejų Lietuvoje pasitaiko neretai¹²⁷, o ir užsienio autoriai savo darbuose taip pat kelią minėtą problemą¹²⁸.

¹²⁵ KONTAUTAS, T. Civilinės atsakomybės draudimas: nukentėjusiojo asmens teisė į draudimo išmoką // Teisė: mokslo darbai. 2003, t. 49.

¹²⁶ Išsamiau draudėjo kaltės klausimai civilinės atsakomybės draudime buvo nagrinėti antrajame šio darbo skyriuje.

¹²⁷ KONTAUTAS, T. Draudimo sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 2007, P. 144.

Siekiant, kad draudikai turėtų mažiau galimybių piktnaudžiauti tokia padėtimi, paminėtina LAT 2003 m. birželio 25 d. nutartis c.b. UAB „Parex lizingas“ v. UAB DK „Baltic Polis“, kurioje draudikas siekė vilkinti draudimo išmokos sumokėjimą iki galutinio teismo sprendimo baudžiamojoje byloje dėl vagystės. LAT konstatavo, kad „baudžiamosios bylos tyrimas turi reikšmės tik baudžiamajon atsakomybėm trauktinų asmenų nustatymui, o ne draudiminio įvykio įrodymui. Ginčo automobilis buvo apdraustas nuo vagystės, todėl vagystė (kurios faktas yra nustatytas priėmus nutarimą iškelti baudžiamąją bylą) pripažįstama draudiminiu įvykiu, ir atsakovui UAB DK „Baltic Polis“ atsirado pareiga atlyginti ieškovui kilusius nuostolius. UAB DK „Baltic Polis“, išmokėjęsiam draudimo išmoką, nustačius vagystę įvykdžiusius asmenis, pereis teisė reikalauti išmokėtų sumų iš atsakingų už žalos padarymą asmenų.“ Vėlesnėje nutartyje LAT dar išsamiau pasisakė dėl draudiko pareigos mokėti draudimo išmoką atsiradimo momento: „draudiko kasacinio skundo argumentus, kad tuo atveju, kai šalių ginčas dėl draudimo išmokos dydžio sprendžiamas teisme, draudiko pareiga išmokėti visą draudimo išmoką atsiranda įsiteisėjus teismo sprendimui, kuriuo nustatomas galutinis ir neginčijamas draudimo išmokos dydis, teisėjų kolegija atmeta kaip teisiškai nepagrįstus. Ta aplinkybė, kad kyla šalių ginčas dėl draudžiamąjo įvykio padarytos žalos ir draudimo išmokos dydžio, nėra kliūtis draudikui, remiantis šio įvykio administravimo metu surinktais duomenimis, draudimo išmokai apskaičiuoti ir išmokėti. Priešingu atveju būtų pažeistos draudėjo teisės kaip įmanoma greičiau gauti dėl draudžiamąjo įvykio patirtos žalos kompensaciją¹²⁹.“ Tokia LAT pozicija leidžia bent iš dalies sumažinti draudiko galimybes piktnaudžiauti turimomis teisėmis, kai draudimo išmokos klausimas nėra visiškai aiškus. Nepaisant minėtos LAT praktikos, draudikai CAD sutartyse vis dar numato tokias ydingas sąlygas: AB „Lietuvos draudimas“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklių 7.6.2 punktas numato, kad „draudikas turi teisę atidėti draudimo išmokos išmokėjimą jei draudėjui dėl įvykio, kuris gali būti pripažintas draudiminiu, reiškiamas civilinis ieškiny ar keliama baudžiamoji byla, ar pradėtas teismo procesas – iki teismo sprendimo įsiteisėjimo ar nutraukimo dienos.“ Atsižvelgdami į minėtas LAT nutartis draudikai turėtų pašalinti tokias sąlygas iš standartinių CAD sutarčių.

Apibendrinant, galima teigti, kad draudimo išmokos sąžiningas bei teisingas apskaičiavimas turi esminę socialinę reikšmę draudimo teisiniuose santykiuose. Draudėjai, pasirinkdami konkretų draudiką, atkreipia ypatingą dėmesį į tai, kaip draudikai vykdo savo įsipareigojimus atsitikus draudiminiam įvykiui ir kaip apskaičiuoja draudimo išmokos dydį esant draudimo sutarties pažeidimams. Sąlygos, dėl kurių CAD sutartyje sutinka draudėjas su draudiku, turi labai didelę reikšmę nustatant draudimo išmokos dydį. Šiuo atžvilgiu įstatymų

¹²⁸ BIRDS, J.; HIRD, N, J. Birds' Modern Insurance Law. Sixth Edition. London: Sweet & Maxwell, 2004, P. 368.

¹²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 16 d. nutartis c.b. O. V. v. UAB DK „PZU Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-12/2009.

leidėjas palieką nemažą laisvę sutarties šalims susitarti dėl draudimo išmokos dydžio subtilybių. Toks reglamentavimas leidžia nustatyti draudimo riziką ir draudimo išmokų dydį atitinkančias draudimo įmokas, tačiau dažnai nenustato saugiklių draudikui piktnaudžiauti savo teisėmis kalbant apie draudimo išmokos mokėjimo tvarkos reikalavimus.

3.2.2 DRAUDIMO IŠMOKOS MOKĖJIMAS

Siekiant operatyviai gauti draudimo išmoką, būtina atlikti draudimo sutartyje sulygtus įsipareigojimus. Tokių formalių reikalavimų neatlikimas gali sąlygoti net tik ilgesnį laiko tarpą, per kurį draudikas išmokės draudimo išmoką, bet ir pačios išmokos dydį. Draudimo išmokos mokėjimo tvarka yra pakankamai išsamiai reglamentuota Draudimo įstatymo 82 straipsnyje. Šio straipsnio nuostatos yra gana griežtos ir apriboja draudikų galimybes piktnaudžiauti savo subjektinėmis teisėmis, tačiau tam, kad draudikas galėtų vykdyti savo prievolę, jis turi gauti visus duomenis apie draudiminį įvykį, jo padarinius, nuostolių dydį ir kitas turinčias teisinę reikšmę aplinkybes¹³⁰. Draudimo priežiūros komisija yra išreiškusi aiškią poziciją¹³¹ mūsų nagrinėjamu klausimu, kurioje pasisakė, kad Draudimo įstatymo 82 straipsnio 2 dalis įpareigoja draudiką tirti aplinkybes, būtinas draudžiamojo įvykio faktui, pasekmėms ir draudimo išmokos dydžiui nustatyti, dedant reikiamas pastangas t.y. draudikas privalo imtis visų įmanomų priemonių, kad minėtos aplinkybės būtų ištirtos per maksimaliai trumpą laiką. Minėto straipsnio 4 dalis draudikui suteikia pakankamai plačias teises tinkamam pareigos vykdymui, todėl vangus atitinkamų aplinkybių tyrimas yra nepateisinamas. Be to, draudikas, kuriam draudimo veikla yra profesinė, disponuoja specialiomis žiniomis, reikiama patirtimi bei techninėmis priemonėmis, todėl draudikas privalo nedelsiant mokėti draudimo išmoką turintiems teisę ją gauti asmenims. Situacija, kai draudžiamojo įvykio atveju draudikas nemoka draudimo išmokos remdamasis formaliu įstatymuose numatytų terminų nepraleidimu, kai visos reikšmingos aplinkybės jau yra ištirtos, būtų netoleruotina ir reikštų draudiko nesąžiningą elgesį, piktnaudžiavimą teise bei draudimo išmoko gavėjų interesų pažeidimą.

Kadangi draudikas nėra tiesioginis draudiminio įvykio dalyvis, jis apie patį draudžiamąjį įvykį ir jo aplinkybes sužino tik iš gautos informacijos ir pateiktų dokumentų. Draudimo įstatymo 82 str. 1 d. numato, kad draudimo sutartyje privalo būti nurodyta, kokie dokumentai yra pateiktini draudikui. Taigi, draudikai, nustatydami standartines CAD sutarčių

¹³⁰ AMBRASIENĖ, D.; SINKEVIČIUS, E. Vežėjo civilinė atsakomybė pagal Ženevos tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją ir jos draudimas. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2004, P. 193.

¹³¹ Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2009 m. spalio 27 d. pozicija „Dėl draudimo išmokos mokėjimo terminų“ // Prieiga per internetą:

<http://www.dpk.lt/files/DPK%20pozicija%20del%20draudimo%20ismokos%20mokejimo%20terminu.doc>

sąlygas, iš esmės gali reikalauti, kad draudėjas pateiktų visus sutartyje nurodytus dokumentus, o tokių dokumentų nepateikimas sąlygotų draudimo išmokos mažinimą arba visišką jos nemokėjimą. Nagrinėjant šią Draudimo įstatymo normą kyla klausimas, kokia apimtimi asmuo, siekiantis gauti draudimo išmoką privalo pateikti reikiamus dokumentus ir ko gali reikalauti draudikas? Nepaisant to, kad draudimo įstatymo 82 str. 1 d. numatyta, kad draudimo sutartyje turi būti numatytas baigtinis dokumentų sąrašas, manytina, kad tokio baigtinio sąrašo nėra įmanoma objektyviai numatyti sudarant CAD sutartį. Asmens civilinė atsakomybė gali pasireikšti labai įvairiomis formomis ir siekiant tiksliai išsiaiškinti visas įvykio aplinkybes draudikas privalo gauti visus reikalingus dokumentus. Tokią nuomonę pateikė ir Draudimo priežiūros komisija išreiškusi poziciją, kad atsižvelgiant į konkretaus draudžiamojo įvykio ypatumus, išimtiniais draudimo sutartyje nustatytais atvejais draudikas turi teisę pareikalauti ir papildomų dokumentų¹³².

Panagrinėjus draudikų siūlomas standartines bendrąsias CAD taisykles darytina išvada, kad draudikai reikalauja 3 pagrindinių rūšių įrodymų:

- a) Faktų apie pačio draudiminio įvykio egzistavimą objektyvioje tikrovėje. Tik įvykus draudiminiam įvykiui kyla draudiko pareiga sumokėti draudimo išmoką.
- b) Nuostolių dydį įrodančių duomenų. CAD sutarčiai esant nuostolių draudimo sutarčiai nėra galimybės iš anksto numatyti kokia žala bus padaryta ir kokia apimtimi draudikas privalės atlyginti pagal civilinės atsakomybės normas kilusią žalą. Nuo konkrečių nuostolių dydžio apskaičiavimo priklauso ir draudimo išmokos dydis, todėl draudikai yra ypatingai suinteresuoti duomenų apie nuostolių dydį pateikimu¹³³.
- c) Duomenų apie priežastinį ryšį tarp draudiminio įvykio metu egzistavusio pavojaus poveikio draudimo objektui ir atsiradusios žalos. Kaip ir nuostolių dydžio nustatymo atveju, taip ir priežastinio ryšio nustatymo aplinkybėms patikrinti draudėjas yra įpareigotas pateikti visą jo turimą informaciją¹³⁴.

Kai kurie draudikai CAD sutartyse reikalauja papildomų dokumentų, tokių kaip pranešimo apie įvykį pateikimas¹³⁵ ar reikalavimo (nukentėjusiojo trečiojo asmens pretenzijos)

¹³² Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2005 m. lapkričio 22 d. pozicija „Dėl išsamaus informavimo apie draudžiamojo įvykio eigą“ // Prieiga per internetą:

<http://www.dpk.lt/files/pozicija%20del%20issamaus%20informavimo.doc>

¹³³ Pareiga pateikti informaciją apie nuostolių dydį yra įtvirtinta visose bendrosiose standartinėse CAD sutartyse. Pateikiame pavyzdžių: 1) AB „Lietuvos draudimas“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 59, 2010 rugsėjo 1 d. redakcija, 7.6.1 punktas; 2) UADB „Seezam Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės, 2010 sausio 1 d. redakcija, 8.1.1 punktas; 3) AAS "Gjensidige Baltic" Lietuvos filialo Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 113, 2010 liepos 7 d. redakcija, 9.9.4 punktas ir t.t.

¹³⁴ 1) „If P&C Insurance“ AS filialo Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 10, 2009 liepos 1 d. redakcija, 41.2 punktas; 2) UADB „Industrijos garantas“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 22, 2010 rugsėjo 1 d. redakcija, 17.4.3 punktas ir t.t.

¹³⁵ UADB „Industrijos garantas“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 22, 17.4.1 punktas.

draudėjui dėl žalos atlyginimo¹³⁶. UADB „Sezam Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklėse įtvirtintas įdomus šalių bendradarbiavimo principo taikymas dokumentų pateikimo stadijoje. Šių taisyklių 7.3.1.7 punkte numatyta, kad „asmuo, ketinantis gauti draudimo išmoką, privalo gauti ir pateikti draudikui tuos dokumentus, kuriuos jam yra paprasčiau gauti nei draudikui.“

Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, kad atsižvelgiant į CAD sutarties ypatumus, tokius kaip tikslios nuostolių sumos išankstinio numatymo negalimumą bei įvairias civilinės atsakomybės pasireiškimo formas, Draudimo įstatymo 82 str. 1 d. nuostata, numatanti, kad draudimo sutartyje turi būti nurodyta, kokie dokumentai turi būti pateikiami draudikui, negali būti aiškinama formaliai suprantant šia normą kaip baigtinio pateikiamų dokumentų sąrašo nustatymą CAD sutartyje. Mokant draudimo išmoką tiek draudėjas, tiek draudikas privalo tinkamai atlikti CAD sutartyje numatytus reikalavimus ir taip kuo ekonomiškiau bei greičiau įvykdyti sutartį. Tam tikrų pareigų neatlikimas ar netinkamas atlikimas gali būti pagrindas atlyginti kitos šalies patirtus nuostolius didinant ar mažinant draudimo išmokos sumą. Nepaisant to, kad draudimo išmokos mokėjimo tvarka yra pakankamai išsamiai reglamentuota įstatymo normomis, praktiniame šių normų taikyme vis dar iškyla draudikų piktnaudžiavimo savo teisėmis ir netinkamo normų interpretavimo atvejų. Netinkamas CAD sutarties normų, reglamentuojančių draudimo išmoką aiškinimas, gali privesti prie draudikų vertinimo „gilios kišenės principu“ arba draudėjo teisių ignoravimo. Nei vienas iš šių kraštutinių nėra toleruotinas, todėl siekiant užtikrinti teisingą CAD sutarties reikalavimų įvykdymą, būtina aiškiai apibrėžti, kokių teisėtų lūkesčių turi kiekviena iš šalių sudarydama konkrečią sutartį bei dėl kokių sąlygų buvo susitarta.

Apibendrinant, darbo tikslas sistemingai išnagrinėti CAD sutarčių ypatumus ir įgyvendinimo problematiką apibrėžtose darbo ribose ir atsižvelgiant į esamą teisinį reguliavimą nustatyti jo spragas bei pateikti pasiūlymų dėl galimų problemų sprendimo būdų yra įgyvendintas. Nagrinėjimo dalykui esant pakankamai plačios apimties darbe siekta susikoncentruoti į daugiausiai problemų keliančius CAD aspektus ir pateikti objektyvų požiūrį į šias problemas iš visų santykio dalyvių pozicijų. Aptiktos spragos teisiniame reguliavime skatina gilintis į nagrinėjamą draudiko, draudėjo ir trečiųjų asmenų teisių ir pareigų pusiausvyros optimalų nustatymą ir spręsti CAD srityje įvardytas problemas. Pateikta draudikų siūlomų standartinių CAD sutarčių analizė iki šiol nėra išsamiai nagrinėta Lietuvos teisės teorijoje, todėl tikimasi, kad šis tyrimas turės praktinės reikšmės ne tik draudimo srities teisininkams, bet ir optimalių draudimo paslaugų rinkoje ieškantiems potencialiems draudėjams.

¹³⁶ UADB „Industrijos garantas“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 22, 17.4.2 punktas.

Darbo hipotezė: iškelta hipotezė pasitvirtino, kai kurių CAD sričių teisinis reglamentavimas stokoja išsamumo ir leidžia ekonomiškai stipresnei sutarties šaliai diktuoti savo sąlygas. Tačiau tokios išvados negalima suabsoliutinti siekiant užtikrinti pažangų teisinį reguliavimą, kur valstybė teisės normomis reglamentuotų tik tuos santykius, kuriuos reglamentuoti yra būtina, palikdama kuo daugiau laisvės patiems santykio dalyviams.

IŠVADOS

1. CAD sutartis - tai sutartis trečiojo asmens naudai. Draudėjo interesas šios rūšies draudime yra suvokiamas plačiąja prasme, t.y. draudėjas, drausdamas savo civilinę atsakomybę, yra suinteresuotas apsisaugoti nuo kilusios prievolės įvykdymo ir iš to sekančių padarinių. Draudėjo ir draudiko interesai yra tiesiogiai susiję su prievolės trečiajam asmeniui įvykdymu. Sudarydamas CAD sutartį ir drausdamas savo civilinę atsakomybę draudėjas sukuria naują prievolę draudikui – atlyginti nukentėjusiojo asmens patirtus nuostolius neviršijant draudimo sutartyje numatytų ribų.
2. Savanoriškojo CAD atveju pagrindinis draudėjo interesas sudarant sutartį yra apsauga nuo galimų nuostolių, rizikos išvengimas arba jos sumažinimas. Būtent specifinio intereso draudimas ir išskiria šią draudimo sutarčių rūšį. Skirtingai nuo turto draudimo sutarčių, kurių atveju draudžiama konkrečių fizinių ar juridinių asmenų nuosavybė ir nuo asmens draudimo sutarčių, kai draudžiamasi nuo tam tikrų įvykių, susijusių su gyvybe, sveikata, galimo įvykimo, CAD sutartimi draudžiamas interesas visada susijęs su prievolės (civilinės atsakomybės) įvykdymu. CAD sutarties tikslas yra potencialių žalos darytojų ekonominių interesų draudiminė apsauga, ir šie ekonominiai interesai kiekvieno konkretaus draudiminio įvykio atveju gali būti įvertinti tam tikra pinigų suma.
3. CAD sutarčiai būdinga tai, kad joje niekada nebūna įvardyta konkreti trečioji santykio šalis. Ja gali būti bet kokie iš anksto nenustatyti asmenys, o draudėjui sumokant draudimo įmokas, negalima nustatyti net apytikriai, kam ir kokio dydžio nuostolis bus padarytas. Ir viena, ir kita konkrečiai paaiškėja tik įvykus draudiminiam įvykiui - padarius trečiajam asmeniui žalą.
4. CAD sutarties aiškinimas teismuose, kai silpnesnioji sandorio šalis, sudariusi sutartį prisijungimo būdu, yra neadekvačiai saugoma nuo ekonomiškai stipresnės šalies įtakos, neatsižvelgiant į CAD sutarties sąlygas, galų gale atsisuka prieš pačią silpnesniąją šalį. Tai pasireiškia per CAD produktų rinkoje mažėjimą ir draudiminės apsaugos siaurimą.

5. Nukentėjusiojo teisių apsaugos būtinybė skatina teisiniais principais grįstą valstybę, kaip socialinės gerovės formuotoją, imperatyvių įstatymo normų pagalba kontroliuoti dėl kokių sąlygų šalys gali ir negali susitarti CAD sutartyje. CAD sutarčių teisinis reglamentavimas, draudėjo ir draudiko tarpusavio santykio ir statuso kitimas krypta nukentėjusiojo asmens atžvilgiu, siekiant kuo aukštesnių nukentėjusių asmenų teisių apsaugos standartų. Subsidiarus draudiko ir žalą padariusio asmens (draudėjo) prievolės pobūdis laikytinas novatorišku draudiminės apsaugos modeliu. Taip yra visapusiškai apsaugomos nukentėjusiojo trečiojo asmens teisės ir teisėti interesai gauti efektyvų ir kuo operatyvesnį žalos atlyginimą. CAD sutartyse žalos atlyginimo klausimai ir draudimo išmokos dydis yra proporcingas draudėjo atliktoms pareigoms pagal CAD sutartį. Sutartyje numatytų reikalavimų neįvykdymas sąlygoja draudimo išmokos dalinį mažinimą arba visišką jos nemokėjimą.
6. Tiesioginio ieškinio institutas yra priemonė, užkertanti kelią šalių piktnaudžiavimui turimomis teisėmis, ypač kai draudėjas pasyviai gina savo teises. Tiesioginė atsakomybė verčia draudiką bendradarbiauti su nukentėjusiu asmeniu žalos atlyginimo procese, o nukentėjusysis turi papildomą priemonę teisinės gynybos arsenale siekdamas apsaugoti savo teisėtą interesą.
7. Atsižvelgiant į CAD sutarties ypatumus, tokius kaip tikslios nuostolių sumos išankstinio numatymo negalimumą bei įvairias civilinės atsakomybės pasireiškimo formas, Draudimo įstatymo 82 str. 1 d. nuostata, numatanti, kad draudimo sutartyje turi būti nurodyta, kokie dokumentai turi būti pateikiami draudikui, negali būti aiškinama formaliai suprantant šią normą kaip baigtinio pateikiamų dokumentų sąrašo nustatymą CAD sutartyje. Taip pat reiktų pabrėžti, kad sudarant CAD sutartį draudikas perimą riziką tik tokia apimtimi, kokia yra numatyta konkrečioje sutartyje. Draudikas, kaip verslininkas teikiantis CAD paslaugas, prisiima žalos trečiajam asmeniui atsiradimo riziką, kai tuo tarpu draudėjas tik įgyja už protingą ir rinkos sąlygomis pagrįstą kainą tam tikrą galimai atsirasiančių neigiamų turtinių padarinių likvidavimo garantą. Dėl draudimo sutartyje neaptartų ir draudiminiais neapibrėžtų įvykių draudikas neprivalo atsakyti ir atlyginti žalos tretiesiems nukentėjusiems asmenims.

PASIŪLYMAI

1. Draudžiamąjį įvykių nustatymas CAD sutartyse yra esminis, siekiant gauti draudimo išmoką iš draudiko, todėl, autoriaus manymu, profesinės CAD sutartyse pareikšto

reikalavimo kriterijaus įtvirtinimas įstatyminiu lygmeniu būtų nemažas žingsnis užtikrinant draudimo teisinių santykių stabilumą šioje srityje. Draudiko pagrindinis tikslas yra pelno siekimas, todėl neapdairus klausimo sprendimo palikimas verslo praktikai gali neužtikrinti interesų pusiausvyros tarp draudikų, draudėjų bei trečiųjų asmenų.

2. Nesant išsamaus įstatyminio reglamentavimo, draudikai yra laisvi nustatyti tokias retroaktyviojo ir išplėstinio laikotarpių įgyvendinimo sąlygas, kokias patys nori, arba visai atsisakyti taikyti tokias normas. Būtina nustatyti bent minimalias retroaktyvaus ir išplėstinio laikotarpių ribas, taip užkertant kelią draudikų piktnaudžiavimui terminų nustatymo srityje. Sutarčių laisvės principo ribojimo pagalba būtų galima sušvelninti pusiausvyrą tarp ekonominę galią savo pusėje turinčio draudiko ir sutartį prisijungimo būdu sudarančio draudėjo.

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 73-1742.
4. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 94-4246.
5. Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 75-3472.
6. Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 56-1977.
7. Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 46-1498.
8. Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 61-2340.
9. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 12-448.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. lapkričio 20 d. nutarimas Nr. 1363 „Dėl Privalomojo civilinės atsakomybės draudimo plėtojimo programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 104-2880.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 13 d. nutarimas Nr. 1100 „Dėl transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių ir tipinių paprastosios, pasienio ir grupinės transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutarčių draudimo liudijimų (polisų) formų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 80-2791.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 30 d. nutarimas Nr. 78 „Dėl statinio projektuotojo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 46-1778.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 30 d. nutarimas Nr. 79 „Dėl rangovo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 46-1779.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gegužės 8 d. nutarimas Nr. 580 „Dėl Notarų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 47-2079.

15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 12 d. nutarimas Nr. 957 „Dėl Antstolių profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 128-4605.
16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 26 d. nutarimas Nr. 1067 „Dėl Advokatų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 133-4796.
17. Sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gruodžio 20 d. įsakymas Nr. 745 „Dėl pagrindinių tyrėjų ir biomedicininų tyrimų užsakovų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 110-3550.
18. Sveikatos apsaugos ministro 2005 m. sausio 6 d. įsakymas Nr. V-6 „Dėl sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės už pacientams padarytą žalą privalomojo draudimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 3-50.
19. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2004 m. kovo 16 d. nutarimas Nr. N-30 „Dėl informacijos, kurią privalo tiekti draudimo tarpininkai klientams“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 42-1406.
20. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2004 m. balandžio 23 d. nutarimas Nr. N-47 „Dėl Standartinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutarties sąlygų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2286.
21. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2004 m. birželio 1 d. nutarimas Nr. N-77 „Dėl informacijos pateikimo draudėjui“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 90-3345.
22. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas Nr. N-57 „Dėl Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2004 m. birželio 22 d. nutarimo Nr. N-91 „Dėl audito įmonių civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios, 2006-05-12, Nr. 52-1927 .
23. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2007 m. liepos 17 d. nutarimas Nr. N-66 „Dėl Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2004 m. balandžio 23 d. nutarimo Nr. N-47 “Dėl standartinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutarties sąlygų patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios, 2007-07-24, Nr. 82-3396 .
24. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2008 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. N-141 „Dėl draudimo tarpininko profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sumų ir draudimo brokerių įmonės nuosavo kapitalo dydžio indeksavimo“ // Valstybės žinios, 2008-09-12, Nr. 105-4045.

25. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2008 m. rugsėjo 30 d. nutarimas Nr. N-162 „Dėl Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2004 m. birželio 22 d. nutarimo Nr. N-91 „Dėl audito įmonių civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios, 2008-10-01, Nr. 113-4333.
26. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2009 m. kovo 3 d. pozicija „Dėl draudimo sutarties sąlygų, numatančių draudiko teisę atsisakyti išmokėti draudimo išmoką, jeigu draudžiamasis įvykis įvyksta dėl draudėjo, apdraustojo ar naudos gavėjo didelio neatsargumo“ // Prieiga per internetą:
http://www.dpk.lt/files/Pozicija_del_DI_89_str.doc
27. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2009 m. spalio 27 d. pozicija „Dėl draudimo išmokos mokėjimo terminų“ // Prieiga per internetą:
<http://www.dpk.lt/files/DPK%20pozicija%20del%20draudimo%20ismokos%20mokejimo%20terminu.doc>
28. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2005 m. lapkričio 22 d. pozicija „Dėl išsamaus informavimo apie draudžiamąjį įvykio eigą“ // Prieiga per internetą:
<http://www.dpk.lt/files/pozicija%20del%20issamaus%20informavimo.doc>
29. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos pozicija „Dėl Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų privalomojo civilinės atsakomybės draudimo įstatymo“ // Prieiga per internetą: <http://www.dpk.lt/files/kreipimasis3.doc>

Europos sąjungos teisės aktai:

1. 1978 m. gegužės 30 d. Tarybos direktyva 78/473/EEB dėl valstybių narių teisės aktų, susijusių su motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimu, suderinimo // Oficialusis leidinys L 8/17, 1984-01-11, P. 3-6.
2. 2000 m. gegužės 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/26/EB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimu, suderinimu, iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 73/239/EEB ir 88/357/EEB // Oficialusis leidinys L 181/65, 2000-07-20, P. 331-340.

Specialioji literatūra:

1. AMBRASIENĖ, D.; SINKEVIČIUS, E. Vežėjo civilinė atsakomybė pagal Ženevos tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją ir jos draudimas. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2004.

2. BAGDONAVIČIUS, K. Transporto priemonių savininkų (valdytojų) civilinės atsakomybės draudimas ir transporto priemonių draudimas // Keturi ratai. 1996, Nr. 4, P. 26-27.
3. BARANAUSKAS, E. Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai // Jurisprudencija. 2003, T. 37 (29), P. 59-65.
4. BIRDS, J.; HIRD, N, J. Birds' Modern Insurance Law. Sixth Edition. London: Sweet & Maxwell, 2004, P. 350-409.
5. BLAND, D. Insurance Principles and Practice. Moscow, 1998.
6. BULKA, S. Draudiminis įvykis kaip profesinės civilinės atsakomybės draudimo paskirties įgyvendinimo problema // Jurisprudencija: mokslo darbai. 2001, t. 23 (15).
7. CIRTAUTIENĖ, S. Sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės draudimas (draudiko atsakomybę lemiantys veiksniai) // Justitia. 2005, Nr. 2 (56).
8. CLARKE, M. Policies and Perceptions of Insurance Law in the Twenty – First Century. Cambridge: Oxford University Press, 2005.
9. CLARKE, M. A.; BURLING, J. M.; PURVES, R. L. The law of Insurance Contracts. Fourth Edition. London: Informa Professional, 2002.
10. ČEPINSKIS, J.; RAŠKINIS D.; STANKEVIČIUS, R., ŠERNIUS, A. Draudimas. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 1999.
11. GALGINAITIS, J. STANKEVIČIUS, R. Draudimo teisė. Vilnius: Teisės institutas, 2005.
12. KABIŠAITIS, A. Gydytojo veiksmų standarto samprata ir reikšmė taikant gydytojų civilinę atsakomybę Lietuvoje ir užsienio valstybėse // Teisė. 2003, Nr. 49, P. 38-51.
13. KERŠULIENĖ, V. Statinio projektuotojų ir rangovų privalomojo civilinės atsakomybės draudimo teisinio reglamentavimo aspektai // Baltijos šalių žurnalas apie darną. 2005, t. 11, Nr. 3, P. 190-196. Prieiga per internetą:
<http://www.draudimas.com/?id=402114>
14. KONTAUTAS, T. Civilinės atsakomybės draudimas: draudiko teisė išreikalauti sumokėtą sumą iš draudėjo // Teisės žinios. 2005, Nr. 2-3 (10-11).
15. KONTAUTAS, T. Civilinės atsakomybės draudimas: nukentėjusiojo asmens teisė į draudimo išmoką // Teisė: mokslo darbai. 2003, t. 49.
16. KONTAUTAS, T. Draudiminio įvykio apibrėžimas profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutartyse // Teisė: mokslo darbai. Vilnius. 2004, Nr. 52.
17. KONTAUTAS, T. Draudimo sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 2007.
18. KONTAUTAS, T. Lietuvos draudimo sutarčių teisė: teoriniai ir praktiniai aspektai. Daktaro disertacija (socialiniai mokslai, teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2006.

19. LOWRY, J.; RAWLINGS, P. Insurance Law: Doctrines and Principles. Oxford: Hart Publishing, 2005.
20. MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995.
21. Okmanas J. Civilinės atsakomybės draudimas atsakomybės nepanaikina // Veidas, 1998, Nr. 46.
22. YOUNGMAN, I. Directors' and Officers' Liability Insurance. Cambridge: Woodhead Publishing, 1999.
23. PAPIRTIS, L. V.; BULKA, S. Civilinės atsakomybės draudimas: interesų derinimo problemos // Jurisprudencija: mokslo darbai. 2001, t. 23 (15).
24. SPUHLER, J. Liability and Liability Insurance: Yesterday – Today – Tomorrow. Zurich: SwissRe Technical Publishing, 2001, P.49.
25. STANKEVIČIUS, R. Draudimo teisės formavimasis Lietuvoje po Nepriklausomybės atkūrimo (1990-2001 metai): teisės teorijos ir istorijos aspektai. Daktaro disertacija (socialiniai mokslai, teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2003.
26. TALUTIS, T. Draudimo tarpininkų pareiga informuoti klientus: Europos Sąjungos direktyva dėl draudimo tarpininkavimo ir jos įgyvendinimas Lietuvos teisėje. - Vilnius. Teisė: mokslo darbai. 2006 t. 60.
27. TALUTIS, T. Nepriklausomų draudimo tarpininkų atlyginimo atskleidimo problematika // Teisė: mokslo darbai. 2007 t. 62.
28. VAIŠVILA, A. Teisės teorija. Vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2004.
29. ZAVECKAS, K. Draudimo interesas – pagrindinis teisiųjų draudimo santykių elementas // Jurisprudencija: mokslo darbai, 2006, . 5(83).
30. ZAVECKAS, K. Uberrimae fidei principo turinys draudimo sutartiniuose teisiniuose santykiuose. - Vilnius. Jurisprudencija: mokslo darbai, 2007, 5(95).
31. ZAVECKAS, K. Pareigos atskleisti informaciją draudimo teisiniuose santykiuose turinys: teoriniai ir praktiniai aspektai. Daktaro disertacija (socialiniai mokslai, teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.

Teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis, c.b. L. Kazlauskienė v. D. Jungevičienė ir kt., Nr. 3K-3-398/1999., kategorija 7.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. gegužės 3 d. nutartis c. b. UAB „Pozicija“ v. AB „Lietuvos draudimas“, Nr. 3K-3-486/2000, kategorija 43.

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2000 m. birželio 16 d. nutarimas „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykio metu“. Teismu praktika, Nr.:27.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 16 d. nutartis c. b. J. R. v. UAB „Iarta“, Nr. 3K-3-909/2000, kategorija 8.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. kovo 21 d. nutartis c.b. A. Šulinskienė v. V. J. Martinauskienė, Nr. 3K-3-331/2001, kategorija 39.4, 39.6.2.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gegužės 28 d. nutartis c. b. A. R. v. ADB „Preventa“, Nr. 3K-3-638/2001, kategorija 67; 37.4.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. kovo 20 d. nutartis Apollo Melkprodukten v. UAB „Rainio transportas“, Nr. 3K- 3-480/2002, kategorija 54; 18.3.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. vasario 7 d. nutartis c.b. A. S. Mačius v. K. Balsienė, Nr. 3K-7-351/2002, kategorija 39.4.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gegužės 12 d. nutarimas „Dėl draudimo sutarties ir didelio neatsargumo, kaip draudiminio ar nedraudiminio įvykio“ // Teismu praktika, 2003.07.15, Nr.:19.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. lapkričio 25 d. nutartis c. b. Z. R. v. UAB „Lietuvos žemės ūkio draudimas“, Nr. 3K-3-1425/2002, kategorija 67.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. spalio 9 d. nutartis c. b. D. P. v. UAB „Ergo Lietuva“, Nr. 3K-3-1063/2002, kategorija 39.4.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gruodžio 2 d. nutartis c. b. M. D. v. DUAB „Baltijos Garant“, Nr. 3K-3-1445/2002, kategorija 67.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 8 d. nutartis c. b. M. Z. v. G. M. ir L. M. tretieji asmenys: 630-oji gyvenamojo namo statybos bendrija ir Vilniaus miesto 10-ojo notarų biuro notarė Ž. P., Nr. 3K-3-921/2003, kategorija 15.2.1.1; 18.2.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gruodžio 1 d. nutartis c. b. O. D. v. AB „Lietuvos draudimas“, Nr. 3K-3-1150/2003, kategorija 21.2.2.9; 37.7; 67.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 9 d. nutartis c.b. D. Vilkauskienė v. AB „Lietuvos draudimas“, Nr. 3K-3-174/2005, kat. 44.2.4.2; 73.2.6.1.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 23 d. nutartis c. b. D. Bagdonienė v. AB „Lietuvos draudimas“, Nr. 3K-3-371/2004.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 6 d. nutartis c. b. UAB „Žemaitijos granitas“ v. UAB „If draudimas“, Nr. 3 K-3-521/2004.

18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 22 d. nutartis c. b. UAB „Elko Kaunas“ v. UAB „Draudimo kompanija Neris“, trečiasis asmuo – UAB „Mikrovisatos kompiuteriai“, Nr. 3K-3-217/2006, kategorija 73.2.8.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 11 d. nutarimas „Dėl draudiko prievolės transporto priemonių savininkų ir valdytoju civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutarties pagrindu atlyginti nukentėjusiam asmeniui neturtinę žalą” // Teismu praktika, 2006.08.17, Nr.: 25.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 6 d. nutartis c. b. UAB „Autrona“ v. UAB „If draudimas“, tretieji asmenys – UAB „VB lizingas“ ir PZU S. A Centrum Likwidacj Skod Zagranicznych, Nr. 3K-3-455/2006, kategorija 73.1 (S).
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 27 d. nutartis c.b. VšĮ „Įstros aerodromas“ v. UAB „BTA draudimas“, Nr. 3K-3-600/2006, kategorija 73.1; 73.2.5.6; 73.2.6.1 (S).
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 29 d. nutartis c. b. S. D. v. UAB DK „PZU Lietuva“, trečiasis asmuo – UAB „Jūsų namas“, Nr. 3K-3-689/2006 (S), kategorija 42.6; 73.2.13.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 10 d. nutartis c. b. VšĮ „Įstros aerodromas“ v. UAB „BTA draudimas“, Nr. 3K-3-545/2007, kategorija 73.2.1; 73.2.2; 73.2.5.6; 73.2.6.1 (S).
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 7 d. nutartis c.b. B. R. v. ADB „RESO Europa“, Nr. 3K-3-140/2008.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 17 d. nutartis c.b. V. V. ir J. Z. v. Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuras ir P. O., Nr. 3K-3-241/2008.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis c.b. UAB „Interselas“ v. UAB „IF draudimas“, Nr. 3K-3-518/2008.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 16 d. nutartis c.b. O. V. v. UAB DK „PZU Lietuva“, Nr. 3K-3-12/2009.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 2 d. nutartis c.b. L. M. ir kt. v. V. M., Nr. 3K-3-155/2009.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 14 d. nutartis c.b. UADB „ERGO Lietuva“ v. UAB „Transtira“, Nr. 3K-3-172/2009.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 29 d. nutartis c.b. UAB „Hansa lizingas“ v. UADB „Ergo Lietuva“, Nr. 3K-3-366/2009.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 30 d. nutartis c.b. UADB „Ergo Lietuva“ v. V. B. ir kt., Nr. 3K-3-382/2009.

32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 23 d. nutartis c.b. Policijos departamentas prie LR vidaus reikalų ministerijos v. M. L., Nr. 3K-3-584/2009.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 23 d. nutartis c.b. AAS „Gjensidige Baltic“ v. G. B., Nr. 3K-3-78/2010.
34. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl SSRS Valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos" 1 ir 2 straipsnių, 3 straipsnio 2 dalies, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos " Įgyvendinimo įstatymo 1 straipsnio 1 ir 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.
35. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. rugsėjo 27 d. nutartis a. b. UAB DK „PZU Baltija“ v. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija, trečiasis asmuo – UAB „Baltnautikas“, Nr. A15- 626/2005, kategorija 25.
36. Vilniaus apygardos teismo prašymas Konstituciniam teismui „Dėl Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2004 m. kovo 5 d. redakcija) 11 str. 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 str. 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui“, Prašymas Nr.37/2006, gautas 2006 m. rugpjūčio 1 d., bylos Nr. 36/06.

Kiti šaltiniai:

1. Draudimo brokerių rūmų interneto tinklalapis // Prieiga per internetą: <http://www.dbr.lt/> Prisijungimo laikas: 2010-01-16.
2. Draudimo santykius reglamentuojančių Europos Sąjungos teisės aktų sąrašas. Europos Sąjungos oficialus interneto tinklalapis // Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/legis-inforce_en.htm Prisijungimo laikas: 2010-01-16.
3. Europos draudimo sutarčių teisės darbo grupės interneto tinklalapis // Prieiga per internetą: <http://www.restatement.info> Prisijungimo laikas: 2010-01-10.
4. Europos Sąjungos teisės aktų paieškos interneto tinklalapis // Prieiga per internetą: http://eur-lex.europa.eu/RECH_naturel.do Prisijungimo laikas: 2010-01-16.
5. Įmonių bankroto valdymo departamento prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos interneto tinklalapis // Prieiga per internetą: <http://www.bankrotodep.lt/> Prisijungimo laikas: 2010-01-09.

6. Lietuvos draudimo priežiūros komisijos interneto tinklalapis // Prieiga per internetą: <http://www.dpk.lt/> Prisijungimo laikas: 2010-01-16.
7. UAB „BTA Draudimas“ interneto tinklalapis // Prieiga per internetą: <http://www.bta.lt/> Prisijungimo laikas: 2010-01-09.
8. UAB „Būsto paskolų draudimas“ // Prieiga per internetą: <http://www.bpd.lt/> Prisijungimo laikas: 2010-01-16.
9. UADB „Ergo Lietuva“ // Prieiga per internetą: <http://www.ergo.lt/> Prisijungimo laikas: 2010-01-09.
10. UADB „Industrijos garantas“ // Prieiga per internetą: <http://www.igarantas.lt/> Prisijungimo laikas: 2010-01-16.
11. UAB DK „Lamantinas“ // Prieiga per internetą: <http://www.lamantinas.lt/> Prisijungimo laikas: 2010-01-10.
12. AB „Lietuvos draudimas“ // Prieiga per internetą: <http://www.ldr.lt/> Prisijungimo laikas: 2010-01-09.
13. UAB DK „PZU Lietuva“ // Prieiga per internetą: <http://www.pzu.lt/> Prisijungimo laikas: 2010-01-16.
14. UADB „Seezam Lietuva“ // Prieiga per internetą: <http://www.pzu.lt/> Prisijungimo laikas: 2010-01-16.
15. www.draudimas.com
16. www.lat.lt
17. www.lrs.lt

Draudimo taisyklės:

1. UADB „Seezam Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės. 2010 sausio 1 d. redakcija // Prieiga per internetą: http://www.seesam.lt/uploads/files/Regulations/Taisykles013_BCA_draudimo_20020901+bendrosios2010.pdf
2. UAB DK „PZU Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 34. 2008 gruodžio 18 d. redakcija // Prieiga per internetą: www.pzu.lt/get_paslaugos_taisykles.php?id=8
3. AAS "Gjensidige Baltic" Lietuvos filialo Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 113. 2010 liepos 7 d. redakcija // Prieiga per internetą: http://www.gjensidige.lt/images/terms/BCA_113_10_07_07.pdf
4. „If P&C Insurance“ AS filialo Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 10. 2009 liepos 1 d. redakcija // Prieiga per internetą:

- http://www.if.lt/web/lt/SiteCollectionDocuments/TaisyklesNuo20090701/BCA_dr_taisykles_Nr010.pdf
5. UADB „Industrijos garantas” Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 22. 2010 rugsėjo 1 d. redakcija // Prieiga per internetą:
http://www.igarantas.lt/images/stories/Taisykles/bendros_civilines/bendrosios_civilines_atsakomybes_draudimo_taisykles_nr_022.pdf
 6. AB „Lietuvos draudimas“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 59. 2010 rugsėjo 1 d. redakcija // Prieiga per internetą:
www.ld.lt/uploads/files/dir21/dir1/4_0.php
 7. UADB „Ergo Lietuva“ Advokatų profesinės civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 034. 2007 spalio 25 d. redakcija // Prieiga per internetą:
http://www.ergo.lt/files/advokatu_profesines_ca_draudimo_taisykles.pdf
 8. UADB „Ergo Lietuva“ Darbdavio civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 051. 2007 lapkričio 30 d. redakcija // Prieiga per internetą:
http://www.ergo.lt/files/darbdavio_cadt.pdf
 9. UADB „Ergo Lietuva“ Renginio organizatoriaus civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 050 // Prieiga per internetą:
http://www.ergo.lt/files/renginio_organizatoriaus_ca_draudimo_taisykles.pdf
 10. AB „Lietuvos draudimas“ Vežėjų kelių transportu ir ekspeditorių atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 053. 2007 sausio 31 d. redakcija // Prieiga per internetą:
http://www.ld.lt/uploads/files/dir21/dir1/11_0.php
 11. AB „Lietuvos draudimas“ Bendrosios profesinės civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 059. 2010 rugpjūčio 26 d. redakcija // Prieiga per internetą:
http://www.ld.lt/uploads/files/dir34/dir1/16_0.php
 12. „If P&C Insurance“ AS filialo Bendrosios profesinės civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 005. Galioja nuo 2010 spalio 19 d. // Prieiga per internetą:
http://www.if.lt/web/lt/SiteCollectionDocuments/TaisyklesNuo20090701/BPCA_taisykles_Nr005_20101119.pdf
 13. „If P&C Insurance“ AS filialo Advokatų profesinės civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 034. Galioja nuo 2010 spalio 19 d. // Prieiga per internetą:
http://www.if.lt/web/lt/SiteCollectionDocuments/TaisyklesNuo20090701/Advokato_PC_A_dr_taisykles_Nr009_20101119.pdf
 14. UAB DK „PZU Lietuva“ Profesinės civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 056. Galioja nuo 2009 rugsėjo 1 d. // Prieiga per internetą:
http://www.pzu.lt/uploads/documents/prof.ca_056_2009_01_01.pdf

15. AAS "Gjensidige Baltic" Lietuvos filialo Darbdavio civilinės atsakomybės už nelaimingus atsitikimus darbe draudimo taisyklės Nr. 112 // Prieiga per internetą:
http://www.gjensidige.lt/images/terms/DCA_112_10_07_07.pdf
16. UADB „Ergo Lietuva“ Asmens civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 025. ERGO Lietuva, ACADT-2005 // Prieiga per internetą:
http://www.ergo.lt/files/asmens_ca_draudimo_taisykles.pdf
17. UADB „Seesam Lietuva“ Šeimos civilinės atsakomybės draudimo taisyklės. 2008 m. birželio 2 d. redakcija // Prieiga per internetą:
http://www.seesam.lt/uploads/files/Regulations/Taisykles_Seimos_CA_20080602+bendrosios2010.pdf

SANTRAUKA

Civilinės atsakomybės draudimo sutarčių institutas yra sąlyginai nauja sritis civiliniuose teisiniuose santykiuose. Kai kurie tokių sutarčių probleminiai aspektai išryškėja tik taikant konkrečias sutartis praktikoje, todėl šalyse kaip Lietuva, kur draudimo teisės tradicijos nėra labai gilios, šio instituto ypatumai ir įgyvendinimo problemos yra ganėtinai aktualūs. Nors CAD sutarties samprata atskleista pakankamai išsamiai, teisės mokslininkai iki šiol vieningai nesutaria dėl šios rūšies draudimo sutarčių prigimties, draudiminiams įvykiams taikomų kriterijų bei pačių santykio dalyvių teisių ir pareigų apimties pagal CAD sutartį. Nesant išsamaus teisinio reglamentavimo teismams tenka vadovautis bendraisiais civilinės teisės principais, o tokia praktika, nors ir pasiekusi aukščiausios instancijos teismus, neišvengia subjektyvaus atskirų situacijų vertinimo. CAD sutarties aiškinimas teismuose, kai silpnesnioji sandorio šalis, sudariusi sutartį prisijungimo būdu, yra neadekvačiai griežtai saugoma nuo ekonomiškai stipresnės šalies įtakos, neatsižvelgiant į CAD sutarties sąlygas, galų gale atsisuka prieš pačią silpnesniąją šalį. Siekiant išvengti tokios praktikos bei įtvirtinti kokybiškai vertingą CAD sutarčių taikymą, būtina atsižvelgti į šio instituto specifinį draudimo objektą – draudėjo interesą apsidrausti nuo galimos rizikos, susijusios su prievolės trečiajam asmeniui įvykdymu ir iš to kilusių pasekmių. Tik įvertinus CAD sutarčių ypatumus galima pasiekti sąžiningą ir teisinės valstybės principais pagrįstą santykiyje dalyvaujančių šalių interesų pusiausvyrą.

Raktiniai žodžiai: civilinės atsakomybės draudimo sutartis, draudiminis įvykis, tiesioginis ieškinys, draudiko ir draudėjo teisės ir pareigos, draudimo išmoka.

SUMMARY

Civil liability insurance contracts institute is a relatively new field of civil legal relations. Some of the problematic aspects of such contracts are revealed only under practice, and so in countries such as Lithuania, where tradition of insurance law is not very intense, the institute features and implementation issues are quite relevant. Although the concept of CAD contract disclosed in sufficient detail, law scientists still do not agree unanimously on the nature of insurance contracts, criteria applicable to the occurrences and the amount of rights of the participants under the CAD contract. In the absence of a comprehensive legal framework, courts have to follow general principles of civil law and even the supreme instance courts cannot avoid the subjective evaluation of individual situations. CAD contract interpretation in courts, where a weaker party of the contract is inadequately strictly protected from economically stronger party

influence regardless to the terms of the contract, will eventually turn against the weaker party itself. In order to avoid such practice and establish valuably qualified application of CAD contracts, must take into account the specifics of the object of institute - policyholders interest to insure the risks associated with obligations to a third party and the performance of the resulting consequences. Only when the features of the CAD contracts are evaluated we are able to achieve a fair and on the base of the legal state established balance between the interests of the parties involved.

Key words: civil liability insurance contract, occurrence, direct action, insurer's and insured's rights and obligations, insurance premium.

Darbas baigtas: 2010-12-02

Šarūnas Vegys

El.p.: sarunas.vegys@gmail.com